

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA FILOLÒGICA, XXVII

DOCUMENTS DE LA
SECCIÓ FILOLÒGICA
II

BARCELONA

1992

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA FILOLÒGICA, XXVII

DOCUMENTS DE LA
SECCIÓ FILOLÒGICA
II

BARCELONA

1992

INSTITUT CATALÀ DE BIBLIOGRAFIA. DADES CIP:

Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica
Documents de la Secció Filològica, II
ISBN 84-7283-220-1
I. Col·lecció II. Títol 1. Institut d'Estudis Catalans.
Secció Filològica — Congressos 2. Català — Congressos
804.99(061.2)

Publicat per acord de la Secció Filològica
pres en la sessió del 17 de novembre de 1989.

© 1992, Institut d'Estudis Catalans

Editat per l'Institut d'Estudis Catalans
Carme, 47 - 08001 Barcelona

Primera edició: octubre de 1992
Tiratge: 3.000 exemplars

Compost per Fotocomposició Marqués, SA
Av. Meridiana, 354, 12 A-B - 08027 Barcelona

Imprès a Romanyà/Valls
Verdaguer, 1 - 08786 Capellades (Anoia)

ISBN: 84-7283-220-1
Dipòsit legal: B. 39.908-1992

DOCUMENTS DE LA
SECCIÓ FILOLÒGICA

II

TAULA

	<u>Pàgines</u>
Presentació	9
I. Declaració arran de la Llei sobre l'autoritat lingüística de l'IEC	11
II. Documents sobre la normalització lingüística	17
A. Reflexions sobre algunes conseqüències lingüístiques del procés de normalització	19
B. Sobre l'estat actual de la normalització lingüística	27
III. La llengua i els mitjans de comunicació de massa	31
IV. Suplement al <i>Diccionari general de la llengua catalana</i> (addicions, modificacions i supressions)	37
V. Els noms dels elements químics	61
VI. Addicions i esmenes a la «Llista dels noms dels municipis del Principat» dreçada el 6 de novembre de 1980	71

VII. Criteris sobre la incorporació de variants lexicals en el <i>Diccionari general</i>	79
VIII. Sobre la grafia dels compostos i derivats de mots que presenten etimològicament una essa inicial seguida de consonant	85
IX. Sobre la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs a les Illes Balears	97
X. Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana (I. Fonètica)	101

PRESENTACIÓ

L'any 1990 va aparèixer el volum Documents de la Secció Filològica, I, dins la «Biblioteca Filològica» de l'Institut d'Estudis Catalans (en la qual té el número XIX). La publicació responia a l'acord pres per la Secció Filològica el 17 de novembre de 1989, en el sentit de recopilar els documents que la Secció va elaborant sobre qüestions de la seva competència. L'objectiu primordial de la publicació era facilitar a les persones que d'una manera o altra són professionals de la llengua i al públic interessat l'accés a les decisions preses per l'organisme que té la responsabilitat de la normativa de la llengua catalana. Amb el present volum segon, la Secció Filològica no fa sinó prosseguir la via iniciada el 1990, no solament per convicció pròpia respecte a la seva conveniència, sinó també encoratjada per l'acollida de què fou objecte el primer.

El contingut d'aquest volum reflecteix, doncs, una bona part de les activitats desplegades per la Secció durant els anys 1990, 1991 i part del 1992. Encara que no hi han estat delimitades formalment, de fet hom hi pot distingir tres parts.

La primera aplega els textos de caràcter institucional, fets públics a mesura que la Secció Filològica (i sovint, amb ella, el Ple de l'Institut d'Estudis Catalans) ha anat prenent posició sobre situacions o conjuntures relacionades amb la llengua. L'encapçala la declaració referent a la Llei del Parlament de Catalunya sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans (17 de maig de 1991). En segon lloc, hi figuren les reflexions amb què la Secció obrí el debat que el Ple de l'Institut dedicà a la normalització lingüística (18 d'abril de 1990), el qual debat es clogué amb l'aprovació d'un text sobre l'estat actual del seu procés (que, naturalment, incloem a continuació). Per fi, també hi ha estat incorporada una declaració sobre la llengua i els mitjans de comunicació de massa (aprovada el 21 de setembre de 1990).

Componen la segona part els textos que es refereixen a aspectes del vocabulari (noms comuns, noms propis i dialectalismes). Així, el lector hi trobarà les addicions, modificacions i supressions al Diccionari general, i la llista d'elements químics (amb vista al Nou diccionari general de la llengua catalana). També les addicions i esmenes a la llista dels noms de municipis del Principat i els criteris sobre la incorporació de variants lexicals en el diccionari.

A la tercera part han estat recollits textos sobre aspectes de grafia i de pronunciació. En primer lloc, sobre compostos i derivats de mots que presenten etimològicament una essa inicial seguida de consonant; segonament, l'ortografia de la primera persona del present d'indicatiu dels verbs en els parlars baleàrics, i, per fi, la Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, I: Fonètica. Bé que aquest últim text ha estat molt difós en els darrers temps, la Secció Filològica no vol que resti al marge de tots els treballs que ha produït en el període esmentat.

Heus ací, doncs, què trobarà el lector en el volum que té a les mans. La Secció Filològica reitera el seu propòsit de continuar publicant en el futur els seus acords sobre llengua, deixant de banda que, al moment de reunir-los, ja els hagi donat a conèixer independentment. Sempre es tracta de cercar fórmules perquè arribin a tothom.

Maig de 1992

I

**DECLARACIÓ
ARRAN DE LA LLEI SOBRE
L'AUTORITAT LINGÜÍSTICA DE L'IEC**

(Acord del 17 de maig de 1991)

El Ple de l'Institut d'Estudis Catalans, en la sessió tinguda el 21 de maig de 1991, aprovà la declaració que segueix, sobre l'autoritat lingüística de l'Institut (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 1440, del 8 de maig de 1991). D'aquesta manera, l'Institut feia seva la declaració que la Secció Filològica havia aprovat el 17 del mateix mes.

I. DECLARACIÓ ARRAN DE LA LLEI SOBRE L'AUTORITAT LINGÜÍSTICA DE L'IEC

El passat dia 24 d'abril el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans, la qual precisa quins organismes s'han de regir a Catalunya per la normativa de l'IEC, reconeguda amb caràcter general per a tots els territoris de llengua catalana segons el Reial decret 3118/1976, del 26 de novembre.

En els comentaris suscitats arran del Projecte de llei, algú ha posat de manifest una determinada concepció del que és una llengua i del paper que hi té la normativa. En aquest sentit, no pot sinó causar neguit de veure que algú dóna entenent que els catalans hem de parlar amb el diccionari i la gramàtica a la mà, a fi d'emprar només i en tot moment els mots i les estructures gramaticals sancionats per l'Acadèmia, ja que fer-ho seria reconèixer implícitament la incapacitat d'innovació dels parlants —tot negant, doncs, la vitalitat lingüística interna de la llengua. Evidentment, ni això ho pretén la Llei ni ho han pretès mai els acadèmics, i aquesta concepció del que és l'ús social d'una llengua en una comunitat lingüística i del paper que hi aconpleix la normativa és imputable solament a qui l'ha feta circular. L'obsessió per la dicotomia normatiu/no normatiu o correcte/incorrecte ens fa oblidar de vegades la dicotomia més radical —i més important— encara: català/no català. La persona que diu «li'n dóna un» i la persona que diu «n'hi dóna un» parlen varietats diferents de català, ja siguin varietats dialectals (per exemple, valencià/català central) ja siguin varietats funcionals (cat. formal/cat. col·loquial); la persona que diu «li dóna un», en canvi, no parla cap varietat nativa del català —en fa una aproximació a partir de la gramàtica de la seva llengua o a partir de la gramàtica d'allò que els especialistes en adquisició de segones llengües anomenen una «interllengua». La persona que pregunta «Hi haurà pastissos?» usa la forma preferida per la normativa, a diferència de la persona que pregunta «Hi hauran pastissos?»; però qui pregunta «Haurà pastis-

sos?» volent significar el mateix que en els casos anteriors no parla català natiu (alguns dirien, ras i curt, que no parla català). I no es pot oblidar que la persona que diu «n'hi dóna» i «hi hauran pastissos» pot molt bé escriure «li'n dóna» i «hi haurà pastissos».

Cal, doncs, retornar la confiança i la seguretat lingüístiques als parlants, darrers dipositaris i creadors de la llengua. Això, tanmateix, demana que funcionin com en tota societat els mecanismes de control social de l'ús lingüístic, més complexos com més complexa és aquesta societat. Entre aquests mecanismes hi ha en primer lloc la família, després les colles de companys, però sobretot l'escola, els mitjans de comunicació i altres institucions que participen en la socialització secundària i en l'ensenyament formal. Aquesta, doncs, és la vertadera qüestió: recobrar la vitalitat lingüística pròpia de tota comunitat on aquells mecanismes són operatius i fer operatius els mecanismes de control social que ens hauran de retornar la capacitat d'innovació lingüística intrínseca. Així, doncs, no solament hem de recobrar la llengua i els àmbits d'ús perduts o mai no assolits, sinó que cal que recobrem el sentit de la llengua. I això és més fàcil d'enunciar que d'acomplir, però el bon funcionament de la institució escolar i la catalanització de la vida pública en són condicions indispensables. I, tot sigui dit de passada, que la normativa lingüística sigui més o menys acostada a la llengua corrent és, al costat d'aquestes condicions, més anecdòtic.

Segons el propòsit dels seus fundadors, segons els seus Estatus vigents, segons que ha reconegut la societat i segons la llei, només l'IEC té autoritat per a sancionar la varietat legitimada de la llengua i per a codificar-la. Però tots els parlants nadius de la llengua hi són competents, tot parlant domina aquella varietat de la llengua que pot denominar més pròpiament «la seva» i coneix aquelles altres amb què més sovint entra en contacte, així com pot aprendre a l'escola la varietat formal i normativa de la llengua. No s'ha de confondre la llengua amb la seva varietat literària, però tampoc no és bo voler fer quadrar la varietat més pròpia amb la llengua comuna.

Ara bé, no es pot mesurar amb la mateixa mida els parlants comuns i els professionals de la llengua. Massa sovint es demana a l'IEC allò que no es demana d'altres institucions acadèmiques, i, en canvi, no es demana als professionals de la llengua catalana allò que es demana d'aquests professionals a qualsevol altre país. El coneixement i el bon ús de la llengua, en especial de la seva varietat literària comuna o de les seves varietats orals més formals, no és pas per a aquests un valor merament emblemàtic, «afegit» a la seva competència professional, sinó que en forma part indestriable. Ells més que ningú hauran de tenir la destresa de desenvolupar aquests models funcionals a

què fa referència la Llei i saber-los subjectar a la normativa establerta per l'IEC, bo i acceptant allò que de convencionalitat tindran els uns i l'altra.

Si volem establir una dinàmica satisfactòria caldrà que existeixi una relació més fluida i uns canals de comunicació més àgils entre aquelles institucions i aquells professionals que poden detectar de forma més immediata les presents mancances o els punts més foscos o conflictius de la nostra normativa —l'Administració, l'escola i la universitat, els mitjans de comunicació, els professionals de la llengua— i l'IEC, com a institució que haurà de posar-hi remei. Alhora l'IEC haurà de disposar de la infraestructura material i humana necessària per a afrontar aquestes necessitats sorgides i detectades en la societat d'avui. I, finalment, tan bon punt s'haurà produït la sanció per part de qui en té la competència, convé que sigui acatada —amb el benentès que qualsevol sanció en matèria lingüística és revisable i millorable, però amb el benentès també que en matèria de llengua no és pas convenient la revisió contínua. No fos cas que a cada bugada perdéssim un llençol.

L'IEC considera, doncs, aquesta Llei com una ratificació institucional i pública del paper que ha assumit des de la seva fundació, en l'establiment i l'actualització de la normativa de la llengua catalana. Al mateix temps, és plenament conscient que aquesta funció normativa no s'exerceix tan sols sobre el corpus de la llengua, sinó que requereix una àmplia col·laboració de la societat per mitjà de les institucions, entitats i professionals que més intervenen en la identificació de les necessitats d'orientació normativa i en l'aprenentatge o la difusió de la varietat comuna o estàndard de la llengua. La Llei representa, en aquest sentit, una invitació a sistematitzar i aprofundir aquestes col·laboracions entre l'IEC i els diferents sectors socials per tal de garantir conjuntament la plena disponibilitat dels criteris i recursos lingüístics necessaris perquè el català pugui ser usat en totes les funcions socials amb la màxima adequació, flexibilitat i qualitat.

Una de les línies de col·laboració que ja s'han establert és la que manté la Secció Filològica amb una comissió de treball que reuneix representants de totes les universitats dels Països Catalans. Els resultats inicials de la cooperació es reflecteixen al primer fascicle («Fonètica») de la *Proposta per a un estàndard oral*, al qual seguiran orientacions relatives als altres plans de la llengua (morfologia, sintaxi, lèxic).

Tant aquesta cooperació com la mateixa composició de la Secció Filològica reflecteixen la voluntat integradora de les diferents varietats geogràfiques i dels diferents sectors socials en l'actualització de la normativa, criteri que presideix els altres treballs de la Secció, relatius al lèxic, l'onomàstica, la gramàtica o les grafies, que ja han començat a ser difosos en el volum I de

la col·lecció de *Documents de la Secció Filològica*. Les sessions acadèmiques que la Secció realitza periòdicament a localitats diverses del territori lingüístic català (a Eivissa, la darrera, i a Lleida, properament) són altres signes d'aquesta voluntat.

L'elaboració d'una nova gramàtica catalana, la revisió de la toponímia present en la retolació pública i, especialment, l'elaboració d'un diccionari del català contemporani i la preparació actualitzada del diccionari normatiu són projectes en curs que, a mesura que seran difosos, vindran a respondre a unes necessitats socials que són clarament percebudes per l'IEC.

La Llei ha de representar un estímul i un compromís perquè aquestes activitats trobin la seva connexió més adient amb el cos de la societat, al servei de la qual es troben tant les institucions polítiques que l'han promulgada i n'han de fer l'aplicació, com el mateix Institut d'Estudis Catalans.

Pel que fa a l'IEC, és absoluta la disposició a concretar les formes idònies de cooperació amb l'Administració pública, amb el sistema educatiu o amb els mitjans de comunicació als quals la Llei al·ludeix. I això, no tan sols en la tasca estrictament normativa que correspon a l'IEC, sinó també en altres activitats d'especialització funcional de la llengua que ho requereixin. També en aquest camp d'elaboració dels llenguatges d'especialitat l'IEC ha desplegat una àmplia col·laboració institucional a través del centre de terminologia TERM-CAT.

Cal esperar que amb el suport de la societat i de les institucions que la representen l'IEC podrà augmentar l'abast i la incidència de totes aquestes actuacions, sense renunciar, com és lògic, a les altres missions que li assignen els seus Estatuts en el camp de la llengua i en tots els altres camps de la recerca.

II

**DOCUMENTS SOBRE
LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA**

Text de les Reflexions que, redactades en principi per una comissió, i aprovades per la Secció Filològica, foren el punt de partença per al debat que el Ple de l'Institut dedicà a la normalització lingüística el 18 d'abril de 1990. Arran d'aquest debat, l'Institut publicà un opuscle que, ultra les Reflexions, conté el debat pròpiament dit i s'acaba amb una declaració de caràcter més general sobre l'estat actual de la normalització lingüística, preparada així mateix per la Secció Filològica (Barcelona, 1990, 38 pàg.). Com és natural, ací es publiquen les Reflexions i la Declaració que coronava el fullet esmentat.

A. REFLEXIONS SOBRE ALGUNES CONSEQÜÈNCIES LINGÜÍSTIQUES DEL PROCÉS DE NORMALITZACIÓ

1. Precisions conceptuals i terminològiques.
2. Asimetria en els resultats de la substitució i de la normalització.
3. Funció de la interferència en un procés i en l'altre.
4. Repertori verbal i cultural de la llengua.
5. Contacte de llengües i actituds puristes.
6. Repertori verbal i polèmiques antinormatives.
7. Innovació i conservació en el context del conflicte lingüístic.
8. Varietats socials de l'ús lingüístic i activitat reguladora.
9. Conclusions: l'IEC i la situació actual.

És generalment admès que la normalització constitueix l'alternativa a la substitució en una situació de concurrència conflictiva de dues llengües en contacte. La substitució és un procés pel qual una de les llengües concurrents, que anomenarem *recessiva*, perd parlants i àmbits d'ús i una altra, que anomenarem *dominant*, en guanya a costa dels que perd la primera. La normalització és un procés en virtut del qual aquesta tendència s'atura i es redreça, i teòricament arriba a invertir-se, de manera que la llengua recessiva i la llengua dominant intercanvien llurs papers: ara és la llengua abans recessiva la que guanya parlants i àmbits d'ús, sempre a costa dels que perd la llengua abans dominant.

Ni el català ni el castellà ni cap altra llengua tenen res que les faci en elles mateixes «llengües recessives» o «llengües dominants». En realitat els termes *recessiu* i *dominant* no designen propietats de cap llengua, sinó una determinada relació entre llengües concurrents en un procés de substitució. Si la normalització existeix, el caràcter relatiu d'aquests dos conceptes esdevé palès. Per això farem ús més avall de les etiquetes *llengua autòctona*, en referir-nos a la llengua pròpia del país, i *llengua al·lòctona*, en referir-nos a la que no

n'és pròpia, amb independència que ocupin una posició «recessiva» o «dominant».

Tots dos processos impliquen un període de bilingüització, més o menys acomplerta, de segments de població complementaris, un aprenentatge més o menys generalitzat de l'altra llengua per part de cada un dels segments de població al·ludits.

Aparentment, doncs, la normalització és la imatge especular o inversa de la substitució —si més no, des d'un punt de vista conceptual. I, tanmateix, les condicions en què la bilingüització de la població afectada es produeix en un cas i en l'altre són radicalment desiguals. Ho són respecte a les condicions inicials —la situació de partida de totes dues llengües és ben diversa—, respecte a les condicions procedimentals —els condicionants ideològics i els mecanismes de facilitació de la L2 (llengua segona) no són del mateix abast— i respecte a les condicions finals —l'objectiu declarat no és idèntic: en un cas és la implantació del monolingüisme, en l'altre la instal·lació en el bilingüisme, si més no, si ens atenim a l'experiència catalana. Però sobretot ho són respecte a les condicions temporals o al ritme amb què cada un d'aquells processos es desenrotlla.

La conseqüència lingüística que se'n deriva és que la situació d'influència interlingüística asimètrica, característica dels processos de substitució, es perpetua encara en el supòsit que s'hagi aturat i invertit efectivament i ràpidament la tendència històrica cap a la substitució progressiva —o potser caldria dir precisament en aquest supòsit.

En altres mots, a les interferències massives, predominantment lèxiques, que la llengua recessiva ha rebut de la llengua dominant mentre ha durat la substitució, cal afegir-hi ara una massiva interferència, predominantment estructural, com a resultat de l'ampliació de la seva base social en el comparativament breu període en què es produeix la normalització. O, dit encara d'altra manera, mentre que la població autòctona ha disposat d'un llarg període de bilingüització en la llengua al·lòctona, fins a resultar-ne un aprenentatge complet i generalitzat, la població al·loglota ha de bilingüitzar-se en un període relativament breu, amb el resultat d'un aprenentatge imperfecte i parcial de la llengua autòctona, cosa que ha d'incidir en la seva evolució. Tot això, ben entès, en el supòsit que es produeixi una inversió real del procés de substitució original.

Paradoxalment, doncs, el deteriorament de la integritat de la llengua sembla concomitant al redreçament de la situació sòcio-lingüística. Ens trobem, doncs, abocats a un dilema sense alternativa real: ¿optarem per salvar la integritat de la llengua o l'existència de la llengua?

En tot cas, convé saber que la supervivència social de la llengua té un preu que difícilment podrem deixar de pagar com qui diu a l'avançada. Que després sapiguem rescabalar-nos-en dependrà en part de la nostra saviesa, de la nostra capacitat de vetllar pel desenvolupament de la situació real i de la nostra imaginació i voluntat d'incidir-hi. De fet, hem de saber entendre aquest fenomen no com una sanció que se'ns imposa per una falta no comesa, ni com una broma de mal gust que ens ha deparat el fat, ni com un mal menor inevitable, sinó més aviat com l'ampliació i la reestructuració del repertori verbal de la nostra comunitat, resultat de l'eixamplament de la seva base social. En altres mots, ens trobem davant l'aparició d'una varietat específica de «català com a segona llengua», pràcticament inexistent abans en l'àmbit social.

Evidentment, aquesta interpretació implica una concepció de la llengua —i específicament de la llengua catalana— parcialment distinta de la que sovint s'ha defensat des de les institucions acadèmiques.

Ara bé, tampoc no cal confondre les coses. Una cosa és la interferència que els al·loglots introdueixen en una llengua autòctona com a resultat d'un aprenentatge incomplet, la qual interferència aconsegueix en part la funció de facilitar-los-en l'aprenentatge —donant naixença a una varietat de «català com a segona llengua»—, i una altra cosa és la interferència que els autòctons introdueixen en la llengua pròpia, com a resultat de la pressió sociocultural i socio-política de la llengua exògena, l'única funció de la qual interferència no és facilitar cap aprenentatge, sinó mantenir la restricció funcional de la llengua autòctona i de desintegrar-ne la forma a fi de preparar les condicions objectives que en darrer extrem en facilitaran l'abandonament per part dels parlants. Val a dir que en això la interferència és coadjuvada per la pèrdua de recursos expressius.

En efecte, la pèrdua d'àmbits d'ús mena a la pèrdua de recursos estilístics i, en darrer extrem, a la pèrdua d'estructures gramaticals, a mesura que les noves generacions de parlants deixen d'aprendre formes que la generació anterior mai o rara vegada utilitzava. Remarquem la pèrdua de recursos estilístics: és la genuïnitat de la llengua allò que d'antuvi se'n ressent, ja que no es tracta primordialment d'allò que «es diu malament», sinó d'allò que «ja no es diu». No és que certes estructures hagin estat interferides, sinó que han estat purament i simplement substituïdes o abandonades —han esdevingut obsoletes.

Si és veritat que tots dos casos d'interferència esmentats afecten la qualitat de la llengua que sentim i que llegim tant de persones com d'institucions, tant d'entitats públiques com de privades, tant de cultes com d'hu-

mils, tant de catalans com de forasters, només la primera actua en el sentit de les tendències que, objectivament, afavoreixen la llengua i la comunitat. No es pot pas dir el mateix de la segona. Com que és possible que durant un temps coexisteixin les tendències substitutòries i les tendències normalitzadores, no serà estrany observar que la qualitat de la llengua se'n ressent doblement. Un tractament adient demanarà de saber distingir en tot cas l'origen de les innovacions abans de dictaminar-ne la perniciositat, sense que això ens hagi de dur a menysvalorar el caràcter intrínsec (estructural) de les interferències.

Caldrà, doncs, reinterpretar el concepte de «qualitat de la llengua» a fi d'entendre'l no en termes absoluts i essencialistes ni en els tradicionals termes de virtuts i vicis de dicció, sinó sobre la base d'adequació d'una varietat a un determinat context. La idea monolítica de la llengua —identificada amb la seva varietat literària i formal comuna— dóna pas a la idea del repertori lingüístic de la comunitat, entès com el conjunt de recursos expressius de què aquesta disposa globalment i de què participen individualment cadascun dels seus membres de forma heterogènia.

Paral·lelament, haurem de reinterpretar el concepte de «cultura de la llengua» com el desenvolupament multidimensional i harmònic de les diverses varietats —dialectals, sociolectals, funcionals— d'aquell repertori per a les funcions adequades, així com reinterpretarem el «bon ús» com la tria de la varietat apropiada a cada context. Altrament, correriem el perill de convertir la llengua en una estructura formal unidimensional, apta només per a certs usos culturalment prestigiosos però socialment restringits, cada vegada més allunyada de l'ús real i dels usos més propers al nombre cada vegada més i més gran i més i més divers de parlants que hauran d'incorporar-se a la comunitat.

És comprensible que aquestes afirmacions produeixin un cert neguit entre els qui s'han educat en un model humanístic de la llengua i, no sense raó, veuen en la pèrdua de recursos expressius i en la degradació formal de la llengua parlada —i en ocasions escrita— un greu perill per al seu manteniment mateix. Sobre això cal que ens afanyem a aclarir dues qüestions: 1) En tot el que hem exposat fins ara, no hem implicat ni que calgui prescindir de l'actual model de llengua literària comuna ni que calgui modificar-lo ni, en realitat, que calgui que existeixi o no un tal model. Tampoc no hem dit res de la necessitat de regular o no les varietats públiques de la llengua. En tot moment ens hem referit a les conseqüències lingüístiques que es deriven de les forces concurrents en la dinàmica socio-lingüística en què està immersa en el moment present la nostra comunitat i, en especial, a les que es derivarien

d'un procés de normalització reeixit. 2) La nostra posició, fins ara, no ha estat ni normativista ni antinormativista, ni purista ni antipurista, sinó que ha intentat un apropament objectiu a aspectes, sens dubte parcials però importants, de la situació en què es troba i encara més pot arribar a trobar-se la nostra llengua. Ara, en tot cas i per si és que calia, volem que quedi ben clar que la posició exposada no té res a veure amb l'autosuficiència amb què alguns, volent defensar un antinormativisme sistemàtic (no tant en el contingut global de llurs propostes com en el tarannà de llurs actituds), han acabat per practicar un ultranormativisme orgànic. A fi de precisar la nostra posició respecte d'aquesta qüestió, caldrà introduir algunes consideracions entorn del que purisme i antipurisme signifiquen en el nostre context i entorn dels problemes o pseudo-problemes que hi ha, hi ha hagut o pot haver-hi a l'origen d'aquestes actituds.

En qualsevol situació de contacte de llengües poden produir-se interferències que, *a priori*, poden ser recíproques; sovint, però, resulta que de fet van més en una direcció que no en l'altra, fins al punt de fer-se quantitativament desproporcionades i qualitativament desiguals, i esdevenir quasi unidireccionals. En aquesta circumstància no és estrany que apareguin les reaccions puristes. Aquestes distorsionen la realitat almenys en dos sentits: perquè només perceben una de les direccions de la interferència i perquè la interpreten no en funció de la norma lingüística sinó en funció d'una normativa gramatical, lexicogràfica, fonètica i ortogràfica preestablerta, és a dir, en funció d'una determinada imatge estàtica i fins a cert punt convencional de la llengua. Ara bé, el purisme és alhora un símptoma de la precària situació que travessa la llengua, car el purisme és el darrer baluard de l'orgull lingüístic i una mostra de la fidelitat a la llengua, així com l'absència de purisme és un símptoma d'un estat avançat de decadència lingüística irreversible. El purisme és certament una actitud conservadora, però cal adonar-se que el problema a què s'enfronta és essencialment un problema de conservació, i sovint de conservació d'una llengua i no d'una mera notació ortogràfica.

De fet, en tota societat mitjanament complexa existeixen mecanismes diversos de control social de l'ús lingüístic: des de la família i la colla de companys a l'escola —i, és clar, l'Acadèmia—, els mitjans de comunicació de massa, l'Administració i altres institucions que regulen el llenguatge públic. Aquestes institucions poden actuar alhora com a factors que faciliten l'aprenentatge de la llengua. Control social, doncs, ni vol dir obstaculització de la llengua ni s'oposa a la seva facilitació.

Cal preguntar-se en primer lloc si tots aquests mecanismes controlen una sola varietat de llengua, i en segon lloc si cal que ho facin. La resposta a to-

tes dues preguntes és negativa. Així, quin dubte hi ha que l'escola ha d'ensenyar la varietat formal, però caldrà que hi hagi una —o, si molt convé, més d'una— varietat específica per als mitjans de comunicació, i, d'altra banda, el llenguatge públic no sempre demanarà el mateix grau de formalitat. A més, si bé és veritat que l'escola no pot deixar d'ensenyar la varietat formal i escrita de la llengua, potser hauria de contribuir també a difondre la familiaritat amb les diverses varietats dialectals i el domini d'aquelles que són més importants i que estan més codificades.

Atendre la llengua en la seva diversitat i complexitat social, tanmateix, no ha de fer-se mai en detriment de la seva genuïtat, talment com interessar-se per les varietats dialectals, sociolectals o funcionals no ha de fer-se sobre la base del qüestionament sistemàtic de la varietat literària comuna que habitualment s'identifica amb la «llengua nacional». De fet, algunes de les polèmiques antinormativistes que s'han suscitat entre nosaltres pateixen d'aquest mal i al seu origen hi ha un planteig incorrecte del problema que pretesament volen resoldre. Així, és evident que la llengua catalana havia estat foragitada de certs àmbits d'ús específics; no és cert que hagués estat foragitada de tots els àmbits d'ús; és cert que en els darrers anys la llengua catalana ha recuperat molts àmbits d'ús; no és cert que tots els àmbits d'ús que avui ocupa la llengua catalana siguin «àmbits recuperats» (n'hi ha que són absolutament nous, com ara la TV). Atesa aquesta situació, no és pas estrany que la llengua catalana presentés certes mancances funcionals en el moment de recuperar certs àmbits o d'ocupar-ne d'altres per primera vegada. Mancances com ara la d'un registre periodístic que fos alhora genuí, modern i eficaç. Aquest era un problema real, que demanava un desenvolupament lingüístic oportú. Desviar aquest problema cap a un qüestionament de la llengua normativa ha tingut com a efecte, entre altres, l'increment de la inseguretat en el domini de la normativa i la irresolució del problema real en no haver-lo sabut identificar amb precisió.

La situació de conflicte lingüístic en què, en termes objectius, ha viscut i viu encara la nostra comunitat i, específicament, la interferència asimètrica que en deriva per al sistema lingüístic ha dut els uns a extremar la vigilància en la varietat formal i literària de la llengua comuna, els altres a justificar tota descurança. De fet, totes dues posicions podrien interpretar-se com a reflexos condicionats de la situació de contacte. Tant els uns com els altres mostren una desconfiança sistemàtica cap a la capacitat innovadora dels parlants, pròpia de les situacions en què la llengua manté la seva vitalitat intacta, i cap a llur capacitat d'adaptació de manlleus i de modificació d'usos lingüístics i recuperació de formes lingüístiques, pròpia d'aquelles situacions en què la co-

munitat disposa de les formes de control social adequades. Fins i tot el desplegament d'una disciplina com la sociolingüística catalana s'ha centrat obsessivament en l'anàlisi del conflicte català/castellà o català/francès i de les categories que en deriven; poc ha contribuït en canvi a fornir-nos un coneixement científic de les diverses varietats del nostre repertori verbal i de l'estratificació sociolingüística de la nostra comunitat.

Tot amb tot, hi ha un punt de veritat en aquestes posicions. És un fet innegable que en certes varietats de la llengua hi ha interferències o canvis induïts que han estat ja nativitzats; però no és menys cert que determinades resistències al canvi en altres varietats de la llengua tenen també la seva explicació en la situació de contacte i conflicte lingüístic en què ens trobem immersos. En una situació com la nostra, tant les actituds innovadores com les actituds conservadores són en part subsidiàries del contacte lingüístic. I és que aquesta situació de contacte ha esdevingut ja el nostre context habitual. Això és cert. Ara, també és cert que el nostre context condiciona la nostra conducta verbal en les nostres interaccions socials i, alhora, les nostres interaccions i la nostra conducta verbal contribueixen a la construcció —a la creació o modificació— del nostre context.

Dos són, doncs, els errors de què ens cal fugir respecte d'allò que aquí es debat: el de creure que allò que s'esdevé en una varietat del repertori verbal o en un grup de la comunitat afecta tota varietat del repertori o tot grup de la comunitat, i el de creure que el context socio-cultural d'un moment donat és una dada objectiva de la natura, independent de nosaltres mateixos, i davant la qual no hi ha altra conducta raonable sinó la d'adaptar-nos-hi sense miraments.

D'aquí que els condicionants socials de certs usos lingüístics no hagin de pesar com una llosa a l'hora de fer propostes reguladores de la varietat literària de la llengua o d'un estàndard oral comú. Ni «el català que ara es parla» és tot el català ni l'activitat reguladora ha de limitar-se a sancionar-lo pel fet que «ara es parli». D'una banda, en l'exercici de l'activitat científica, sempre compromès amb la realitat, no ens ha de doldre la descripció de la realitat existent; ara, aquesta activitat no s'acaba en la descripció. D'altra banda, en l'exercici de l'activitat reguladora, que ha de basar-se en una descripció acurada de la realitat i en un coneixement pregon de la seva gènesi social i sistemàtica, no podem defugir la responsabilitat de fer propostes que es justifiquin no únicament per la seva viabilitat en el present, sinó també per la seva projecció de futur i el seu arrelament en el passat: una llengua, com tota realitat ecològica, no és una estructura abstracta sense dimensions temporals, sinó una continuïtat històrica que s'endinsa en el passat i s'estén cap al futur.

Convé, doncs, recordar permanentment que no es regula només des de l'avui ni només per a l'avui, i cercar aquell punt dolç de l'equilibri, tot i saber que alguns el trobaran sempre massa ençà i altres el trobaran sempre massa enllà.

Dels dos àmbits d'activitats al·ludits suara, el de l'estudi científic de la realitat lingüística i sociolingüística l'IEC el comparteix amb d'altres institucions i centres de recerca —en primer lloc, les universitats dels Països Catalans—: cal esperar-ne una col·laboració fructífera i una coordinació d'esforços.

En l'àmbit de l'activitat reguladora, en canvi, l'IEC no pot deixar d'assumir de manera inequívoca i intransferible la responsabilitat última i general que li pertoca en la legitimitat de les formes de la llengua.

Només en el marc d'aquesta normativa general serà viable qualsevol iniciativa tendent a la regulació de formes del llenguatge públic amb objectius de caràcter més específic que el de la llengua general.

També en la formulació d'aquestes convencions específiques d'àmbits d'ús determinats, l'IEC resta obert a la cooperació amb les institucions afectades, de forma que pugui exercir-hi la seva irrenunciable acció reguladora amb ple coneixement de les necessitats dels usuaris i de les diverses implicacions pràctiques de l'ús real.

És en aquesta perspectiva de la complexitat de les varietats lingüístiques, com a conseqüència de la diversificació de la societat contemporània, que l'IEC ha començat a reestructurar les seves línies d'actuació, tal com posen de manifest iniciatives com el Diccionari del Català Contemporani, les propostes per a un estàndard oral, i altres.

Amb aquests plantejaments, l'IEC confia donar resposta a problemes centrals que el moment present planteja a la llengua catalana com a sistema de comunicació eficaç i adequat a les necessitats socials i com a instrument d'identificació nacional dels seus parlants actuals.

B. SOBRE L'ESTAT ACTUAL DE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

L'Institut d'Estudis Catalans, reunit en Ple extraordinari per a tractar de la situació actual de la llengua catalana i especialment del seu procés de normalització, acorda de fer les següents manifestacions:

1. Segons l'article 2, paràgraf *a*, dels Estatuts, una de les finalitats de l'Institut és «tenir cura de l'estudi de la llengua, establir-ne la normativa i vetllar perquè el seu procés de normalització sigui coherent arreu del seu àmbit lingüístic».

2. L'IEC comparteix amb d'altres institucions —en primer lloc, amb les universitats dels Països Catalans— l'objectiu de promoure la recerca científica sobre la llengua catalana i cal esperarçar una col·laboració fructífera en aquest terreny.

3. El procés d'establiment de la normativa és previ i bàsic en relació amb el procés de normalització. La normativa del català, de caràcter compositiu —és a dir, que és el resultat de la participació de tots els grans dialectes en la formació de la llengua comuna—, ha estat duta a terme en el passat per l'IEC, i els seus Estatuts li atribueixen la competència exclusiva en aquesta tasca. L'Institut l'assumeix plenament i inequívocament. La normalització cal que tingui en compte aquest caràcter participatiu de la normativa, fonamental per al manteniment de la unitat de la llengua. L'IEC, única corporació cultural que, com reconeix el Reial decret del 26 de novembre de 1976 i tradicionalment ha reconegut la col·lectivitat lingüística, té un àmbit d'actuació de tot l'espai catalanoparlant, intensifica la seva preocupació pel caràcter participatiu de la normativa i insisteix que tot atac a aquesta participació és un perill per a la unitat de la llengua.

4. En exercici de la tercera missió que li atribueix l'article 2.a dels Estatuts —vetllar per la coherència del procés de normalització a tot l'àmbit lingüístic—, l'IEC expressa la seva preocupació per la situació global de la llengua i la comunitat catalanes. Tot i les millores aconseguides d'ençà de la recuperació de les institucions autonòmiques i, concretament, d'ençà de l'aprovació de les lleis de normalització lingüística, la gravetat de la situació se'ns fa evident quan considerem:

— L'estat crític de la llengua en zones clau del territori —com ara Perpinyà, Alacant i Elx, la ciutat de València o l'Alguer—, on el procés de substitució lingüística sembla a punt de consumir-se, i les dificultats objectives amb què es troba el procés de recuperació en altres indrets, com el Barcelonès, el Baix Llobregat, Castelló de la Plana o Palma.

— Les deficiències en l'aplicació de les lleis de normalització, més grans encara que la persistent absència de coordinació i cooperació entre els diversos governs autonòmics en matèria de política lingüística.

— La impossibilitat tècnica d'avaluar els resultats d'una planificació lingüística caracteritzada per l'absència d'una formulació explícita quant als objectius generals i parcials.

No totes aquestes mancances són imputables a la interposició de l'Administració central en els afers de les comunitats autònomes ni a les limitacions constitucionals i estatutàries, factors que, tanmateix, incideixen també negativament en el procés de normalització.

5. L'IEC, malgrat tot, creu en la possibilitat d'actuar políticament i socialment sobre la realitat actual i, en aquest sentit, vol remarcar que:

— Convé que els catalanoparlants prenguin consciència explícita d'ésser els autèntics protagonistes i, doncs, responsables de la consistència de la comunitat lingüística, i coneguin i exerceixin activament llurs drets lingüístics, especialment el d'usar la llengua catalana i ser-hi correspostos en les relacions orals o escrites en tota mena d'organismes, tant públics com privats. Així mateix, convé que sàpiguen que la llei els empara i que denunciïn els casos en què aquests drets no siguin respectats.

— Correlativament, cal que els poders públics garanteixin l'exercici i l'empara d'aquests drets amb mesures que comprometin els organismes públics i privats a adaptar-se a l'ús del català en les seves relacions amb els ciutadans.

En conseqüència, gosa suggerir a les autoritats competents que vulguin prendre les mesures oportunes a fi de donar resposta a les següents necessitats peremptòries:

— Aprofitar al màxim les vies obertes per la legislació vigent, a fi que ningú no pugui dubtar de la voluntat política dels governs autonòmics en aquest terreny.

— Desenvolupar amb tota la seva potencialitat el concepte de llengua pròpia entesa com a única llengua territorial.

— Coordinar les polítiques lingüístiques dels diversos governs autonòmics i establir una cooperació sòlida i duradora en aquest camp, a fi d'assolir una unitat d'acció a què mai no hauria d'haver-se renunciat, únic camí veritable cap a un procés de normalització coherent que garanteixi no solament la unitat lingüística irrenunciable, sinó també la cohesió i integritat de la comunitat lingüística.

— Aconseguir un espai comunicatiu conjunt per a tot el territori de llengua catalana, que abasti tots els mitjans de comunicació, com a part dels acords de cooperació cultural suara esmentats.

— Regular i incentivar amb tots els recursos administratius possibles l'ús social del català, en especial en l'àmbit socio-econòmic (laboral, empresarial, comercial, etc.), a fi de garantir que la llengua catalana recuperi un dels àmbits essencials de la vida i l'activitat quotidianes, en gran mesura independent de la vida i l'activitat administratives.

— Imaginar, programar i dur a terme totes aquelles mesures concretes que afavoreixin l'acompliment de les necessitats suara exposades dins el marc legal vigent, sense, però, excloure'n la modificació, ja sigui mitjançant el seu desplegament, mitjançant la modificació de les lleis de normalització, mitjançant l'elaboració de lleis complementàries o, si cal, mitjançant la modificació del marc constitucional i estatutari. El manteniment del marc jurídic no pot considerar-se com un objectiu en ell mateix, sobretot quan de la seva alteració pot resultar-ne una millora per al conjunt de la col·lectivitat.

D'altra banda, és oportú de recordar que moltes de les resolucions del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana continuen essent vàlides i esperen encara la voluntat política de dur-les a la pràctica; les forces cíviques que van mobilitzar-se al seu entorn no s'haurien de veure decebudes per aquells mateixos que les van acomboiar.

Cal tenir present, en tot cas, que la normalització del català ha de formar part d'un projecte col·lectiu molt més ampli, que compregui tots els aspectes de la vida cultural, econòmica i social, ja que no és imaginable que puguem compaginar les aspiracions a la preponderància social del català amb posicions que acceptin la subordinació política, econòmica i cultural.

No s'ha d'oblidar tampoc la responsabilitat de l'Estat en l'establiment efectiu d'una concepció igualitària de la pluralitat lingüística i cultural mitjançant l'adopció de mesures concretes (polítiques, administratives i financeres) orientades a garantir el respecte i la reciprocitat entre les llengües no tan sols en els seus respectius territoris sinó també en els òrgans generals de l'Estat i pel que fa a la seva projecció en els àmbits estatal i internacional.

Finalment, no hi ha dubte que cal tenir present, com a marc de referència, el procés d'unificació europea i que cal propugnar-hi un ordre lingüístic que permeti el desenvolupament igualitari de la nostra comunitat amb un *status* equivalent al de les altres llengües oficials europees.

III

**LA LLENGUA
I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ
DE MASSA**

(Acord del 21 de setembre de 1990)

Text de la declaració aprovada per la Secció Filològica el 21 de setembre de 1990. Fou presentada als mitjans de comunicació el 9 d'octubre següent en una conferència de premsa que es descabdellà a la seu de l'Institut i publicada tot seguit en un fullet (Barcelona, 1991, 8 pàg.).

III. LA LLENGUA I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MASSA

1. Totes les llengües de cultura són identificades per una modalitat comuna, que, a través d'una certa abstracció, permet als seus parlants d'expressar-s'hi amb espontaneïtat i amb comoditat, per tal com aquesta és la modalitat apresada a les escoles, divulgada a través dels mitjans de comunicació de massa, emprada en els afers públics i conreada per literats i científics. Aquesta és la modalitat legitimada de la llengua i tothom pot emparar-se'n i identificar-s'hi, per més que ja no s'hi recullin trets locals no pertanyents a l'estructura essencial del sistema. Això vol dir, doncs, que fins a un cert punt, en els nivells formals de l'expressió i de la comunicació, tothom renuncia a determinades formes particulars de llenguatge, en benefici de la unitat de la comunitat parlant. La modalitat esmentada és de tots, i ensem amb coincideix completament amb el parlar de cadascun dels qui se'n valen com a llengua pròpia. Aquesta modalitat és sancionada per la normativa gramatical i lexicogràfica, la qual es basa en la història literària, la dialectologia i el desplegament de la cultura.

2. Arribada l'hora d'establir la normativa de la llengua catalana, hom podia haver optat per la solució més fàcil i més freqüent: la imposició d'una modalitat (en aquest cas, hauria estat la barcelonina) damunt totes les altres. No fou així: malgrat el fet de tractar-se d'una de les llengües romàniques més unitàries, l'Institut d'Estudis Catalans —per raons prou conegudes— fixà una normativa, no imposadora d'una sola modalitat, sinó composicional, tot adoptant trets de les grans regions de la llengua (Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears). Aquesta normativa, que segurament constitueix un cas únic en les llengües de cultura, fou acceptada formalment, fa seixanta anys, pels escriptors de tot el domini lingüístic, contribuï decisivament a la supervivència de la llengua en els temps durs de la dictadura, i en els nostres dies continua essent observada en el món de la cultura.

3. Justament en el moment d'iniciar una política de normalització lingüística —que òbviament ha de confiar un paper important als responsables dels mitjans de comunicació de massa i als educadors— han rebrotat, per raons extracientífiques, tendències particularistes que ja semblaven superades. Alhora han sorgit uns afanys de simplificació de la llengua que no fan sinó accelerar-ne el procés de substitució. Això, deixant de banda que hom hi contravé a la normativa en vigor.

Tots dos corrents —particularista i simplificador— coincideixen pràcticament, car aquest, en reduir, recolza en solucions forçosament locals que no s'assemblen a les d'altres regions i el fet de fomentar-les en fa un altre focus de secessió.

4. Els dos corrents indicats en el punt anterior fragmenten i limiten la llengua. Tot i així, no mereixerien gaire consideració si no fos perquè, en valerse com a amplificadors dels mitjans de comunicació de massa i de l'ensenyament escolar, atempten greument contra la modalitat comuna, que és el vessant formal i universal de la llengua.

Per això, si bé cal encoratjar els treballs d'especialització funcional de la llengua, com els manuals o normes d'estil amb què diverses entitats públiques i privades (editorials, diaris i revistes, emissores de ràdio i de televisió, entre d'altres) orienten els professionals que hi presten serveis, cal també mirar-los amb prevenció quan, en comptes d'establir noves convencions concordants amb la normativa i relatives a qüestions pendents de resolució, arriben a proscriure elements genuïns i normatius i a forçar-ne la substitució per altres de nocius a la salut de la llengua.

Les ordres comminatòries de la Direcció de la Ràdio-televisió Valenciana han estat aquests dies denunciades com un atemptat contra la unitat de la llengua i com un abús d'autoritat. Ara bé, hem de reconèixer que la Direcció de la Ràdio-televisió Valenciana aparentment no ha fet més que seguir tendències d'actuació sovint anàrquiques sorgides prèviament al Principat. Justament l'Institut d'Estudis Catalans, a instàncies de les universitats, ja s'havia adreçat el 1986 a l'Administració autonòmica per denunciar aquestes anomalies. Per això convé examinar aquestes actuacions per damunt dels fets anecdòtics i jutjar-les amb criteris objectius i generals. Si no, ens perdríem en una atomització de normes i de solucions.

5. En efecte, la reducció d'usos idiomàtics que alguns propugnen, amb el pretext que la llengua es torni més fàcil, no fa sinó empobrir-la. L'exclusió alternativa de formes segons criteris geogràfics o regionals dificulta la comu-

nicació entre els catalanoparlants i suggereix als no-catalanoparlants i forasters una manca d'unitat que no correspon a la realitat.

La llengua catalana ha aconseguit un just prestigi literari i cultural: ha donat figures cabdals a la història de la literatura, és vehicle d'una cultura remarcable, és estudiada, coneguda, traduïda, valorada, estimada. Ara li cal consolidar-se com a instrument eficaç de promoció i d'integració socials. Per això qualsevol de les mesures que n'afebleixen la integritat són rebutjables, no solament perquè posen en entredit la unitat de la llengua, sinó perquè atempten, en general, contra el prestigi del català i —en el cas concret a què feiem al·lusió en el punt anterior— contra el prestigi de la seva noble modalitat valenciana. I aquest atemptat és greu per tal com el prestigi de la llengua condiona el seu ús social i la seva mateixa existència i tot.

6. Davant d'aquests fets, l'Institut d'Estudis Catalans se sent obligat a intervenir-hi, i ho fa procurant de mantenir-se per damunt de les discussions concretes i amb tota l'objectivitat de què és capaç. Els intents d'establir per als mitjans de comunicació un català empobrit i deturpat i el refús dels models més genuïns i nobles han provocat una desorientació que afecta la mateixa vida de la llengua, ja que l'ús social i la coherència del mateix sistema es condicionen recíprocament. I això no es dona solament al País Valencià.

Recuperats determinats usos socials de la llengua, fóra suïcida de minvar-ne les capacitats expressives. La necessària adaptació funcional de la llengua a la nova circumstància no ha de fer-se pas en detriment de la seva riquesa formal ni de la seva codificació actual. L'emfasització dels problemes i llacunes que mostra la normativa catalana (no gaire més grans que els de qualsevol altra llengua), la creació de contramodels esbojarrats i presentats com a productes salvadors, l'admissió i promoció de vulgarismes urbans o de localismes innecessaris, l'acceptació indiscriminada de barbarismes sovint de caràcter argòtic, les confusions entre el que pot ésser el català bàsic i el català estàndard o entre els diferents nivells lingüístics, el mateix esperit polèmic que tot això origina, no contribueixen en absolut a afermar la imatge pública de la llengua ni la cohesió de la comunitat.

Els factors esmentats poden afectar fins i tot la nitidesa de la llengua que s'ensenya a l'escola, el paper de la qual —cal no oblidar-ho— és, en el terreny lingüístic, primordial. Ara s'ensenyen dos idiomes: un en el qual, almenys aparentment, les coses són clares, i un altre en el qual tothom pot dir la seva i tot hi són problemes. I això no és admissible.

7. Ateses les constatacions i les consideracions precedents, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans insta la Generalitat de Catalunya, la Generalitat Valenciana i el Govern Balear, així com tots els qui tenen responsabilitats en els usos públics i formals de la llengua comuna, a vetllar —o a continuar vetllant— per la seva integritat i pel seu prestigi.

La realitat idiomàtica d'avui és el resultat de tota una història comuna i ningú no la pot desconèixer. Tampoc ningú no la pot amagar: de Salses a Guardamar, i de Fraga a Maó i l'Alguer, existeix una sola i mateixa llengua.

Tots els qui han assumit alguna responsabilitat en les tasques de desenvolupament i de normalització de la llengua s'han de sentir, doncs, interpel·lats per aquesta realitat i han d'obrar en conseqüència.

8. La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, atenta a la delicada situació actual de la llengua, reflexiona i treballa perquè aquesta estigui al nivell que li correspon i acompleixi les funcions que li són pròpies.

En aquest sentit, ha decidit d'accelerar els treballs de completió i actualització de la normativa lingüística. Concretament pel que fa al lèxic, intensifica la incorporació al *Diccionari general* de formes genuïnes de diferent procedència geogràfica i dels neologismes que requereix l'evolució de la societat actual. Tanmateix, els diccionaris normatius no recullen aquests darrers mots fins que no s'han consolidat formalment i semàticament. Però el que cal és que els neologismes que es van incorporant de fet se subjectin als mecanismes establerts a la gramàtica per a la formació de mots.

Mentrestant, hem d'ésser conscients que no hi ha més que *una* gramàtica i *un* diccionari, ja prou flexibles, i que no és lícit d'esporgar-los ni de mutilar-los.

IV

**SUPLEMENT AL *DICCIONARI GENERAL*
DE LA LENGUA CATALANA
(ADDICIONS, MODIFICACIONS I SUPRESSIONS)**

(Acord del 19 d'octubre de 1990)

L'acord de la Secció Filològica del 19 d'octubre de 1990 de preparar i publicar el Nou diccionari general de la llengua catalana (NDGLC) ha fet que ara les Oficines Lexicogràfiques dediquin sobretot la seva activitat als treballs previs a la redacció del diccionari i molt especialment a l'elaboració d'una base de dades lexicogràfiques, rica i complexa. La manera de treballar és ara tota una altra. Això explica la poca extensió del «Suplement al Diccionari general» que ací reproduïm, elaborat al final del curs 1989-1990, però sotmès a la revisió i l'aprovació de la Secció Filològica en reunions tingudes posteriorment. A partir de la data de l'acord, el material destinat a la preparació de nous suplementos ha estat incorporat als fitxers informatitzats del Nou diccionari.

IV. SUPLEMENT AL DICCIONARI GENERAL DE LA LLENGUA CATALANA (ADDICIONS, MODIFICACIONS I SUPRESSIONS)

abatible *adj.* Que es pot fer passar de la posició vertical a l'horitzontal i vice-versa. *Un respallier abatible, una taula d'ales abatibles.*

absolutament [addició] ... manera absoluta. | En gram., *verb emprat absolutament*, verb emprat sense els complements habituals.

acaramel·lar *v. tr.* Convertir en caramel per mitjà de l'acció del foc.

additiu -iva [addició] ... | m. Substància que s'afegeix als productes de consum per a assegurar-ne la conservació o millorar-ne determinades característiques sense que en variïn la composició i les qualitats bàsiques. *Additiu alimentari.*

adroguer -a *m. i f.* [en comptes d'*adroguer m.*]

aferrada *f.* Aferrament. | Disputa forta, topada. *Ha tingut una aferrada amb el gerent.*

afiliat -ada *adj.* Que forma part d'una associació, partit polític, etc. | m. i f. Persona afiliada.

africanisme *m.* Defensa dels valors culturals i els interessos dels africans, especialment dels autòctons.

africanista *m. i f.* Partidari de l'afric-

canisme. | Persona estudiosa de les cultures africanes.

agosarament *m.* Gosadia.

agramatical *adj.* No gramatical. *Una construcció agramatical.*

agramaticalitat *f.* Qualitat d'agramatical.

agudització *f.* Acció d'aguditzar o d'aguditzar-se; l'efecte.

agut -uda [modificació] ... oportuns. || Oxíton. *Mot agut, rima aguda, vers agut.* | *Accent agut, ...*

aiguamarina *f.* Pedra preciosa, varietat transparent del beril·le, de color verd blavenc.

alcorànic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a l'Alcorà.

alienació [addició] ... *mental.* *L'alienació que provoca la televisió. L'alienació de la joventut en la societat actual.*

alienador -a *adj.* Alienant.

alienant *adj.* Que aliena, acc. 3 i 4. *La societat de consum és alienant.*

alienar [addició] ... la raó. || Fer que (algú o una col·lectivitat), sota pressions i condicionaments externs, generalment de caràcter socio-polític, actuïn d'acord amb interessos que els són aliens. *La repressió no ha aconseguit d'alienar aquest poble.*

al·lucinant *adj.* Al·lucinador.
alquímic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a l'alquímia.

alternatiu -iva [addició] ... *Obligació alternativa.* || Que constitueix una alternativa, acc. 3. *Vam prendre una via alternativa.* | Que no es basa en les tècniques o els hàbits propis de la societat industrial. *Energia alternativa, tecnologia alternativa.*

amarrada *f.* Acció d'amarrar; l'efecte.

amarratge *m.* Acció d'amarrar, especialment un vaixell o una nau aerostàtica.

amazònic -a *adj.* Relatiu o pertanyent al riu Amazones o a la regió de l'Amazones.

ambidextrisme *m.* Ambidexteritat.

ambientació *f.* Acció d'ambientar; l'efecte.

ambientador *m.* Substància que dona a un ambient una olor agradable.

ametllat -ada *adj.* En forma d'ametlla.

amfibi -íbia [addició] ... brànquies. | Sing. Un individu d'aquesta classe. | Fig. ...

anacoreta *m. i f.* [En comptes d'*anacoreta m.*] [modificació] Religios o religiosa que ...

analista *adj.* Que es dedica a fer anàlisis. | *m. i f.* Especialista en anàlisis.

anarquitzant *adj.* Que tendeix a l'anarquia.

andí -ina *adj.* Relatiu o pertanyent als Andes o als seus habitants.

angorina *f.* Fibra tèxtil que imita la llana d'Angora.

animador -a [addició] ... || *m. i f.* Persona que promou la participació i l'interès dels concurrents en una activitat col·lectiva. *Animador cultural, animador d'una festa.*

antiadherent *adj.* Que actua contra

l'adherència. | *m.* Substància antiadherent.

antiàlgic -a *adj.* Que combat el dolor. | *m.* Medicament antiàlgic.

antial·lèrgic -a *adj.* Que combat l'al·lèrgia. | *m.* Medicament antial·lèrgic.

antibacterià -ana *adj.* Que actua contra els bacteris.

antibel·licisme *m.* Oposició al bel·licisme.

antibel·licista *adj. i m. i f.* Contrari al bel·licisme | *m. i f.* Persona antibel·licista.

antibioteràpia *f.* Tractament d'una malaltia mitjançant antibiòtics.

antibiòtic *m.* Medicament que és capaç de matar microorganismes patògens o d'aturar-ne la reproducció.

anticancerós -osa *adj.* Que actua contra el càncer.

anticoagulant *adj.* Que evita la coagulació. | *m.* Substància anticoagulant.

anticomunisme *m.* Oposició al comunisme.

anticomunista *adj.* Contrari al comunisme. | *m. i f.* Persona anticomunista.

antideflagrant *adj.* Que evita la deflagració.

antidepressiu -iva *adj.* Que actua contra la depressió. | *m.* Medicament antidepressiu.

antidetonnant *adj.* Que impedeix la detonació. | *m.* Substància que, afegida als combustibles líquids dels motors d'explosió, n'evita la detonació espontània.

antidiarreic -a *adj.* Que actua contra la diarrea. | *m.* Substància antidiarreica.

antidiürètic -a *adj.* Que actua contra la diüresi. | *m.* Substància antidiürètica.

antidroga *adj. inv.* Que combat el

tràfic i el consum de drogues, acc. 3. *Mesures antidroga.*

antiesportiu -iva *adj.* Que va en contra de l'esperit esportiu.

antiestàtic -a *adj.* Que evita l'acumulació excessiva d'electricitat estàtica.

antifaç *m.* Careta que cobreix la part superior de la cara.

antifeixisme *m.* Oposició al feixisme.

antifeixista *adj.* Contrari al feixisme. | *m. i f.* Persona antifeixista.

antigàs *adj. inv.* Que protegeix dels gasos tòxics. *Màscara antigàs, refugi antigàs.*

antihistamínic -a *adj.* Que neutralitza l'acció de la histamina. | *m.* Substància antihistamínica.

antiinfecció -osa *adj.* Que actua contra les infeccions.

antiinflamatori -òria *adj.* Que actua contra les inflamacions. | *m.* Substància antiinflamatòria.

antimíssil *adj. inv.* Destinat a interceptar míssils. | *m.* *Un antimíssil.*

antinuclear *adj.* Contrari a l'ús de l'energia nuclear.

antirobatori *adj. inv.* Que serveix per a impedir el robatori. *Dispositiu antirobatori.*

antirovell *adj. inv.* Antioxidant.

antisemita *adj. i m. i f.* Partidari de l'antisemitisme.

antisemitisme *m.* Ideologia d'oposició al poble jueu.

antitabac *adj. inv.* Que combat el consum de tabac. *Una campanya antitabac.*

antitèrmic -a [addició] ... || Que s'oposa a la producció o la transmissió de calor. *Revestiment antitèrmic.*

antiterrorista *adj.* Que combat el terrorisme.

antitòxic -a [addició] ... | *m.* Substàn-

cia que actua contra els efectes d'una metzina.

antitussigen -ígena *adj.* Que combat la tos. | *m.* Substància antitussígena.

antivíric -a *adj.* Que combat els virus. | *m.* Substància antivírica.

antixoc *adj. inv.* Que resisteix o atenua els efectes dels xocs. *Un casc antixoc.*

antològic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a una antologia. | Digne de formar part d'una antologia. *Una poesia antològica. Un disbarat antològic.*

apagada *f.* El fet d'apagar-se la il·luminació elèctrica a causa d'una interrupció en el subministrament.

aperturisme *m.* Tendència a admetre posicions ideològiques no estrictament coincidents amb la pròpia.

aposentar [addició] ... | *Pron.* Prendre allotjament; instal·lar-se. | *Per ext.* Instal·lar-se còmodament. *Es va aposentar a casa nostra.*

arcaïtzant [modificació] *adj.* Que presenta trets arcaics. *Una llengua arcaïtzant.* | Afectat a l'ús d'arcaïsmes. *Un poeta arcaïtzant.*

arcbotant *m.* Arc que transmet part de l'empenta d'una volta a un contrafort exterior.

àrea [addició] ... *d'una regió.* | *Àrea de servei,* en una autopista, zona que consta de gasolinera, bar o restaurant i altres serveis. || Magnitud ...

arribar [addició] ... *arriben els convidats.* | *Pron.* Anar circumstancialment. *Arriba't a la farmàcia. Anirem a París i potser ens arribarem a Fontainebleau.* || *Fig.* ...

artesanat *m.* Conjunt dels artesans.

articulatori -òria *adj.* Relatiu o pertanyent a l'articulació.

arturià -ana *adj.* Artúric.

artúric -a *adj.* Relatiu o pertanyent al rei Artús o als seus cavallers. *Novel·la artúrica.*

arxivador *m.* Moble, capsa, carpeta o qualsevol altre tipus de receptacle destinat a guardar-hi documents.

arxivístic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a l'arxivística.

arxivística *f.* Disciplina que s'ocupa de l'organització dels arxius.

asceta *m. i f.* [en comptes d'*asceta m.*] [modificació] Persona que es consagra ...

asincronia *f.* Qualitat d'asíncron.

aspirador -a *adj.* Que aspira. | *m.* Aparell que aspira. | *f.* Màquina elèctrica de neteja que treu la pols per aspiració.

assecant [addició] ... | *m.* Paper asseccant.

assembleari -ària *adj.* Relatiu o pertanyent a una assemblea. | Basat en assemblees.

assemblearisme *m.* Sistema d'organització en què l'assemblea té el poder decisiu.

assolible *adj.* Que pot ésser assolit.

astròleg -òloga *m. i f.* [En comptes d'*astròleg m.*] [modificació] Persona que practica ...

atomització *f.* Acció d'atomitzar; l'efecte.

atomitzador -a *adj.* Que atomitza.

autarquia *f.* Sistema econòmic basat en el principi de l'autosuficiència. *Tots els estats tendien a l'autarquia.*

autàrquic -a *adj.* Autosuficient. | Relatiu a l'autarquia.

autoconsum *m.* Consum de la producció pròpia.

autodeterminació *f.* Decisió que pren un poble lliurement sobre el seu futur polític. *El dret dels pobles a l'autodeterminació.*

autoescola *f.* Escola de conducció de vehicles automòbils.

autopropulsat -ada *adj.* Que es mou per autopropulsió.

autopropulsió *f.* Capacitat que té un giny (míssil, coet, etc.) de propulsar-se ell mateix.

autoritarisme *m.* Condició d'autoritari. *L'autoritarisme d'un règim polític.* | Actitud autoritària.

autoservei *m.* Sistema de servei d'un establiment en què el client es proveeix ell mateix. | Establiment d'autoservei.

autosuficiència *f.* Qualitat d'autosuficient.

autosuficient *adj.* Que es basta a si mateix.

autovia¹ *m.* Vehicle ferroviari d'una sola unitat.

autovia² *f.* Carretera amb calçades separades, una per a cada sentit de la circulació, i amb limitació d'accessos.

avantprojecte *m.* Text provisional d'un projecte. *Un avantprojecte de llei.*

bacteriòleg -òloga *m. i f.* Persona versada en bacteriologia.

bacteriologia *f.* Branca de la biologia que tracta dels bacteris.

bàdminton *m.* Joc del volant.

badoc -a [en comptes de *badoc m* i de *badoc -a adj.*] *adj. i m. i f.* Dit d'una persona que bada. *Aquesta noia és massa badoca. Davant l'aparador hi havia una munió de badocs.* || Dit de les fruites, com la magrana, badades a la planta abans d'ésser collides. || *m.* Flor del magraner i la de diferents cucurbitàcies.

banc [addició] ... *de descomptes.* || Per anal. Lloc on hi ha emmagatzemades parts orgàniques conservades per a ús mèdic. *Banc d'ulls. Banc d'ossos. Banc de sang.* || *Banc de dades*, en informàtica, conjunt de dades emmagatzemades

i accessibles a l'usuari mitjançant l'ordinador. || Massa que forma ...

banda [addició] ... metall, etc. || *Banda de freqüència*, en telecomunicació, conjunt de freqüències compreses entre dos límits. || Tot el que ...

banda [addició] ... i *vermelles*. || *Banda sonora*, franja d'una cinta cinematogràfica o de vídeo que té el so enregistrat; per ext. la música d'una pel·lícula. || Bacó.

bandolera [addició] ... soldats de cavalleria. | *En bandolera*, penjat d'una espatlla i creuant el cos fins al costat contrari. *Portar una bossa en bandolera*. | Bossa proveïda d'una malla que porten els caçadors. Per ext. Qualsevol bossa proveïda d'una corretja llarga que es porta penjada de l'espatlla.

banquer -a *m. i f.* [En comptes de *banquer m.*] [modificació] Persona que té ...

baquelita *f.* Resina sintètica usada com a material aïllant en plàstics, pintures i vernissos.

barbacoa *f.* Estructura d'obra o aparell portàtil compost d'un fogar i unes graelles, que serveix per a fer-hi menjars a la brasa, generalment a l'aire lliure. | Menjada d'aliments preparats amb una barbacoa. *Demà farem una barbacoa*.

barraquisme *m.* Fenomen de degradació urbana consistent en la presència de barraques en un lloc, generalment als voltants de les ciutats.

base [addició] ... *Base d'operacions*. || *Base de dades*, banc de dades. || L'element o ...

basquisme *m.* Afecció a l'estudi de la llengua i la cultura basques. | Reafirmació i defensa del poble basc i de les característiques nacionals basques. || Tret

lingüístic d'origen basc present en una altra llengua.

basquista *m. i f.* Estudiós de la llengua i la cultura basques.

bastar [addició] ... || Pron. No tenir necessitat dels altres. *Bastar-se a si mateix*, *bastar-se tot sol*.

becar² *v. tr.* Dotar (algú) amb una beca.

bel *m.* Unitat relativa de potència, generalment acústica.

bel·licisme *m.* Tendència a resoldre els conflictes per mitjà de la guerra.

bel·licista *adj. i m. i f.* Partidari del bel·licisme.

berber *m. i f.* Individu d'un grup ètnic del nord d'Àfrica, anterior a la conquesta àrab, que actualment ocupa regions discontinues des d'Egipte a l'oceà Atlàntic i des de la mar Mediterrània al sud del Sàhara. | *Adj.* Relatiu o pertanyent als berbers. || *m.* Llengua del grup camito-semític parlada pels berbers. | *Adj.* Relatiu o pertanyent a aquesta llengua.

bigudí *m.* Petit cilindre en el qual hom enrotlla els cabells en la permanent.

bilbaí -ina *adj. i m. i f.* Natural de Bilbao; pertanyent a Bilbao o als seus habitants. *Bacallà a la bilbaïna*.

bioquímica *f.* Ciència que estudia la química dels éssers vius.

bistec *m.* [addició] ... | *Bistec rus*, carn picada, normalment barrejada amb ou i assaonada amb all, ceba, julivert, etc., de forma arrodonida i plana, que se serveix fregida o a la planxa. | *Bistec tàrtar*, carn picada preparada per a ésser menjada crua.

blindat -ada *adj.* Proveït de blindatge.

bolonyès -esa *adj. i m. i f.* Natural de Bolonya; pertanyent a Bolonya o als seus habitants. *Salsa bolonyesa*.

borbònic -a *adj.* Relatiu o pertanyent

als Borbó. | Partidari de la dinastia dels Borbó.

bronzejador -a *adj.* Que bronzeja o ajuda a bronzejar la pell. | *m.* Producte bronzejador.

buró *m.* Escriptori, acc. 2.

burocratització *f.* Acció de burocratitzar; l'efecte.

burocratitzar *v. tr.* Sotmetre al control de la burocràcia. | Conferir característiques burocràtiques. | *Pron.* Adquirir característiques burocràtiques. *S'han burocratitzat.*

cabilenc -a [modificació] *adj.* Relatiu o pertanyent a una cabila o als cabilencs. | *m. i f.* Individu pertanyent a una cabila. || *m. i f.* Individu d'un poble berber que habita a la regió de Cabília. | *m.* Parlar berber dels habitants de Cabília.

café [addició] ... *Cafè molt.* | *Cafè torrefacte*, café que ha estat barrejat amb sucre en torrar-lo. | La beguda feta ...

calidesa *f.* Caliditat.

camuflar *v. tr.* Tapar (soldats o material bèl·lic) amb fullatge, pintura, xarxes, etc., per tal que passi desapercebut. *La infanteria va avançar camuflada.* | Per ext. Dissimular (una cosa) cobrint-la o transmutant-ne l'aspecte.

canapè [addició] ... *sofà.* || Petita peça de pa, galeta, torrada, etc., amb alguna menja salada al damunt. *Prendre uns canapès com a aperitiu.*

canviable *adj.* Que pot ésser canviat.

capitalista *m. i f.* [en comptes de **capitalista** *m.*].

cardiògraf *m.* Aparell que enregistra gràficament l'activitat del cor.

cardiografia *f.* Estudi del funcionament del cor mitjançant el cardiògraf.

cardiograma *m.* Representació gràfica obtinguda amb el cardiògraf.

carioca *adj. i m. i f.* Natural de Rio

de Janeiro; pertanyent a aquesta ciutat o als seus habitants. | *f.* Determinada dansa brasilera.

carn [addició] ... *pit.* *Carn magra.* | *Carn d'olla*, plat compost de carn, pilota, verdures, llegums, embotits i altres ingredients, bullits a l'olla.

carrilet *m.* Ferrocarril de via estreta.

catalanística *f.* Estudi de la llengua i la cultura catalanes.

catalanoparlant *adj.* De parla catalana. | *m. i f.* Persona catalanoparlant.

cel·luloide *m.* Producte sintètic sòlid, elàstic, gairebé transparent i molt inflamable, que, entre moltes altres aplicacions, serveix per a fer pel·lícula cinematogràfica.

cel·lulitis *f.* Inflamació dolorosa del teixit adipós subcutani.

centímetre *m.* Unitat de longitud equivalent a la centèsima part d'un metre. || *Fam.* Cinta mètrica de roba o plàstic.

ciclista [addició] *adj.* Relatiu o pertanyent a l'esport de la bicicleta. | *m. i f.* ...

ciclostil *m.* Multicopista que treballa per serigrafia.

ciclostilar *v. tr.* Reproduir (un text o un dibuix) per mitjà d'un ciclostil.

cinta [addició] ... *cinturó de cuir.* | *Cinta mètrica*, cinta de roba o de metall dividida en centímetres i mil·límetres, que serveix per a amidar longituds. || *Cinta magnètica*, cinta en què s'enregistra magnèticament so, imatge o qualsevol tipus d'informació.

circuit [addició] ... a l'altre. | *Circuit integrat*, circuit electrònic en què els diferents elements són integrats dins un mateix suport.

coagulant *adj.* Que facilita o provoca la coagulació. | *m.* Substància coagulant.

cobai *m.* Conill porquí.

coherència [addició] ... || En fís., cohesió. | Resistència que oposa un cos a disgregar-se en partícules.

col·laborador -a [modificació] *adj.* Que col·labora. | *m. i f.* Persona col·laboradora. | En una publicació periòdica, articulista que no forma part de la redacció.

col·lectiu -iva [addició] ... *sufix col·lectiu.* | *m.* Conjunt de persones que tenen alguna cosa en comú. *El col·lectiu de les dones, el col·lectiu dels treballadors d'un ram.*

col·legiar *v. tr.* [en comptes de **col·legiar-se** *v. pron.*] [addició] Fer entrar (algú) com a membre en un col·legi professional. | *Pron.* Entrar, algú, com a membre en un col·legi professional. | Constituir-se, ...

colon -a *m. i f.* [en comptes de **colon m.**]

comercialització *f.* Acció de comercialitzar; l'efecte.

comercialitzar *v. tr.* Posar (un producte) a l'abast dels consumidors en el comerç.

comptat -ada *adj.* No sobrer en nombre o quantitat, just. *Tenim els diners comptats.* | *Pl.* Rar, escàs en nombre. *Comptades vegades arriba a l'hora. Són comptats els veïns del barri que no el coneixen.*

compungir-se [modificació] ... de debò. | *Tr.* Afligir pregonament. *El seu cor, compungit per tants desenganys.*

compungit -ida *adj.* Que revela compunció o abatiment. *Cara compungida. Es presentà amb un aire compungit.*

computador -a *adj.* Que computa. | *m. i f.* Ordinador.

comunitari -ària *adj.* Relatiu o pertanyent a la comunitat.

conegut -uda *adj.* Que molta gent coneix, notori. | *m. i f.* Persona que hom tracta amb poca o molta freqüència sense tenir-hi intimitat.

conflictiu -iva *adj.* Que dóna lloc a conflictes. | Relatiu o pertanyent a un conflicte.

conformisme *m.* Actitud d'acceptació passiva de les normes prevalents en una societat.

conformista [modificació] *adj. i m. i f.* Que practica el conformisme. | *Per ext.* Que s'adapta fàcilment a les circumstàncies. | A Anglaterra, adepte de l'Església anglicana.

confusionisme *m.* Situació o estat de confusió, esp. el provocat deliberadament.

confusionista *adj. i m. i f.* Que posa confusió.

congelador *m.* Aparell o compartiment d'un frigorífic que serveix per a congelar o bé per a guardar-hi productes congelats.

congelar [addició] ... || Mantenir provisionalment inactiu (un compte) per disposició de l'autoritat. | Declarar provisionalment immodificables (sous, salaris o preus).

constitucionalisme *m.* Sistema polític en què la forma de govern és regulada per una constitució. | Doctrina que propugna l'adopció d'una constitució com a norma suprema d'un estat.

constitucionalitat *f.* Condició de constitucional, acc. 2.

contestador [o *contestador automàtic*] *m.* Aparell que, connectat al telèfon, transmet a qui truca una informació prèviament enregistrada i eventualment enregistra missatges.

contractista *m. i f.* [en comptes de **contractista m.**]

contracultura *f.* Moviment de lluita contra els valors culturals establerts que cerca el desenvolupament d'un model socio-cultural alternatiu.

contraindicat -ada [modificació] *adj.* Que presenta contraindicació.

contundència *f.* Qualitat de contundent.

coral *adj.* [addició] ... en cor. *Música coral.* *Societat coral* o simpl. *coral* *f.* | *m.* Aire religiós ...

correcional [addició] ... | *m.* Reformatori.

corrent [addició] ... *seguir el corrent.* | *Corrent d'opinió*, sector d'ideologia diferenciada dins un partit o una altra organització política.

cosmètic -a [addició] ... || *f.* Art de preparar i aplicar els productes cosmètics.

costurer *m.* Cosidor, acc. 3.

creatiu -iva *adj.* Que té creativitat. | Que denota creativitat.

creativitat *f.* Capacitat de crear.

criminalista *adj.* i *m.* i *f.* [en comptes de **criminalista** *m.*]

crispeta *f.* Rosa, acc. 6.

croissant [fr. pron. *cruassan*] *m.* Pastisset en forma de mitja lluna, elaborat amb una pasta fullada de característiques pròpies (pasta de croissant).

croissanteria [pron. *cruassanteria*] *f.* Establiment especialitzat en la venda de croissants.

cromosoma *m.* Cadascun dels orgànuls que, situats dins el nucli de les cèl·lules, contenen els elements portadors de l'herència biològica.

cultura [addició] ... que hom posseeix. | *Cultura de massa*, la que, difosa pels mitjans de comunicació de massa, pretén aconseguir l'acceptació de la major part de la societat.

curset *m.* Curs breu, generalment de caràcter monogràfic.

dada [addició] ... *d'un problema.* | En informàtica, representació convencional de conceptes que poden ésser tractats. | Quelcom donat ...

davanter -a [addició] ... *línia davantera.* | *m.* i *f.* En alguns esports d'equip, jugador que forma part de la línia davantera. *Juga de davanter.*

decibel *m.* Unitat relativa de potència equivalent a la desena part d'un bel.

decimetre *m.* Unitat de longitud equivalent a la desena part d'un metre.

defensa [addició] ... || Conjunt de membres d'un equip esportiu que, situats adequadament, intenten d'impedir a l'equip contrari d'obtenir punts. | *m.* i *f.* Persona que forma part de la defensa en la pràctica d'un sport.

demagog -a *m.* i *f.* [en comptes de **demagog** *m.*] [modificació] ... d'una facció popular. | Persona que cerca ...

dermatòleg -òloga *m.* i *f.* Especialista en dermatologia.

dermatologia *f.* branca de la medicina que tracta de les malalties de la pell.

desactivar *v. tr.* Anul·lar el funcionament (d'un mecanisme que està en marxa o que es pot posar en marxa). | Suprimir l'activitat (d'una substància).

descafeïnament *m.* Acció i efecte de descafeïnar.

descafeïnat -ada *adj.* Sense la cafeïna pròpia del seu estat natural. | Per ext. Flux, sense substància.

descongelació *f.* Acció de descongelar o descongelar-se.

descongelar *v. tr.* Fer cessar d'estar congelat. | Pron. Cessar d'estar congelat. *Trigarà tres hores a descongelar-se.* | Fig. *S'han descongelat les negociacions entre els dos països.*

descremar *v. tr.* Desnatar.
desèrtic -a *adj.* Relatiu o pertanyent al desert. | Que presenta característiques de desert.

desertització *f.* Acció de desertitzar o de desertitzar-se.

desertitzar *v. tr.* Convertir en desert. | Pron. Convertir-se en desert.

desmotivar *v. tr.* Llevar (a algú) els motius que l'estimulen a fer una cosa.

desobediència [addició] ... *a una ordre.* | *Desobediència civil*, refús col·lectiu d'obeir alguna llei o norma per tal de fer pressió pacíficament sobre el poder constituït. | Disposició ...

dessacralització *f.* Acció i efecte de dessacralitzar.

dessacralitzar *v. tr.* Deixar de considerar com a sagrat.

diacronia *f.* Punt de vista diacrònic.

diacrònic -a *adj.* Que considera els fets o elements d'un sistema tenint en compte llur evolució al llarg del temps. *Lingüística diacrònica. Estudi diacrònic.*

diàspora *f.* Dispersió d'un grup ètnic, religiós o cultural fora del seu lloc originari; esp. aplicat a la dispersió dels jueus.

diferit -ida *adj.* Ajornat. | *En diferit*, loc. adj. o adv., que es transmet, per ràdio o televisió, un cert temps després d'haver estat enregistrat. *Una retransmissió en diferit. Un programa en diferit. Han transmès el partit de futbol en diferit.*

digital [addició] ... posat en contacte. | Relatiu o pertanyent als dígits. *Sistema digital.* | Que opera amb nombres expressats amb dígits. *Un computador digital.* | Dit d'un aparell que dona la informació directament amb xifres. *Un rellotge digital.* || *f.* ...

dignatari -ària *m. i f.* [en comptes de

dignatari *m.*]

dignitari -ària *m. i f.* [en comptes de **dignitari** *m.*]

diplomata -ada *adj.* Que ha obtingut un diploma. | *m. i f.* Persona diplomada.

directiu -iva [modificació] *adj.* Que dirigeix. *Preceptes directius. Els socis directius. El comitè directiu. Junta directiva* o simpl. *directiva* *f.* || *m. i f.* Persona que dirigeix, junt amb d'altres, alguna entitat.

directriu [addició] ... o corba. || Norma de caràcter general.

dirigisme *m.* Control estatal directe de l'economia i de les institucions socials.

dirigista *adj.* Relatiu o pertanyent al dirigisme. || *m. i f.* Partidari del dirigisme.

discografia *f.* Disciplina que estudia l'ordenació i classificació dels discs fonogràfics. || Llista de discs fonogràfics relatius a una matèria, a un autor o a un intèrpret. *La discografia de Mozart, de la Nova Cançó.*

discogràfic -a *adj.* Relatiu o pertanyent als discs fonogràfics o a la discografia.

discriminar [addició] ... || Donar un tracte d'inferioritat (a algú).

discriminatori -òria *adj.* Que discrimina, especialment que dona un tracte d'inferioritat. *Una actitud, una llei discriminatòria.*

dislèxia *f.* Trastorn de la capacitat d'identificar, comprendre i reproduir els símbols del llenguatge escrit.

dissident [addició] ... *conservadors.* | *m. i f.* Persona dissident.

distanciament *f.* Distanciament.

distanciamen *m.* Acció de distanciar o distanciar-se; l'efecte. | Conjunt de procediments artístics amb què un autor

teatral aconseguix que l'espectador resti distant de l'acció per tal de desvetllar, així, la seva capacitat crítica i raonadora.

distanciar [addició] ... | Fig. *La divergència d'opinions els ha distanciat.*

distant [addició] ... | Fig. *Una actitud distant.*

distorsió [addició] ... *de la cara.* | Deformació d'imatges, sons i altres senyals electromagnètics a causa d'imperfecions en la transmissió o en la recepció. | Fig. Tergiversació.

distorsionar *v. tr.* Causar distorsió (a alguna cosa).

docència *f.* Exercici de la professió docent.

documental [addició] ... | *Film documental* o simpl. *documental* *m.*, film que té un contingut bàsicament informatiu.

domiciliació *f.* Operació de domiciliar.

domiciliar [addició] ... || Autoritzar el pagament (de rebuts o lletres de canvi) a càrrec d'un compte bancari.

dopar *v. tr.* Subministrar substàncies estimulants prohibides (a una persona o a un animal de competició), especialment abans d'una prova esportiva. | Pron. Prendre, una persona, substàncies estimulants prohibides, especialment abans d'una prova esportiva. *Alguns atletes es dopen.*

dopatge *m.* Acció de dopar; l'efecte.

dorsal [addició] ... || *m.* Número que porten generalment a l'esquena els participants en una competició esportiva perquè puguin ésser identificats.

dret *-a* [modificació] ... que compon habitualment els partits conservadors, dits *partits de dreta*. || Per ext. *La dreta*, el conjunt d'aquests partits i del sector d'opinió pública que els dona suport. *La dreta europea té un gran pes.* |

L'extrema dreta, la d'ideologia més radical. | *De dreta* o *de dretes*, loc. adj., pertanyent o relatiu a la dreta política. || *Donar la dreta a algú* ...

ebenista *m.* i *f.* [en comptes d'**ebenista** *m.*] [modificació] Persona que treballa ...

ecografia *f.* Tècnica d'exploració de l'interior d'un organisme mitjançant ones ultrasòniques. | Imatge que s'obté amb aquesta tècnica.

ecosistema *m.* Sistema ecològic que consisteix en una comunitat d'éssers vius que s'interrelacionen i constitueixen una unitat relativament autònoma.

edificable *adj.* En què hom pot edificar. *Un terreny edificable.*

elapé [transcripció de la pronúncia de la sigla LP, de l'anglès *long-playing*] *m.* Disc de llarga durada.

electrònic *-a* [en comptes d'**electrònic**] [addició] ... als electrons. | Relatiu o pertanyent a l'electrònica. | *f.* Part de la física i de la tècnica que s'ocupa del moviment de l'electricitat en el buit, en els gasos i en els sòlids.

emissor *-a* [addició] ... ones electromagnètiques. | *f.* Estació des d'on, mitjançant ones electromagnètiques, es transmeten a distància sons i imatges.

empipada *f.* Acció d'empipar-se; l'efecte.

empipar [addició] ... | Destorbar, fer nosa.

empresarial *adj.* Relatiu o pertanyent a l'empresa o a l'empresari.

encaramel·lar *v. tr.* Cobrir de caramel.

endossant *m.* i *f.* [en comptes d'**endossant** *m.*] [modificació] Persona que endossa ...

enfocar [addició] ... | Fig. *Enfocar bé una qüestió.*

enganaxada [addició] ... | Aferrada, acc. 2.

enginyer -a *m. i f.* [en comptes d'**enginyer m.**] [modificació] ... dels ginys de guerra. | Persona que té per professió de projectar ...

enguixador -a *m. i f.* [en comptes d'**enguixador m.**] [modificació] Persona que enguixa.

enllosat *m.* Paviment fet de lloses.

ennuegar [en comptes d'**ennuegar-se** *v. pron.*] [modificació] *v. tr.* Interrompre o obstaculitzar la lliure respiració (d'al·gú), un cos estrany en la gola, el fum, l'emoció, etc. *No res l'ennuega. Els sanglots m'ennuegaven.* | Fig. *És un home carregós: m'ennuega.* || Pron. *M'he ennuegat bevent. S'ennuega de tant riure. S'ha ennuegat amb un pinyol de raïm.*

enrampada *f.* Acció d'enrampar o d'enrampar-se; l'efecte.

erasmià -ana *adj.* Relatiu o pertanyent a Erasme de Rotterdam o a la seva doctrina.

escaiola² *f.* [modificació] Guix fi utilitzat en escultura i decoració.

escolaritzar *v. tr.* Proporcionar (a algú, especialment als infants) ensenyament en una escola.

escombriaire *m. i f.* [en comptes d'**escombriaire m.**] [modificació] Persona que té per ofici ...

espagueti *m.* Pasta alimentària de farina de forma cilíndrica molt llarga i prima.

esplanador -a *adj.* Que esplana. | *Màquina esplanadora* o simpl. *esplanadora f.*, màquina constituïda bàsicament per un tractor i una pala acoblada a la part del davant, que serveix per a remoure la terra o traslladar-la.

esprai *m.* Líquid (medicament, perfum, insecticida, pintura, etc.), contin-

gut en un recipient, que es projecta a pressió en forma de polsim. | Per ext. El recipient que conté el líquid.

estabilitzador -a *adj.* Que estabilitza. *Mesures econòmiques estabilitzadores.* | *m.* Dispositiu o mecanisme emprat en automòbils, avions i altres vehicles que serveix per a augmentar-ne l'estabilitat.

estabilitzar *v. tr.* Donar estabilitat (a alguna cosa). | Pron. Tornar-se estable.

estenotípia *f.* Taquigrafia mecànica.

estereofonia *f.* Tècnica d'enregistrament i reproducció acústics mitjançant dos canals independents emprada per a donar una sensació de relleu acústic.

estereofònic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a l'estereofonia. | Que funciona per estereofonia.

esteta *m. i f.* [en comptes d'**esteta m.**] [modificació] Persona que, en art, ...

estibador -a *m. i f.* [en comptes d'**estibador m.**] [modificació] Persona que estiba.

etarra *adj.* Relatiu o pertanyent a l'organització armada independentista basca Euskadi ta Askatasuna (ETA). | *m. i f.* Membre d'ETA.

ètnia *f.* Agrupació natural d'individus que presenten unes característiques comunes (de llengua, cultura, etc.).

evasió [addició] ... *dels presos.* || *Evasió de capital*, el fet de treure il·legalment diners o altres actius líquids d'un país.

excavar [addició] ... *galeries, etc.* || Explorar (un jaciment arqueològic) mitjançant excavacions. *Excavem una necròpolis.*

exhibicionisme [addició] ... exhibir-se. || Comportament psicopatològic que consisteix en l'exhibició dels propis òrgans genitals.

exhibicionista *adj.* Relatiu o perta-

nyent a l'exhibicionisme. | m. i f. Persona que practica l'exhibicionisme.

explicitar *v. tr.* Fer explícit.

extraoficial *adj.* No oficial, oficiós.

extraparlamentari -ària *adj.* Que no ha obtingut representació al parlament. *Un partit polític extraparlamentari.*

extraterrestre *adj.* De fora de la Terra. | m. i f. Ésser procedent d'un altre planeta.

extraversió [addició] ... || Qualitat d'extravertit.

extravertit -ida *adj.* Que orienta la seva energia psíquica vers l'exterior. | Comunicatiu. | m. i f. Persona extravertida.

extremeny -a *adj.* i *m. i f.* Natural d'Extremadura; pertanyent a Extremadura o als seus habitants.

fàctic -a *adj.* Que es dona de fet i no de dret. *Els poders fàctics.*

falangisme *m.* Ideologia de l'organització política Falange Española.

falangista *adj.* Relatiu o pertanyent a l'organització política Falange Española. | m. i f. Membre de la Falange Española.

fan *m. i f.* Partidari, admirador incondicional, especialment d'un cantant, artista, etc.

faringitis *f.* Inflamació de la faringe, particularment a la part de la mucosa.

femení -ina [addició] ... *d'un adjec-tiu.* | *Rima femenina*, rima paroxitona.

fideu *m.* [en comptes de *fideus m. pl.*] [modificació] Pasta de farina en forma de fil. | Fig. Persona molt prima.

filantrop -a *m. i f.* [en comptes de *filantrop m.*] [modificació] Persona que estima ...

filmador -a *adj.* Que filma. | *Màquina filmadora* o simpl. *filmadora* *f.*, cambra cinematogràfica o de vídeo.

fotonovel·la *f.* Història, generalment sentimental, explicada mitjançant una sèrie de fotografies juxtaposades al text.

franquejable *adj.* Que pot ésser franquejat, que hom pot travessar.

franquisme *m.* Règim polític dictatorial implantat pel general Francisco Franco a l'Estat espanyol com a resultat de la guerra del 1936 al 1939. | Ideologia pròpia d'aquest règim.

franquista *adj.* Relatiu o pertanyent al franquisme. | m. i f. Partidari del franquisme.

freudià -ana [pron. *froidià*] *adj.* Relatiu o pertanyent a Freud o al freudisme.

freudisme [pron. *froidisme*] *m.* Doctrina de Sigmund Freud o de les escoles que en deriven.

furgoneta *f.* Vehicle automòbil comercial petit, totalment cobert i amb una porta a la part posterior.

fusible *adj.* Que es pot fondre. | *m.* Dispositiu que conté un element fusible i que protegeix un circuit o conjunt de circuits d'un aparell o una instal·lació contra les sobrecàrregues.

futbolí *m.* Joc que hom practica en una taula que representa un camp de futbol. | Taula en què es juga al joc del futbolí.

gastritis *f.* Inflamació de la mucosa gàstrica.

gerent *m. i f.* [en comptes de *gerent m.*] [modificació] Persona que dirigeix ... | Persona que s'ocupa dels afers econòmics d'una entitat que no cerca el lucre. *El gerent d'un hospital, d'una universitat.*

glaçonera *f.* Motlle per a fer glaçons. | Recipient per a conservar o servir glaçons.

graduat -ada *m. i f.* Persona que ha

aconseguit un grau o títol d'estudis.
Graduat social, graduat escolar.

gramaticalitat *f.* Qualitat de gramatical.

granja [addició] ... masia. || Lleteria en què se serveixen esmorzars i bere-nars.

gratinador *m.* Aparell o dispositiu d'un forn de cuina que serveix per a gratinar.

gratinar [modificació] *v. tr.* Torrar per sobre (un menjar) abans de servir-lo.

grupuscle *m.* Grup, generalment polític, format per un nombre molt reduït de membres.

grupuscular *adj.* Relatiu o pertanyent a un grupuscle. | Propi d'un grupuscle.

guerriller -a *m. i f.* [en comptes de *guerriller m.*]

halterofília *f.* Esport consistent a alçar pesos.

hämster *m.* Petit mamífer rosegador de cos arrodonit que té les potes, les orelles i la cua curtes (*Cricetus* sp.).

hipermercat *m.* Establiment comercial d'autoservei amb una superfície molt gran dedicada a la venda, amb zona d'aparcament pròpia i amb una oferta de productes de consum molt àmplia.

hispanoamericà -ana *adj. i m. i f.* Natural d'Hispanoamèrica; pertanyent a Hispanoamèrica o als seus habitants.

histamina *f.* Substància orgànica present en gairebé tots els teixits dels mamífers, que causa la contracció de certs músculs llisos i la dilatació dels vasos sanguinis i que és secretada en situacions d'estrès.

historiador -a [modificació] *m. i f.* Persona que escriu història, versada en història.

històric -a [modificació] ... un fet passat. || *És històric*, ha succeït ...

historiògraf -a [modificació] *m. i f.* Persona versada en historiografia.

historiografia *f.* Conjunt d'obres i estudis referents a la història. | Estudi bibliogràfic i crític d'obres de caràcter històric.

historiogràfic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a la historiografia.

hostatge *m.* Allotjament.

hostatjar *v. tr.* Allotjar.

hoteler -a *m. i f.* [en comptes de *hoteler m.*] [modificació] Persona que té ...

identitat [modificació] ... idèntic. | El fet d'ésser una persona o una cosa la mateixa que se suposa o se cerca. *Comprovar la identitat d'una persona, d'una firma, d'un objecte robat. No s'ha descobert la identitat de l'assassí.* | Conjunt de característiques que fan que una persona o una comunitat sigui ella mateixa. *La llengua forma part essencial de la identitat d'un poble.* | En mat. ...

il·localitzable *adj.* No localitzable.

immadur -a *adj.* Que no està plenament desenvolupat (físicament o psíquicament). *Un estudiant immadur per a accedir a la universitat.*

immaduresa *f.* Qualitat d'immadur.

immatur -a [modificació] *adj.* Immadur.

immaturitat [modificació] *f.* Immaduresa.

inadaptable *adj.* Que no és capaç d'adaptar-se a un medi.

inadaptació *f.* Acció de no adaptar-se a un medi; l'efecte.

incompliment *m.* Acció d'incomplir; l'efecte.

incomplir *v. tr.* No complir.

inconformisme *m.* Actitud o tendència de l'inconformista.

inconformista *adj.* i *m.* i *f.* Que no es conforma; no conformista.

inconscient [addició] ... conscient. | *m.* Part de l'estructura de la personalitat situada sota el lllindar de la consciència, que, segons l'escola freudiana, influeix sobre el comportament.

incurvat -ada [modificació] En bot., corbat de tal manera que la concavitat es troba a la part interna o superior. *Fulles incurvades.*

independent [addició] ... *situació independent.* *Un país independent.* | Aquell a qui ...

independentisme *m.* Moviment que propugna la independència política.

independentista *adj.* i *m.* i *f.* Partidari de la independència política.

independitzar *v. tr.* Fer independent (un país, una persona, etc.). *Han decidit independitzar una sucursal. Les circumstàncies l'han independitzat.* | Pron. Fer-se independent.

indestriable *adj.* Que no es pot des-triar.

inflable *adj.* Que es pot inflar.

informe [modificació] ... sentenciar. || Exposició ordenada sobre un afer, l'estat d'una qüestió, etc. || Pl. Informacions sobre una persona. *Me n'han donat molt bons informes.*

inhòspit -a *adj.* No acollidor, dit especialment d'un indret.

inoperant *adj.* Que no dona resultats, ineficaç. *Mesures inoperants.*

insalvable *adj.* Que no es pot salvar.

inseminació *f.* Acció d'inseminar; l'efecte. | *Inseminació artificial*, l'obtinguda mitjançant tècniques diverses sense acoblament.

inseminar *v. tr.* Introduir semen en la vagina (d'una femella) per tal d'obte-

nir la fecundació de l'òvul. *Inseminar una vaca, una euga.*

institucionalitzar *v. tr.* Donar caràcter institucional.

instrumentalitzar *v. tr.* Servir-se abusivament (d'algú o d'alguna cosa) com a instrument per a aconseguir un fi. *Ens hem sentit instrumentalitzats.*

integració [addició] ... la diferenciació. *Integració social.*

integrar [addició] ... *expressió.* || Absorbir, una comunitat, (una persona o col·lectivitat). | Pron. Adaptar-se. *Aquest nen s'ha integrat molt bé a l'escola. És un grup que no acaba d'integrar-se a la resta de la societat.* || Trobar la integral ...

intermitent [addició] ... || *m.* Llum intermitent dels vehicles.

intèrpret [addició] ... *l'alemany.* | *Intèrpret simultani*, traductor simultani. || Allò que ...

interrelació *f.* Relació mútua.

introvertit -ida *adj.* Propens a concentrar-se en el seu món interior. | *m.* i *f.* Persona introvertida.

iranià -ana *adj.* i *m.* i *f.* Natural de l'Iran; pertanyent a l'Iran o als seus habitants. || *m.* Llengua iraniana. | *Adj.* Pertanyent a aquesta llengua.

iraquià -ana *adj.* i *m.* i *f.* Natural de l'Iraq; pertanyent a l'Iraq o als seus habitants.

irrellevant *adj.* No rellevant. | Sense importància, insignificant.

jaciment [addició] ... un fòssil, restes arqueològiques.

lacrimogen -ògena *adj.* Que provoca llàgrimes. *Un gas lacrimogen.* | Fig. Llàgrimós. *Una novel·la lacrimògena.*

lanolina *f.* Substància greixosa que s'obté de la llana d'ovella, usada especialment en cosmètica i farmàcia com a excipient.

lasanya *f.* Plat format per capes de pasta de farina de forma quadrada o allargada i carn picada o verdura, cuinat amb salsa i formatge. | La pasta per a preparar aquest plat.

làser [angl. *laser*, que prové de la sigla LASER, 'light amplification by stimulated emission of radiation'] *m.* Aparell que proporciona feixos de llum monocromàtics i coherents de gran energia. | *Raig làser*, feix de llum produït per un làser.

lector -a [addició] ... estrangeres. || *m.* Aparell que serveix per a llegir microfilms i microfites.

leninisme *m.* Branca del marxisme basada en les idees de Lenin.

leninista *adj.* Relatiu o pertanyent al leninisme. | *m. i f.* Seguidor del leninisme.

lent [addició] ... raigs de llum. | *Lent de contacte*, petita lent que s'aplica directament sobre la còrnia per a corregir alguns defectes de la visió.

lenticula *f.* Lent de contacte.

libanès -esa *adj. i m. i f.* Natural del Líban; pertanyent al Líban o als seus habitants.

lila [addició] ... || *Adj.* De color morat clar. | *m.* Color morat clar.

lípid *m.* Substància orgànica greixosa.

lleteria [modificació] *f.* Establiment dedicat a la venda de productes lactis i eventualment d'altres productes alimentaris com xocolata, ous, etc.

localitzar [addició] ... *un incendi*. || Determinar el lloc on es troba (una persona o una cosa).

logotip *m.* Distintiu gràfic que identifica una marca, un producte, una empresa, etc., format sovint pel seu nom o per lletres del seu nom.

macrobiòtic -a [addició] ... vida. ||

Relatiu o pertanyent a la macrobiòtica. *Una dieta macrobiòtica*.

macrobiòtica *f.* Sistema d'alimentació que consisteix fonamentalment en cereals, llegums i fruites, basat en principis filosòfics orientals.

malagueny -a *adj. i m. i f.* Natural de Màlaga; pertanyent a Màlaga o als seus habitants.

mànager *m. i f.* Persona que s'ocupa de la direcció i gestió d'una empresa o una altra organització semblant. | Persona que s'ocupa dels interessos econòmics i professionals d'un artista, un esportista, etc.

manipular [addició] ... farmacèutiques). | Fig. Alterar d'una manera fraudulenta i subreptícia, tergiversar. *Manipular una informació*. | Influir arterosament (sobre una persona o una col·lectivitat) per tal que actuïn d'acord amb interessos que els són aliens.

manxec -ega *adj. i m. i f.* Natural de la Manxa; pertanyent a la Manxa o als seus habitants.

manxego *adj.* Dit del formatge de llet d'ovella originari de la Manxa. | *m.* *Un manxego*.

maonès -esa *adj. i m. i f.* Natural de Maó; pertanyent a Maó o als seus habitants.

maquineta *f.* Nom de certs utensilis petits que es fan servir en artesania, en treballs domèstics i escolars, etc. | Estri per a fer punta al llapis.

marató *f.* Cursa pedestre de 42,192 quilòmetres. | Fig. Sessió, negociació, etc., molt llarga i intensa.

maratonià -ana *adj.* Propi d'una marató. | Fig. Molt llarg i intens.

marcià -ana *adj.* Relatiu o pertanyent al planeta Mart. || *m. i f.* Habitant de Mart; extraterrestre.

marro [addició] ... una infusió. || En-

gany; rerefons tèrbol en un afer o una situació.

masculí -ina [addició] ... *el masculí d'un adjectiu*. | *Rima masculina*, rima oxítona.

megàfon *m.* Altaveu.

megafonia *f.* Tècnica que s'ocupa de la difusió de sons mitjançant megàfons. | Conjunt d'aparells que permeten d'augmentar el volum dels sons. *La megafonia de l'auditori era deficient*.

mercat [addició] ... barat. | *Mercat negre*, comerç il·legal de mercaderies prohibides o racionades.

merovingi -íngia *adj.* Relatiu o pertanyent a l'època dels primers reis francs (segles v-viii). | *m. i f.* Membre de la dinastia merovingia.

mesopotàmic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a Mesopotàmia o als seus habitants.

metre [addició] ... un metre de longitud. || Instrument, vara, cinta, etc., d'un metre que serveix per a amidar longituds.

microfitxa *f.* Pel·lícula en forma de fitxa que conté fotogrames molt reduïts de documents, escrits, etc.

microona *f.* Ona electromagnètica curta. | *Forn de microones* o simpl. *microones* *m.*, forn en què la calor és produïda mitjançant microones.

milanès -esa *adj. i m. i f.* Natural de Milà; pertanyent a Milà o als seus habitants. *Arròs a la milanesa*.

militància *f.* Acció de militar. | Conjunt dels militants d'un partit, sindicat, etc.

militant [addició] ... *militant*. | *m. i f.* Aquell que milita en un partit, sindicat, etc.

misanthrop -a *m. i f.* [en comptes de *misanthrop m.*]

mocassí *m.* Calçat de pell molt lleu-

ger usat pels indis d'Amèrica del Nord. | Per anal. Calçat pla de pell que cobreix l'empenya sense cordons ni sivelles.

molest -a [addició] ... *ésser molest*. | Que s'ha molestat, acc. 2. *Està molt molest perquè no el van avisar*.

molestar [addició] ... *em molesten*. | Pron. Sentir-se ofès. *No li heu dit res i per això s'ha molestat*. || Pron. Fer una cosa que causa molèstia. *No s'ha molestat ni a venir-nos a saludar*.

món [addició] ... *pagà, cristià*. | *Terçer món*, conjunt de països subdesenvolupats. || La societat ...

monitor -a *m. i f.* [en comptes de *monitor m.*] [modificació] Persona que assisteix ... amonestacions. || *m.* Vaixell de guerra ... || Aparell que serveix per a controlar a distància una imatge o un altre senyal electromagnètic.

mormó -ona *adj.* Relatiu o pertanyent a l'Església mormona, fundada a Nova York el 1830. | *m. i f.* Membre d'aquesta Església.

mossàrab [modificació] *m. i f.* Cristià que vivia en els dominis musulmans d'Hispania. *Els mossàrabs de València i Mallorca*. | *Adj.* Relatiu o pertanyent als mossàrabs. *Art mossàrab*. || *m.* Cadascun dels dialectes romànics parlats a la Hispania musulmana. *El mossàrab oriental*. | *Adj.* Relatiu o pertanyent a aquests dialectes. *La lírica mossàrab*.

motivació *f.* Acció de motivar; l'efecte.

motivar [addició] ... *vinguda*. || Donar (a algú) motius que l'estimulin a fer una cosa. *No se senten motivats*.

motociclisme *m.* Esport que es practica amb motocicleta.

motorisme *m.* Ús esportiu de la motocicleta.

motorista *m. i f.* [en comptes de **motorista** *m.*] [modificació] Persona que mena ...

multicopista *f.* Màquina que fa en poc temps nombroses còpies d'un escrit, d'una il·lustració, etc.

multimilionari -ària [modificació] Riquíssim.

nerviosisme *m.* Estat d'excitació nerviosa.

obligatorietat *f.* Qualitat d'obligatori.

obrecartes *m.* Aparell que serveix per a obrir els sobres de les cartes. | Talla-papers.

ocupació [addició] ... *pels anglesos. Forces d'ocupació.* || Allò en què hom està ocupat; esp. treball o una altra activitat en què s'empra el temps amb retribució o guany. *Donar ocupació a algú. Nivell d'ocupació. Plena ocupació. Oficina d'ocupació.* || Proporció d'habitants amb feina remunerada sobre la població activa d'un país o una regió.

ocupant *adj. i m. i f.* Ocupador.

ocupar [addició] ... *un càrrec.* || Instal·lar-se temporalment, un grup de persones, (en un centre de treball, un edifici públic, etc.) per tal de fer pressió en una situació conflictiva. *Els vaguistes han ocupat la fàbrica. Els estudiants ocuparen el deganat.* || En un conflicte bèl·lic, exercir el poder (sobre un territori estranger). *El país ha estat ocupat durant molts anys.* || Emprar (algú) en alguna feina ...

odontologia [modificació] *f.* Branca de la medicina que tracta de les dents i de les seves malalties.

oftalmòleg -òloga *m. i f.* Oculista.

oftalmologia *f.* Branca de la medicina que tracta de l'ull i de les seves malalties.

oftalmològic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a l'oftalmologia.

orfebre *m. i f.* [en comptes d'**orfebre** *m.*] [modificació] Persona que fabrica ...

orfenat *m.* Institució que acull infants orfes.

ortodòncia *f.* Branca de l'odontologia que s'ocupa de la prevenció i el tractament de les irregularitats en la posició de les dents.

ovni [de la sigla OVNI, 'objecte volador no identificat'] *m.* Objecte volador que no és possible d'identificar, al qual se sol atribuir un origen extraterrestre.

ovular *v. intr.* Deixar anar, l'ovari, un òvul. | Tenir una ovulació.

pactisme *m.* En política, tendència a resoldre els conflictes mitjançant pactes.

pactista *adj. i m. i f.* Que tendeix a practicar el pactisme. *S'ha escrit molt sobre l'actitud pactista dels catalans.*

panameny -a *adj. i m. i f.* Natural del Panamà; pertanyent al Panamà o als seus habitants.

paranoia *f.* Psicosi caracteritzada per l'aparició en el malalt d'idees delirants i obsessives, generalment de grandesa, persecució, anormalitat somàtica, etc., articulades lògicament.

paranoic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a la paranoia. | *m. i f.* Malalt que pateix paranoia.

parxís *m.* Joc consistent en un tauler amb caselles i quatre fitxes per persona que els jugadors fan avançar cap a la meta mitjançant tirades de daus.

pasta [addició] ... pasta de farina. *Pasta eixuta.* | Nom genèric ...

patinatge *m.* Esport que es practica amb patins.

patogen -ògena *adj.* Que causa malaltia.

pelleter -a *m. f.* [en comptes de **pelletier m.**] [modificació] Persona que prepara ...

permanent [addició] ... de liquidar-se. || *f.* Ondulació artificial dels cabells que dura molt de temps.

permissivitat *f.* Qualitat de permissiu.

petúnia *f.* Planta herbàcia anual de la família de les solanàcies (*Petunia hybrida*), de fulles ovalades i flors campanulades molt vistoses, conreada com a planta ornamental.

pilotar *v. tr.* Conduir (un vaixell, un avió, un automòbil de competició, una nau espacial).

pilotatge [modificació] ... acció de pilotar.

pilotejar¹ [supressió].

piranya *f.* Peix carnívor de gran voracitat, que es troba a les aigües dolces de les zones tropicals d'Amèrica del Sud.

pla plana [addició] ... Això *pla!* Ara *pla!* || Paroxíton. *Mot pla, rima plana, vers pla.*

plàncton *m.* Conjunt de microorganismes que es troben en suspensió a les aigües dolces o salades.

planteraire *m. i f.* Persona que s'ocupa d'un planter.

plaqueta *f.* Cèl·lula de la sang dels vertebrats, que té una funció important en la coagulació.

plastilina *f.* Massa de material plàstic de composició variable emprada per a modelar.

plom [addició] ... xarxa de pescar, etc. || Fusible. *S'han fos els ploms.*

pols [addició] ... eclipsar-lo. | *En pols*, polvoritzat. *Llet, xocolata, sucre en pols.*

portaavions *m.* Vaixell de guerra pre-

parat per al transport, el llançament i la recepció d'avions militars.

portuari -ària *adj.* Relatiu o pertanyent al port. *Impostos portuaris. Trànsit portuari.*

postguerra *f.* Etapa immediatament posterior a una guerra.

postoperatori -òria *adj.* Que segueix una intervenció quirúrgica. *Curs postoperatori.* | *m.* Evolució d'un pacient després d'una intervenció quirúrgica.

preescolar *adj.* Relatiu a l'etapa anterior a l'escolarització obligatòria d'un infant.

presa [addició] ... d'una vegada. | Cadascun dels rectangles, aproximadament d'una unça de pes, en què se sol dividir una rajola de xocolata. || Acció de desviar ...

prioritzar *v. tr.* Donar prioritat (a alguna cosa).

punctiforme *adj.* [en comptes de **puntiforme**].

puntuació [addició] ... *puntuació defectuosa.* || Qualificació mitjançant punts.

puntuar [addició] ... d'una frase. || Qualificar (un examen o treball) atribuïnt-li una puntuació. | *Intr.* Obtenir punts en una prova, una competició. *El nostre equip no ha aconseguit de puntuar.*

radar [angl. *radar*, que prové de la sigla RADAR, 'radio detecting and ranging'] *m.* Aparell que, mitjançant ones especials d'altíssima freqüència, és capaç de localitzar i identificar objectes a gran distància.

radioemissora *f.* Emissora de ràdio.

rajola [addició] ... d'una cara. | *Per ext.* Peça que recorda per la seva forma una rajola de construcció. *Una rajola de xocolata, de tabac.*

ravioli *m.* Petita peça quadrada de

pasta de farina farcida de carn o verdura.

reciclar *v. tr.* Renovar (un material, un objecte usat) per tal que pugui ésser utilitzat de nou. *Reciclar el paper, el vidre. Usem sempre paper reciclat.* | Donar (a algú) una formació complementària destinada a posar-lo al dia en els progressos de la seva especialitat.

reciclatge *m.* Acció de reciclar; l'efecte.

recorbat -ada [supressió].

recurvat -ada *adj.* En bot., corbat de tal manera que la concavitat es troba a la part externa o inferior. *Pètals recurvats.*

reencarnació *f.* Acció de reencarnar-se; l'efecte.

reencarnar-se *v. pron.* Tornar-se a encarnar.

reformatori -òria [addició] ... | *m.* Establiment penitenciari per a menors d'edat.

refugiat -ada *m. i f.* Persona que, havent hagut d'abandonar la seva terra per motius polítics o a causa de catàstrofes naturals o una guerra, ha estat acollida en un país que no és el seu. *Camp de refugiats.*

rendibilitat *f.* Qualitat de rendible. | Rendiment.

rendible *adj.* Que té un bon rendiment.

rentat [addició] ... *rentar.* | *Rentat de cervell*, acció psicològica sistemàtica exercida sobre una persona per tal d'anihilar-ne les idees, les conviccions i els capteniments i substituir-los per altres.

reprografia *f.* Reproducció de documents per mitjans diversos: fotografia, microfilm, fotocòpia, etc.

retolador -a *adj.* Que retola. | *m.* Estri manual per a escriure i dibuixar, proveït d'un dipòsit ple de tinta en contacte amb una punta de fibra tèxtil.

retrovisor *m.* Mirall que duen els vehicles, col·locat de manera que el conductor pot veure el que passa darrere seu.

revitalització *f.* Acció i efecte de revitalitzar.

revitalitzar *v. tr.* Donar nova vitalitat.

robot *m.* Màquina que pot realitzar automàticament una sèrie de moviments i tasques que normalment fan persones.

romà -ana [addició] *A la romana* loc. *adj.*, arrebossat amb farina i ou i després fregit. *Calamars a la romana.*

rosa [addició] ... *Rosassa.* | Gra de blat de moro obert en forma de flor per efecte de la cocció. || *Color de rosa,* ...

sabotejador -a *adj.* Que saboteja. | *m. i f.* Persona que saboteja.

sacralització *f.* Acció i efecte de sacralitzar.

sacralitzar *v. tr.* Considerar com a sagrat.

salt [addició] ... *Quin salt!* | *Salt qualitatiu*, canvi radical en l'evolució d'una situació o d'un comportament. *El llenguatge constitueix un gran salt qualitatiu en la cadena evolutiva humana.* | *Fer el salt,* ...

sarsuela *f.* Obra dramàtica i musical menor d'origen espanyol. || Plat de peix variat amb crustacis i mol·luscs preparat amb sofregit de ceba, tomàquet i altres ingredients.

sauna *f.* Bany de vapor molt calent que s'alterna amb dutxes o immersions en aigua freda, originari de Finlàndia. | Habitació equipada per a aquests banys. | Establiment on es prenen banys d'aquesta mena.

selectivitat *f.* Qualitat de selectiu. | Selecció. *Ja han començat les proves de selectivitat per a accedir a la universitat.*

| En electrònica, capacitat d'un circuit, d'un aparell de ràdio, etc., de separar netament una banda de freqüències de les veïnes.

semicultisme *m.* Mot que presenta un estadi d'evolució fonètica intermedi entre el cultisme i el mot popular.

sensacionalisme [addició] ... simples sensacions. || Tendència a difondre les informacions d'una manera exagerada, que causi impacte, que cridi l'atenció. *Un diari sensacionalista.*

sensacionalista *adj.* Que practica el sensacionalisme.

serigrafia *f.* Tècnica d'impressió i d'estampació mitjançant una tela de sedàs o un teixit de seda muntat en un marc.

sevillà -ana *adj.* i *m.* i *f.* Natural de Sevilla; pertanyent a Sevilla o als seus habitants.

sida [de la sigla SIDA, 'síndrome d'immunodeficiència adquirida'] *f.* Malaltia epidèmica infecciosa que ataca el sistema immunològic.

simposi *m.* Simpòsium.

simpòsium *m.* Reunió de professionals, investigadors i altres experts d'una mateixa àrea per a discutir i estudiar qüestions relacionades amb llur activitat.

sincronia *f.* Punt de vista sincrònic.

sincrònic -a [addició] ... al mateix temps. || Que considera els fets o elements d'un sistema en un moment determinat del temps. *Lingüística sincrònica.*

sintetitzador *m.* Aparell electrònic que pot produir una gran varietat de sons i que generalment es toca pulsant un teclat.

soia *f.* Planta lleguminosa de la família de les papilionàcies (*Glycine max*)

procedent d'Àsia, que té una llavor comestible. | La llavor d'aquesta planta.

soja *f.* Soia.

sotabarba [addició] ... mentó i el coll. | Part del cap compresa entre el mentó i el coll.

sotabosc *m.* Vegetació (arbusts i plantes herbàcies) que forma l'estrat més baix d'un bosc.

soviet *m.* Cadascun dels consells obrers o camperols creats a Rússia durant la revolució del 1905. | En el sistema administratiu de la Unió Soviètica, òrgan legislatiu.

soviètic -a *adj.* Pertanyent a la Unió Soviètica o als seus habitants.

subconscient [addició] ... || *m.* Subconsciència. | Inconscient.

submarinisme *m.* Pràctica de la immersió subaquàtica que es fa amb finalitats científiques, esportives, militars, etc. | Exploració submarina.

submarinista *m.* i *f.* Persona que practica el submarinisme.

subnormal [addició] *adj.* Per sota del normal. | Esp. Que pateix una deficiència mental. | *m.* i *f.* Deficient mental. || *f.* Part de l'eix ...

subnormalitat *f.* Condició de subnormal.

subtítol [addició] ... el títol principal. | *m.* Escrit que apareix superposat a la imatge en la part inferior d'una pantalla cinematogràfica i que tradueix els diàlegs originals de la pel·lícula a una altra llengua. | Per ext. En una emissió televisiva, qualsevol escrit (notícia o advertiment) que apareix superposat a la part inferior de la pantalla.

subtitular *v. tr.* Posar un subtítol, acc. 1 (a una obra). || Posar subtítols, acc. 2 (a una pel·lícula).

supermercat *m.* Establiment comer-

cial d'autoservei amb una àmplia oferta de productes de consum, sobretot d'alimentació.

superpoblació *f.* Excés de població en relació amb els recursos naturals d'un territori.

supervisar *v. tr.* Sotmetre a examen (alguna cosa, una activitat) per comprovar-ne la correcció.

supervisió *f.* Acció de supervisar.

supervisor *-a adj.* Que supervisa. *Consell supervisor.* | *m. i f.* Persona que supervisa.

tabard [modificació] *m.* Peça d'abric folgada.

tancada *f.* Acció de tancar-se una persona o, sobretot, un grup de persones en un edifici públic o lloc de treball com a forma de protesta i de pressió.

tapisser *-a m. i f.* [en comptes de **tapisser** *m.*] [modificació] Persona que teixeix tapissos. | Persona que té ...

targeta [addició] ... *Targeta de lector.* | *Targeta de crèdit*, targeta que permet d'obtenir béns i serveis sense desemborsament immediat de diners en efectiu.

tarot *m.* Baralla de setanta-vuit cartes que es fa servir en cartomància, cadascuna de les quals té dibuixada una figura diferent. | Cadascuna de les cartes d'aquesta baralla. | Pràctica que es realitza amb aquestes cartes.

tecnocràcia *f.* Sistema de govern en què els experts i tècnics de les diverses àrees tenen poder decisiu. | El conjunt dels tecnòcrates.

tecnòcrata *m. i f.* Persona que exerceix un poder polític en virtut de la seva preparació tècnica.

tele- [addició] ... *telespectroscopi.* | Forma prefixada que apareix en certs compostos amb el significat de *televisió*. Ex.: *telenotícies*.

telefèric *m.* Mitjà de transport en què el vehicle es desplaça suspès de cables aeris.

telefilm *m.* Pel·lícula produïda especialment per a la televisió.

tesina *f.* Fam. Tesi de llicenciatura.

texà *-ana adj. i m. i f.* Natural de l'estat americà de Texas; pertanyent a Texas o als seus habitants. | *Pantalons texans* o simpl. *texans m. pl.*, tipus de pantalons de teixit gruixut de cotó.

tipificació *f.* Acció de tipificar; l'efecte.

tipificar *v. tr.* Reduir a tipus, acc. 3.

tocadiscs [o *tocadiscos*] *m.* Aparell per a reproduir el so enregistat en els discs fonogràfics.

topada [addició] ... *topar.* | *Aferrada*, acc. 2.

topògraf *-a m. i f.* [en comptes de **topògraf** *m.*]

torrefacte *V. cafè torrefacte.*

tortel·lini *m.* Anella de pasta de fariña farcida de carn o verdura.

traducció [addició] ... *de Josep Carner.* | *Traducció simultània*, la que hom proporciona als assistents a un acte públic, a través d'auriculars, d'una manera gairebé simultània a les paraules pronunciades pel qui hi parla. | *Traducció automàtica*, la que es realitza mitjançant un ordinador.

traductor *-a* [addició] ... *traducció.* | *Traductor simultani*, persona que es dedica a la traducció simultània.

tràfic [addició] ... *ferrocarril.* | *Tràfic de negres*, comerç i transport d'esclaus negres. | *Tràfic de blanques*, comerç efectuat amb dones que hom destina a la prostitució, esp. en un país estranger.

tranquil·litzador *-a adj.* Que tranquil·litza.

tranquil·litzant *adj.* Tranquil·litzador. | *m.* Substància que produeix una relaxació emocional.

transsexual *adj.* Que se sent del sexe oposat al qual pertany biològicament. | *m.* i *f.* Persona transsexual.

transvestir-se *v. pron.* Vestir-se i compondre's d'una manera considerada pròpia del sexe oposat.

transvestit -ida *adj.* Que es transvesteix. | *m.* i *f.* Persona transvestida.

tripulant *m.* i *f.* [en comptes de **tripulant m.**] [modificació] Persona que forma part d'una tripulació.

trobada *f.* Acció de trobar o trobar-se. | Reunió de gent amb interessos comuns.

trucada *f.* Acció de trucar; l'efecte. *Una trucada telefònica.*

trucar [addició] ... *qui hi ha. Trucar per telèfon, telefonar, acc. 1.* || En el ...

ugandès -a *adj.* i *m.* i *f.* Natural d'Uganda; pertanyent a Uganda o als seus habitants.

ultradreta *f.* En política, extrema dreta que no exclou la violència per aconseguir els seus fins.

ultradretà -ana *adj.* D'ultradreta. *Idees ultradretanes.* | *m.* i *f.* Persona que pertany a la ultradreta.

uniformitzar *v. tr.* Uniformar, acc. 1 i 2.

urbanista *m.* i *f.* Persona versada en urbanisme.

urbanístic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a l'urbanisme.

vela [addició] ... *de vint veles.* | *f.* Esport de navegar amb vela. || Tros de lona o tela ...

velocímetre *m.* Aparell que indica la velocitat a què circula un vehicle.

vestit [addició] ... *Mudar-se el vestit. Vestit de bany, de carrer, d'etiqueta.*

vianant *m.* i *f.* [en comptes de **vianant m.**] [modificació] Persona que fa ...

viciat -ada *adj.* Que té un vici. | Carregat d'impureses, dit esp. de l'aire o de l'ambient d'un lloc tancat. *Un ambient viciat.*

victorià -ana *adj.* Relatiu o pertanyent a l'època en què, a la Gran Bretanya, regnava la reina Victòria. | Propi d'aquesta època.

vitral *m.* Vidriera de colors emprada construïda formant un dibuix, pròpia de finestrals, lluernes i altres obertures d'edificis.

volant [addició] ... a terra. | Joc que es juga amb el volant. *Jugar al volant.* || Banda de roba ...

xampanyer -a *adj.* Relatiu o pertanyent al xampany. *Indústria xampanyera, zona xampanyera.* | *m.* i *f.* Persona que es dedica a l'elaboració i comercialització de xampany. *Els xampanyers catalans.*

xampanyeria *f.* Establiment on se serveix especialment xampany i còctels de xampany.

xampú *m.* Preparat cosmètic que serveix especialment per a rentar els cabells.

xandall *m.* Conjunt de jaqueta i pantalons, amples i còmodes, i ajustats de punys i turmells, propi per a l'esport.

zepelí *m.* Tipus de dirigible, rígid i ràpid, de forma allargada i amb una cabina per a transportar-hi persones o càrrega.

zona [addició] ... per a la seva defensa. | *Zona de vianants, zona urbana* on no és permesa la circulació de vehicles motoritzats.

V

**ELS NOMS DELS
ELEMENTS QUÍMICS**

(Acord del 24 d'abril de 1992)

La llista que ací es publica per l'acord del 24 d'abril de 1992 ha estat elaborada a les Oficines Lexicogràfiques per membres de la Secció de Ciències i Tecnologia i de la Secció Filològica pensant en el Nou diccionari general de la llengua catalana (NDGLC) i com a assaig del procediment que s'ha de seguir en la revisió i l'actualització del vocabulari científic usual. Fins allà on ha estat possible s'ha respectat la manera de dir i fer del DGLC de Pompeu Fabra. La seva finalitat, molt concreta, és fixar els noms dels elements químics i els de les famílies i grups químics que amb ells es relacionen, i donar-ne unes definicions breus i alhora precises, com correspon a un diccionari general de la llengua.

V. ELS NOMS DELS ELEMENTS QUÍMICS

actini *m.* Metall de doble transició radioactiu, dóna nom a la família dels actínids (símbol, Ac; nombre atòmic, 89; pes atòmic de l'isòtop més estable, 227).

alumini *m.* Metall d'un blanc d'argent blavós molt mal·leable, dúctil, molt bon conductor de la calor i l'electricitat, notable per la seva lleugeresa i per la seva resistència a la corrosió, constitueix el vuit per cent de la litosfera (símbol, Al; nombre atòmic, 13; pes atòmic, 26,98).

americium *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Am; nombre atòmic, 95; pes atòmic de l'isòtop més estable, 243).

antimoni *m.* Element químic semi-metàl·lic, cristal·lí, d'un color de plom clar, dur i trencadís, que augmenta la duresa dels metalls amb què hom l'associa (símbol, Sb; nombre atòmic, 51; pes atòmic, 121,75).

argent *m.* Metall preciós, brillant, dúctil, molt mal·leable, molt bon conductor de la calor, usat en la fabricació de monedes, joiells i una gran varietat d'articles, que es troba en la natura en estat natiu o formant part de minerals sulfurats (símbol, Ag; nombre atòmic, 47; pes atòmic, 107,87). | *Argent viu*, mercuri.

argó *m.* Element químic del grup dels

gasos nobles, incolor, inodor, químicament inert, que constitueix gairebé l'u per cent de l'aire atmosfèric (símbol, Ar; nombre atòmic, 18; pes atòmic, 39,95).

arsènic *m.* Element químic semimetàl·lic, de color gris, de lluïssor metàl·lica, trencadís, que es troba a la natura en forma de sulfurs o d'arseniosulfurs (símbol, As; nombre atòmic, 33; pes atòmic, 74,92).

àstat *m.* Element químic radioactiu, del grup dels halògens (símbol, At; nombre atòmic, 85; pes atòmic de l'isòtop més estable, 210).

bari *m.* Metall alcalinoterri, d'un blanc groguenc, brillant, que s'oxida ràpidament en contacte amb l'aire i descompon l'aigua a la temperatura ordinària (símbol, Ba; nombre atòmic, 56; pes atòmic, 137,34).

beril·li *m.* Metall dur i lleuger, molt refractari, que ocorre en alguns minerals rars, com el beril·le (símbol, Be; nombre atòmic, 4; pes atòmic, 9,012).

berkeli *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Bk; nombre atòmic, 97; pes atòmic de l'isòtop més estable, 247).

bismut *m.* Metall blanc rogenc, molt fràgil, fàcilment fusible, algunes de les sals del qual són utilitzades en farmàcia

(símbol, Bi; nombre atòmic, 83; pes atòmic, 208,98).

bor *m.* Element químic no metàl·lic d'una gran duresa, que ocorre solament en combinacions com el bòrax o l'àcid bòric (símbol, B; nombre atòmic, 5; pes atòmic, 10,81).

brom *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, que a la temperatura ordinària és un líquid d'un vermell fosc que emet vapors bruns irritants i d'una olor molt desagradable (símbol, Br; nombre atòmic, 35; pes atòmic, 79,91).

cadmi *m.* Metall blanc, dúctil, mal·leable, que cruix en corbar-lo, emprat com a recobriments per a la protecció d'altres metalls (símbol, Cd; nombre atòmic, 48; pes atòmic, 112,40).

calci *m.* Metall alcalinoterrí, blanc, tou, que s'altera ràpidament en contacte amb l'aire i crema amb una flama molt brillant (símbol, Ca; nombre atòmic, 20; pes atòmic, 40,08).

californi *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Cf; nombre atòmic, 98; pes atòmic de l'isòtop més estable, 251).

carboni *m.* Element químic no metàl·lic que es presenta en diverses formes al·lotròpiques, una de les quals és el diamant i una altra el grafit, i és el constituent més important del carbó i l'element bàsic de tota la matèria orgànica (símbol, C; nombre atòmic, 6; pes atòmic, 12,01). | *Carboni 14*, isòtop radioactiu del carboni que permet la datació dels vestigis orgànics trobats, per exemple, en restes arqueològiques.

ceri *m.* Metall de la família dels lantànids, tou, semblant al ferro pel color (símbol, Ce; nombre atòmic, 58; pes atòmic, 140,12).

cesi *m.* Metall alcalí, tou, anàleg al rubidi, remarcable pel seu punt de fusió molt baix (28,7 °C); el menys electronegatiu dels elements (símbol, Cs; nombre atòmic, 55; pes atòmic, 132,90).

clor *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, gas groc verdós, molt pesant, d'olor sufocant, molt irritant, de propietats oxidants, decolorants i antisèptiques (símbol, Cl; nombre atòmic, 17; pes atòmic, 35,45).

cobalt *m.* Metall de transició, d'un blanc rogenc, ferromagnètic (símbol, Co; nombre atòmic, 27; pes atòmic, 58,93).

coure *m.* Metall de color vermellós, dúctil, mal·leable, molt tenaç, molt resistent a la corrosió, i un dels millors conductors de la calor i l'electricitat (símbol, Cu; nombre atòmic, 29; pes atòmic, 63,54).

criptó *m.* Element químic del grup dels gasos nobles, inert químicament, que ocorre en petita quantitat en l'aire (una part per milió, en volum) (símbol, Kr; nombre atòmic, 36; pes atòmic, 83,80).

crom *m.* Metall de transició, gris clar, brillant, dur, trencadís i refractari, emprat com a recobriments per a la protecció del ferro i altres metalls enfront de la corrosió i com a constituent dels acers inoxidable (símbol, Cr; nombre atòmic, 24; pes atòmic, 52).

curi *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Cm; nombre atòmic, 96; pes atòmic de l'isòtop més estable, 245).

deuteri *m.* Isòtop de l'hidrogen, de nombre de massa 2 i símbol ^2H o D.

disprosi *m.* Metall de la família dels lantànids, rar a l'escorça terrestre, de fortes propietats magnètiques (símbol,

Dy; nombre atòmic, 66; pes atòmic, 162,50).

einsteini *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Es; nombre atòmic, 99; pes atòmic de l'isòtop més estable, 254).

erbi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Er; nombre atòmic, 68; pes atòmic, 167,26).

escandi *m.* Metall de transició, gris clar, força rar a la natura (símbol, Sc; nombre atòmic, 21; pes atòmic, 44,96).

estany *m.* Metall blanc brillant, tou, fàcilment fusible, mal·leable a la temperatura ordinària, però trencadís en calent (símbol, Sn; nombre atòmic, 50; pes atòmic, 118,69).

estronci *m.* Metall alcalinoterri, semblant al calci però més dur, força rar a la natura, algunes de les sals del qual són emprades en pirotècnia (símbol, Sr; nombre atòmic, 38; pes atòmic, 87,62).

europi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Eu; nombre atòmic, 63; pes atòmic, 151,96).

fermi *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Fm; nombre atòmic, 100; pes atòmic de l'isòtop més estable, 257).

ferro *m.* Metall de transició, blanc grisenc, mal·leable, dúctil, molt tenaç, ferromagnètic, que fàcilment es rovella en contacte amb l'aire humit, molt difós a la natura, on constitueix el cinc per cent de la litosfera (símbol, Fe; nombre atòmic, 26; pes atòmic, 55,85).

fluor [pron. *fluòr*] *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, gas pungent, corrosiu, d'un color groc verdós (símbol, F; nombre atòmic, 9; pes atòmic, 19,00). | *Espat fluor*, fluorita.

fòsfor *m.* Element químic no metàl·lic del grup del nitrogen, groguenc, d'as-

pecte de cera, d'olor desagradable, fosforescent, fàcilment inflamable, molt tòxic (símbol, P; nombre atòmic, 15; pes atòmic, 30,97), dit també *fòsfor blanc* o *ordinari*. | *Fòsfor roig* o *amorf*, varietat al·lotròpica del fòsfor, de color roig fosc, més difícilment inflamable, no tòxic ni fosforescent.

franci *m.* Metall alcalí radioactiu, el més pesant i el més actiu dels element alcalins, remarcable pel seu punt de fusió molt baix (27 °C) (símbol, Fr; nombre atòmic, 87; pes de l'isòtop més estable, 223).

gadolini *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Gd; nombre atòmic, 64; pes atòmic, 157,25).

gal·li *m.* Metall blanc, dur, mal·leable, semblant a l'alumini, remarcable pel seu punt de fusió molt baix (29,7 °C) (símbol, Ga; nombre atòmic, 31; pes atòmic, 69,72).

germani *m.* Element semimetàl·lic, blanc grisenc, amb propietats de semiconductor (símbol, Ge; nombre atòmic, 32; pes atòmic, 72,59).

hafni *m.* Metall de transició, de color blanc brillant (símbol, Hf; nombre atòmic, 72; pes atòmic, 178,49).

hahni *m.* Unnilpentí.

heli *m.* Element químic del grup dels gasos nobles, inert químicament, que ocorre en l'atmosfera del Sol i dels estels, en molt petita quantitat en l'atmosfera terrestre, i és un component del gas natural i producte d'algunes transformacions radioactives (símbol, He; nombre atòmic, 2; pes atòmic, 4,002).

hidrogen *m.* Element químic gasós, incolor, inodor, insípid, inflamable, la més lleugera de totes les substàncies conegudes (símbol, H; nombre atòmic, 1; pes atòmic, 1,007).

holmi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Ho; nombre atòmic, 67; pes atòmic, 164,93).

indi *m.* Metall blanc, mal-leable, fàcilment fusible, que es troba en petites quantitats en alguns minerals de zinc, esp. la blenda (símbol, In; nombre atòmic, 49; pes atòmic, 114,82).

iode *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, cristal·lí, d'un color gris fosc, brillant, que emet vapors de color violeta i d'una olor semblant a la del clor (símbol, I; nombre atòmic, 53; pes atòmic, 126,90).

iridi *m.* Metall de transició de la família del platí, dur i trencadís (símbol, Ir; nombre atòmic, 77; pes atòmic, 192,22).

iterbi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Yb; nombre atòmic, 70; pes atòmic, 173,04).

itri *m.* Metall de transició que ocorre en alguns minerals rars juntament amb alguns lantànids (símbol, Y; nombre atòmic, 39; pes atòmic, 88,91).

kurtxatovi *m.* Unnilquadi.

lantà *m.* Lantani.

lantani *m.* Metall de transició, de color gris de plom, que dona nom a la família dels lantànids (símbol, La; nombre atòmic, 57; pes atòmic, 138,91).

laurenci *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids, el més pesant de tots els actínids (símbol, Lr; nombre atòmic, 103; pes atòmic de l'isòtop més estable, 260).

liti *m.* Metall alcalí, d'un blanc d'argent, tou, el més lleuger de tots els metalls (símbol, Li; nombre atòmic, 3; pes atòmic, 6,94).

luteci *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Lu; nombre atòmic, 71; pes atòmic, 174,97).

magnesi *m.* Metall blanc, molt lleuger, mal-leable, dúctil, que crema a l'aire amb una flama molt brillant (símbol, Mg; nombre atòmic, 12, pes atòmic, 24,31).

manganès *m.* Metall de transició, blanc grisós, dur, trencadís (símbol, Mn; nombre atòmic, 25; pes atòmic, 54,94).

mendelevi *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Md; nombre atòmic, 101; pes atòmic de l'isòtop més estable, 258).

mercuri *m.* Metall líquid a la temperatura ordinària, molt pesant, de color blanc d'argent (símbol, Hg; nombre atòmic, 80; pes atòmic, 200,59).

molibdè *m.* Metall de transició, blanc, mal-leable, difícilment fusible, que amb el carboni forma aliatges semblants a l'acer (símbol Mo; nombre atòmic, 42; pes atòmic, 95,94).

neó *m.* Element químic del grup dels gasos nobles, inert químicament, que ocorre en l'atmosfera en una proporció molt petita, emprat en l'enllumenat (símbol, Ne; nombre atòmic, 10; pes atòmic, 20,18).

neodimi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Nd; nombre atòmic, 60; pes atòmic, 144,24).

neptuni *m.* Element químic radioactiu artificial, de la família dels actínids, de color blanc d'argent, molt mal-leable, la desintegració de l'isòtop 239 del qual genera plutoni (símbol, Np; nombre atòmic, 93; pes atòmic de l'isòtop més estable, 237).

niobi *m.* Metall de transició, de color gris d'acer (símbol, Nb; nombre atòmic, 41; pes atòmic, 92,91).

níquel *m.* Metall de transició, blanc argentí, dur, mal-leable, dúctil, magnè-

tic, resistent a la corrosió (símbol, Ni; nombre atòmic, 28; pes atòmic, 58,70).

nitrogen *m.* Element químic no metàl·lic, gas incolor, inodor, insípid, molt inactiu químicament, que constitueix les quatre cinquenes parts de l'aire atmosfèric i és un constituent dels teixits vivents (les proteïnes) (símbol, N; nombre atòmic, 7; pes atòmic, 14,006).

nobeli *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, No; nombre atòmic, 102; pes atòmic, de l'isòtop més estable, 255).

or *m.* Metall preciós, groc, el més mal·leable i dúctil de tots els metalls, molt pesant, inalterable a l'acció de la major part d'agents corrosius (símbol, Au; nombre atòmic, 79; pes atòmic, 196,97).

osmi *m.* Metall de transició de la família del platí, dur, d'un blanc blavós o grisenc, el més dens de tots els cossos coneguts (símbol, Os; nombre atòmic, 76; pes atòmic, 190,2).

oxigen *m.* Element químic no metàl·lic, gas incolor, inodor, insípid, que ocorre en estat lliure en l'atmosfera, de la qual constitueix el vint-i-u per cent en volum i és un dels components de l'aigua, dels òxids i dels oxoàcids i l'element més abundant de l'escorça terrestre (símbol, O; nombre atòmic, 8; pes atòmic, 16,00).

ozó *m.* Gas blavós d'olor característica, fortament absorbent de la radiació ultraviolada d'ona curta, que és un estat allotròpic de l'oxigen, essent la molècula d'aquest, O₂ i la de l'ozó, O₃.

pal·ladi *m.* Metall de transició de la família del platí, blanc argentí, dúctil, mal·leable, inalterable en contacte amb l'aire (símbol, Pd; nombre atòmic, 46; pes atòmic, 106,4).

plata *f.* Argent.

platí *m.* Metall preciós de transició, de color d'argent, dúctil, mal·leable, molt pesant, difícilment fusible i resistent a la major part d'agents químic (símbol, Pt; nombre atòmic, 78; pes atòmic, 195,09).

plom *m.* Metall blavenc, inelàstic, fusible i pesant que, en contacte amb l'aire, s'altera superficialment i es torna gris (símbol, Pb; nombre atòmic, 82; pes atòmic, 207,2).

plutoni *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids, l'isòtop de massa 239 del qual és físsil per bombardeig amb neutrons i s'empra com a explosiu en armes nuclears i com a combustible en reactors nuclears (símbol, Pu; nombre atòmic, 94; pes atòmic de l'isòtop més estable, 242).

poloni *m.* Element químic radioactiu, del grup dels calcògens (símbol, Po; nombre atòmic, 84; pes atòmic de l'isòtop més estable, 209).

potassi *m.* Metall alcalí, de color d'argent, tou, lleuger, molt reactiu, inflamable en contacte amb l'aire (símbol, K; nombre atòmic, 19; pes atòmic, 39,10).

praseodimi *m.* Metall de la família dels lantànids, de color blanc d'argent (símbol, Pr; nombre atòmic, 59; pes atòmic, 140,91).

prometi *m.* Metall artificial de la família dels lantànids, producte de la fissió de l'urani (símbol, Pm; nombre atòmic, 61; pes atòmic de l'isòtop més ben conegut, 145).

proti *m.* Isòtop de l'hidrogen de nombre de massa 1 i símbol ¹H.

protoactini *m.* Metall radioactiu de la família dels actínids, la desintegració radioactiva del qual genera actini (símbol, Pa; nombre atòmic, 91; pes

atòmic de l'isòtop més estable, 231).

radi *m.* Metall alcalinoterrí intensament radioactiu (símbol, Ra; nombre atòmic, 88; pes atòmic de l'isòtop més estable, 226).

radó *m.* Element químic radioactiu del grup dels gasos nobles, producte de la desintegració radioactiva del radi, i també de les del tori i de l'actini (símbol, Rn; nombre atòmic, 86; pes atòmic de l'isòtop més estable, 222).

reni *m.* Metall de transició, molt refractari i dens, amb certa semblança al manganès (símbol, Re; nombre atòmic, 75; pes atòmic, 186,21).

rodi *m.* Metall de la família del platí, al qual s'assembla, de color blanc grisós, insoluble en els àcids i difícil de fondre (símbol, Rh; nombre atòmic, 45; pes atòmic, 102,91).

rubidi *m.* Metall alcalí, tou, que descompon l'aigua violentament i s'inflama espontàniament en contacte amb l'aire (símbol, Rb; nombre atòmic, 37; pes atòmic, 85,47).

ruteni *m.* Metall de transició de la família del platí, molt refractari a l'acció de la calor i dels àcids (símbol, Ru; nombre atòmic, 44; pes atòmic, 101,07).

rutherfordi *m.* Unnilquadi.

samari *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Sm; nombre atòmic, 62; pes atòmic, 150,4).

seleni *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels calcògens, de color bru rogenç i brillantor metàl·lica, la conductivitat elèctrica del qual varia amb la intensitat de la llum que rep (símbol, Se; nombre atòmic, 34; pes atòmic, 78,96).

silici *m.* Element químic semimetàl·lic, químicament anàleg en alguns aspectes al carboni, molt difós en la litos-

fera com a constituent de nombrosos minerals (sílice, silicats), essent després de l'oxigen l'element més abundant de l'escorça terrestre (símbol, Si; nombre atòmic, 14; pes atòmic, 28,09).

sodi *m.* Metall alcalí, bla com la cera, blanc argentí, molt lleuger, que descompon l'aigua a la temperatura ordinària, i s'oxida i s'inflama espontàniament en contacte amb l'aire (símbol, Na; nombre atòmic, 11; pes atòmic, 22,99).

sofre *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels calcògens que, en la seva forma ordinària, és de color groc clar, trencadís i insípid, i que crema amb flama blava formant un gas d'olor sufocant (*olor de sofre cremat*) (símbol, S; nombre atòmic, 16; pes atòmic, 32,06).

tal·li *m.* Metall semblant al plom per les seves propietats físiques (símbol, Tl; nombre atòmic, 81; pes atòmic, 204,37).

tàntal *m.* Metall de transició, molt dur, blanc grisós, refractari, semblant pel seu aspecte a l'acer (símbol, Ta; nombre atòmic, 73; pes atòmic, 180,95).

tecneci *m.* Metall de transició artificial, obtingut per bombardeig del molibdè amb deuterons i neutrons (símbol, Tc; nombre atòmic, 43; pes atòmic de l'isòtop més estable, 97).

tel·lur *m.* Tel·luri.

tel·luri *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels calcògens, cristal·lí, de llustre metàl·lic, del color de l'estany, amb propietats semiconductoras (símbol, Te; nombre atòmic, 52; pes atòmic, 127,60).

terbi *m.* Metall de la família dels lantànids, semblant a l'itri (símbol, Tb; nombre atòmic, 65; pes atòmic, 158,92).

titani *m.* Metall de transició, pulvulent, d'un gris d'acer, infusible (sim-

bol, Ti; nombre atòmic, 22; pes atòmic, 47,90).

tori *m.* Metall radioactiu de la família dels actínids, gris, infusible (símbol, Th; nombre atòmic, 90; pes atòmic, 232,04).

triti *m.* Isòtop de l'hidrogen de nombre de massa 3 i símbol ^3H o T.

tuli *m.* Metall de la família dels lan-tànids, el més escàs, entre ells, a l'escorça terrestre (símbol, Tm; nombre atòmic, 69; pes atòmic, 168,93).

tungstè *m.* Metall de transició, de color gris d'acer, molt dur, fusible a 3.370 °C (símbol, W; nombre atòmic, 74; pes atòmic, 183,85).

unnilpentí *m.* Element químic de nombre atòmic 105 (símbol, Unp).

unnilquadi *m.* Element químic de nombre atòmic 104 (símbol, Unq).

urani *m.* Metall radioactiu de la família dels actínids, dur, pesant, d'un blanc de níquel, mescla natural dels isòtops 238, 235 i 234, el primer dels quals pot ésser convertit en plutoni i el segon és emprat com a font d'energia atòmica

(símbol, U; nombre atòmic, 92; pes atòmic, 238,03).

vanadi *m.* Metall de transició, semblant a l'argent pel seu color i brillantor, que, aliat a l'acer, li comunica una gran duresa (símbol, V; nombre atòmic, 23; pes atòmic, 50,94).

wolframi *m.* Tungstè.

xenó *m.* Element químic del grup dels gasos nobles, químicament inert, que ocorre en l'atmosfera en petítíssima proporció (una part en cent setanta milions, en volum) (símbol, Xe; nombre atòmic, 54; pes atòmic, 131,30).

zinc *m.* Metall de color blanc blavós, trencadís a baixes temperatures i a temperatures superiors als 200 °C, mal·leable a temperatures intermèdies, força resistent a l'acció de l'aire i de la humitat (símbol, Zn; nombre atòmic, 30; pes atòmic, 65,38).

zirconi *m.* Metall de transició, pulvulent, negrós, que s'extreu del zircó (símbol Zr, nombre atòmic 40, pes atòmic 91,22).

Termes relatius a les famílies i els grups químics

actínid *m.* Element del grup dels actínids. | Pl. Família de quinze elements químics radioactius que en la taula periòdica comença amb l'actini i acaba amb el laurenci.

actinoide *m.* Actínid.

calcogen *m.* Element del grup dels calcògens. | Pl. Grup d'elements químics oxidants, que comprèn: l'oxigen, el sofre, el seleni, el tel·luri i el poloni.

gas *m.* Gasos nobles, grup d'elements químicament inerts, rars en l'atmosfera

terrestre, que comprèn l'heli, el neó, l'argó, el criptó, el xenó i el radó.

halogen *m.* Element del grup dels halògens. | Pl. Grup d'elements químics amb capacitat d'unir-se directament amb un metall, que comprèn: el fluor, el clor, el brom, el iode i l'astat.

lantànid *m.* Element de la família dels lantànids. | Pl. Família d'elements químics que en la taula periòdica comença amb el lantani i acaba amb el luteci, i que juntament amb l'escandi i l'itri constitueixen el grup de metalls de les terres rares.

lantanoide *m.* Lantànid.

metall *m.* *Metalls alcalins*, grup d'elements químics que comprèn el liti, el sodi, el potassi, el rubidi, el cesi i el franci. *Metalls alcalinoterris*, grup d'ele-

ments químics que comprèn el calci, l'estranci, el bari i el radi. *Metalls de les terres rares*, grup d'elements químics que comprèn l'escandi, l'itri i els lantànids. *Metalls de transició*, grup d'elements químics que, a causa de la configuració electrònica dels seus àtoms, tenen un comportament peculiar amb valència variable, i que formen compostos caracteritzats per la varietat de colors. *Metalls de doble transició*.

metal·loide *m.* obs. Semimetall.

semimetall *m.* Element químic que té aparença de metall, però que, segons els casos, es comporta com a metàl·lic o com a no metàl·lic.

transurànid *m.* Element químic artificial de la família dels actínids que té un nombre atòmic superior al de l'urani.

VI

**ADDICIONS I ESMENES A LA
«LLISTA DELS NOMS DELS
MUNICIPIS DEL PRINCIPAT»
DREÇADA EL 6 DE NOVEMBRE DE 1980**

(Acord de l'1 de febrer de 1991)

La Secció Filològica, en la seva reunió del dia 1 de febrer de 1991, va reprendre la revisió dels noms dels municipis del Principat i va acordar d'establir-ne la versió que presentem a continuació.

VI. ADDICIONS I ESMENES A LA
«LLISTA DELS NOMS DELS
MUNICIPIS DEL PRINCIPAT»
DREÇADA EL 6 DE NOVEMBRE DE 1980

El 6 de novembre de 1980 la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, a petició del Parlament de Catalunya, dreçà una *Llista dels noms dels municipis del Principat* que substituïa la que havia estat publicada l'any 1933. Aquella *Llista*, amb les esmenes del dia 4 de desembre de 1980 i dels dies 19 de febrer i 22 de novembre de 1981, fou publicada dins els *Documents de la Secció Filològica, I*.¹ La llista així dreçada no pogué ser aprovada pel Parlament de Catalunya per incompatibilitat amb la legislació espanyola, que estableix un altre procediment per al canvi dels noms oficials dels municipis. Durant els deu anys llargs que s'han escolat d'aleshores ençà, la immensa majoria dels municipis del Principat han adoptat oficialment la forma proposada per l'Institut, si doncs no ho havien fet ja l'any 1980. Les diferències actuals entre la *Llista* de l'Institut i la llista dels noms de municipis oficialment aprovats són molt poques. A fi de reduir-les encara més, la Secció Filològica n'ha fet una revisió i ha procurat d'acceptar les formes oficials sempre que aquestes no contradiguin la tradició toponímica catalana i la normativa ortogràfica moderna. Si això no ha estat possible d'una manera total, hom s'ha acostat al màxim al nom oficial actual. La proposta d'addicions i esmenes que segueix és el resultat d'aquesta revisió.²

Les *addicions* corresponen als noms de municipis que han sorgit com a entitats independents entre el 6 de novembre de 1980 i el 15 de febrer de

1. «Biblioteca Filològica», XIX (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1990), pàg. 85-115.

2. La Secció Filològica agraeix els suggeriments aportats per l'equip lingüístic d'Enciclopèdia Catalana, SA, que han estat tinguts en compte, molt sovint positivament, en la revisió que ha portat a la present llista d'addicions i esmenes.

1991 i no presenten en cap cas divergències amb els noms oficialment adoptats per la corporació municipal respectiva al moment de la creació del nou municipi: *l'Aldea*, *l'Ampolla*, *Salt*, etc.

Les *esmenes* responen al criteri general, ja esmentat, d'acceptar la forma oficial sempre que no hi hagi incompatibilitat amb la tradició toponímica o amb les normes de l'ortografia moderna o que no es pugui produir confusió amb altres localitats homònimes. En aquest sentit, la Secció Filològica ha acceptat una sèrie de noms formats per dos topònims (i un nom format per tres) units per la conjunció copulativa *i*,³ malgrat que els nuclis de població corresponents tinguin solució de continuïtat: en realitat, a les llistes anteriors ja hi havia alguna excepció en aquest sentit, i ara la Secció Filològica, tot i considerar que és preferible de no incrementar massa aquestes excepcions, n'ha incorporat un cert nombre. Així, han estat acceptades formes com *Alàs i Cerc*, *Bigues i Riells*, *Cruïlles*, *Monells i Sant Sadurní de l'Heura*, etc., que a la *Llista* de 1980 apareixen només amb el nom de la capital municipal (*Alàs*, *Bigues*, *Sant Sadurní de l'Heura*, etc.). També ha estat acceptat el nom municipal *Alt Àneu* (en lloc de *València d'Àneu*), per tal com els nuclis de població que formen la nova entitat creada per l'agregació dels antics municipis de *València d'Àneu*, *Isil*, *Son* i *Sorpe*, ocupen tota la part alta de la vall d'Àneu, part damunt d'*Esterrí d'Àneu* i de la *Guingueta d'Àneu*. Convé remarcar que en tots aquests casos el nom del municipi té simplement efectes administratius, però cada un dels nuclis de població conserva el nom tradicional, la qual cosa cal que sigui explícita tant als rètols de les vies de comunicació com a la cartografia, evitant d'aquesta manera les confusions a què fa referència el paràgraf quart de l'*Informe* que precedeix la *Llista* de 1980.⁴

En un altre terreny, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans ha modificat lleugerament el criteri adoptat l'any 1980 respecte als determinatius que acompanyen el nom d'alguns municipis a fi de distingir-los dels seus homònims. En alguns casos, ha adoptat l'additament que el consell municipal respectiu ha escollit en lloc del que l'Institut suggeria a les llistes de 1933 i 1980, bé seguint una tradició sovint secular —*Aguilar de Segarra* en lloc d'*Aguilar de Boixadors* (malgrat que es troba al Bages),⁵ *Alfara de Car-*

3. Sobre la conveniència d'usar la conjunció *i* en lloc d'un guionet, vegeu el paràgraf sisè de l'*Informe* que precedeix la *Llista* de 1980 (*Documents*, pàg. 88).

4. *Documents*, pàg. 87-88.

5. També *Bellaire d'Urgell* és a la Noguera, *Bell-lloc d'Urgell* és al Segrià, *Caçà de la Selva* és al Gironès, *Calonge de Segarra* és a l'Anoia, etc.

les en lloc d'*Alfara dels Ports*, etc.—, bé perquè el poble sembla preferir una referència altra que la de la comarca o el riu suggerits per l'Institut —*Cabrera d'Igualada* en lloc de *Cabrera d'Anoia*, *Corbera d'Ebre* en lloc de *Corbera de Terra Alta*, *Mollet de Peralada* en lloc de *Mollet d'Empordà*, *Sant Joan de Mollet* en lloc de *Mollet de Ter*, *Sarroca de Lleida* en lloc de *Sarroca de Segre*, etc. Altrament ha acceptat la supressió del determinatiu quan el poble sembla oposar-se a l'additament, sempre que l'homònim corresponent no sigui un municipi: *Bellpuig* en lloc de *Bellpuig d'Urgell*, *Bellvei* en lloc de *Bellvei del Penedès*, *Biure* en lloc de *Biure d'Empordà*, *Canyelles* en lloc de *Canyelles de Garraf*, *Jafre* en lloc de *Jafre de Ter*, etc. En alguns casos, però, hom ha optat per mantenir el determinatiu quan hi ha altres municipis del domini lingüístic català que tenen el mateix nom: *Sallent de Llobregat* (hi ha *Sallent de Xàtiva*, municipi, i *Sallent de Castelló* i *Sallent de Solsonès*, agregats), *Torrent d'Empordà* (hi ha *Torrent de Cinca* i *Torrent de l'Horta*, municipis, etc.).

La Secció Filològica ha cregut també que convenia regularitzar amb minúscula les partícules *en/na* que formen part de determinats topònims i no sempre són interpretables com a article personal: així escrivim *Castellar de n'Hug* (i no *Castellar de N'Hug*), *els Omells de na Gaia* (i no *els Omells de Na Gaia*), paral·lelament a *la Vall d'en Bas* (escrit així ja el 1980).

Finalment, la Secció Filològica considera acceptables alguns noms de municipis adoptats pels consells municipals respectius en substitució d'uns altres d'anteriors: *els Hostalets de Pierola* (en lloc de *Pierola*), *Martorelles* (en lloc de *Martorelles de Baix*), *Santa Maria de Martorelles* (en lloc de *Martorelles de Dalt*), *les Masies de Voltregà* (en lloc de *les Masies de Sant Hipòlit*), *el Montmell* (en lloc de *Montmell*), *Santa Maria de Corcó* (en lloc de *l'Esquirol*). En canvi, proposa *Palau-solità i Plegamans* com a nom del municipi format pels nuclis de *Palau-solità* i de *Plegamans*, tenint en compte que *Palau-solità* és un antic nom que desapareixeria de la toponímia catalana si s'adoptava definitivament el simple *Palau*, ja existent d'altra banda en d'altres municipis (*el Palau d'Anglesola*, *Palau de Santa Eulàlia*).

<i>Nom proposat (1991)</i>	<i>Comarca</i>	<i>Nom de la llista del 1990</i>
Aguilar de Segarra	Bages	Aguilar de Boixadors
Alàs i Cerc	Alt Urgell	Alàs
l'Aldea	Baix Ebre	(nou municipi)
Alfara de Carles	Baix Ebre	Alfara dels Ports
Alt Àneu	Pallars Sobirà	València d'Àneu
l'Ampolla	Baix Ebre	(nou municipi)
les Avellanès i Santalinya	Noguera	les Avellanès
Bellpuig	Urgell	Bellpuig d'Urgell
Bellvei	Baix Penedès	Bellvei del Penedès
Bigues i Riells	Vallès Oriental	Bigues
Biure	Alt Empordà	Biure d'Empordà
Cabrera d'Igualada	Anoia	Cabrera d'Anoia
Cànoves i Samalús	Vallès Oriental	Cànoves
Cantallops	Alt Empordà	Cantallops d'Empordà
Canyelles	Garraf	Canyelles de Garraf
Casserres	Berguedà	Casserres de Berguedà
Castell i Platja d'Aro	Baix Empordà	Castell d'Aro
Castellar de n'Hug	Berguedà	Castellar de N'Hug
el Catllar	Tarragonès	el Catllar de Gaià
Corbera d'Ebre	Terra Alta	Corbera de Terra Alta
Creixell	Tarragonès	Creixell de Mar
Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura	Baix Empordà	Sant Sadurní de l'Heura
Farrera	Pallars Sobirà	Farrera de Pallars
Fígols i Alinyà	Alt Urgell	Fígols d'Organyà
Ginestar	Ribera d'Ebre	Ginestar d'Ebre
Gurb	Osona	Gurb de la Plana
els Hostalets de Pierola	Anoia	Pierola
Jafre	Baix Empordà	Jafre de Ter
Josa i Tuixén	Alt Urgell	Tuixén
Lavansa i Fòrnols	Alt Urgell	Lavansa
Llobera	Solsonès	Llobera de Solsonès
Margalef	Priorat	Margalef de Montsant
Martorelles	Vallès Oriental	Martorelles de Baix
les Masies de Voltregà	Osona	les Masies de Sant Hipòlit
Mollet de Peralada	Alt Empordà	Mollet d'Empordà
Montagut	Garrotxa	Montagut de Fluvià
Montclar	Berguedà	Montclar de Berguedà
Montellà i Martinet	Cerdanya	Martinet
Montferrer i Castellbò	Alt Urgell	Montferrer de Segre

Montmany i el Figueró	Vallès Oriental	el Figueró
el Montmell	Baix Penedès	Montmell
els Omells <i>de na Gaia</i>	Urgell	els Omells <i>de Na Gaia</i>
Palau-solità i Plegamans	Vallès Occidental	Palau-solità
Paüls	Baix Ebre	Paüls <i>dels Ports</i>
Rialb	Pallars Sobirà	Rialb <i>de Noguera</i>
Riells i Viabrea	Selva	Riells <i>de Montseny</i>
Rupit i Pruit	Osona	Rupit
Sallent <i>de Llobregat</i>	Bages	Sallent
Salou	Tarragonès	(nou municipi)
Salt	Gironès	(nou municipi)
Santa Maria de Corcó	Osona	l'Esquirol
Santa Maria de Martorelles	Vallès Oriental	Martorelles <i>de Dalt</i>
<i>Sant Joan de Mollet</i>	Gironès	<i>Mollet de Ter</i>
Sant Julià de Llor i Bonmatí	Selva	(nou municipi)
Sant Martí de Riucorb	Urgell	Sant Martí <i>de Maldà</i>
Sant Quirze <i>del Vallès</i>	Vallès Occidental	Sant Quirze <i>de la Serra</i>
Sarrià <i>de Ter</i>	Gironès	(nou municipi)
Sarroca <i>de Lleida</i>	Segrià	Sarroca <i>de Segre</i>
Saus	Alt Empordà	Camellera
Sobremunt	Osona	Sant Martí <i>de Sobremunt</i>
Torà	Segarra	Torà <i>de Riubregós</i>
Vespella	Tarragonès	Vespella <i>de Gaià</i>
Viladecavalls	Vallès Occidental	Viladecavalls <i>del Vallès</i>
Vilanova del Vallès	Vallès Oriental	(nou municipi)
Vilaplana	Baix Camp	Vilaplana <i>del Camp</i>
Vila-seca de Solcina	Tarragonès	Vila-seca i Salou
Vinyols i els Arcs	Baix Camp	Vinyols

VII

**CRITERIS SOBRE LA INCORPORACIÓ
DE VARIANTS LEXICALS
EN EL *DICCIONARI GENERAL***

(Acord del 14 de desembre de 1990)

En la fase de preparació del Nou diccionari general de la llengua catalana, la Secció Filològica estudià i aprovà el 14 de desembre de 1990 els Criteris per a incorporar-hi diverses variants lexicals. En la mateixa sessió fou pres l'acord de publicar-los.

VII. CRITERIS SOBRE LA INCORPORACIÓ DE VARIANTS LEXICALS EN EL *DICCIONARI GENERAL*

El criteri composicional que Pompeu Fabra va aplicar a la codificació del català és particularment visible en l'ortografia i la fonètica, però no tant en el lèxic. El precari desenvolupament de la dialectologia i el deficient coneixement de la llengua antiga dificultaven probablement la selecció, per al *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC), de variants dialectals representatives. Fabra identificava la llengua literària amb «la llengua mateixa dels nostres grans escriptors medievals, renovellada i envigorida per les aportacions de tots els dialectes sàviament seleccionades» (1919). És un fet que el balear i el valencià han tingut un paper més aviat minso en aquest renovellament i envigoriment si hem de jutjar per les unitats pròpies d'aquests dialectes introduïdes en el DGLC. Els parlars nord-occidentals, en canvi, s'hi han vist més afavorits. El rossellonès i l'alguerès, per la seva especificitat rebuda dels respectius adstrats i superstrats, difícilment hi podien tenir cabuda.

A partir d'un examen aprofundit dels dialectalismes acollits al DGLC, podem deduir els criteris pels quals va regir-se el seu autor, que la Secció Filològica pot fer seus.

1) *Tradicionalitat*, o documentació del mot en la llengua antiga. Casos de *nirvi*, *arena*, *corder*, etc. De vegades, quan manquen els documents, podem recórrer a l'etimologia (per ex., tortosí **catxel*¹ = cast. *berberecho*) o a la lingüística romànica (per ex., mall. **sedes* 'penllons') per deduir el seu caràcter patrimonial.

2) *Extensió geogràfica*. Si aquesta és notable, cal que el dialectalisme hi sigui incorporat. Exemples del DGLC: *melic* 'llombrígol', *madeixa* 'troca',

1. Els mots precedits d'un asterisc (*) no figuren al DGLC.

birbar 'eixarcolar'. No hi tindran cabuda, en canvi, els mots d'àrea molt local; per ex., **pasqualet* 'guatlla' (Crevillent). Aquests, tanmateix, s'admetran quan puguin substituir un castellanisme sense tradició (*cloïssa* en comptes del cast. *almeja*, *llumí* en comptes de *misto* o *cerilla*), o gaudeixin d'expressivitat (per ex., *voliaina* 'papallona').

3) *Suplència d'un castellanisme sense tradició*. Així, *arrasit* (referit al temps) evita el cast. *despejat*, *micaco* substitueix **nispro*, **frontera* ocupa el lloc de *fatxada*, etc. S'hi poden admetre dialectalismes molt locals (cf. el criteri 2).

4) *Coherència estructural*, és a dir, que hi apareguin les peces lèxiques més importants del sistema derivatiu o que hi hagi congruència en l'aplicació d'un criteri. Al costat d'*eixir* trobem *eixida*, el seu derivat; igualment, si s'admet **seriquejar* 'xerricar', **xirigar* hi tindrà un lloc.

5) *Pragmatisme, economia, precisió*. El mot dialectal pot substituir una unitat perifràstica o donar precisió a un mot, i evitar així l'ambigüitat que pogués presentar. Així, *atzucac* 'carreró sense sortida (especialment amb sentit figurat)', *pernabatre* 'moure les cames', **catxel* 'escopinya de gallet'; *padellàs* 'tros de terrissa', **garangola* 'clot de l'arbre', etc.

6) *Origen popular*. És sabut que els noms cultes o estrangers alternen sovint amb els d'origen popular (*icterícia* / *fel sobreixit*); seria bo augmentar el nombre d'aquests: val. **aliacrà* 'icterícia', dial. *pigota borda* 'varicel·la', **niell* 'càries', **pudent* 'turó' (*Putorius putorius*), etc.

7) *Caràcter denotatiu*. Es tracta dels mots que designen referents específics (espècies endèmiques, productes típics, etc.): *rai*, *raier*, *baldana*, *xató*, *sobressada*, **donegal*, **espetec*, **orellana*, **enclova*, etc.

8) *Testimoni literari*. Per a Fabra, aquest era el trampolí per a arribar a la llengua general. Recordem les seves paraules: «[La llengua literària] tracta d'incorporar-se els tresors que aquests [els dialectes] li ofereixen i convertir en nacionals mots i construccions fins avui dialectals, escampant-los així per tots els indrets de llengua catalana» (1919). Exemples: mall. *esponera* 'ufana', mall. *esponerós* 'ufanós'; nord-occ. **baldador* 'gronxador', **baldar-se* 'gronxar-se', **encondolir-se* 'entumir-se', **furro* 'esquerp', etc., que trobem en Joan Santamaria, Màrius Torres, Jaume Agelet i Garriga, Josep Estadella i

Arnó, etc. Hi podríem afegir: *testimoni dels bons mitjans àudio-visuals de comunicació*, que poden esdevenir banc de prova d'algunes formes regionals.

9) *Expressivitat (fonètica i semàntica)*. És a dir, mots dotats de transparència en el significat o que suggereixen aquest per la seva forma: val. *atzucac* 'carreró sense sortida', nord-occ. **talla-robes* 'dragó', nord-occ. (*trobar-se*) **up a up* '(trobar-se) de front', nord-occ. **rascaculs* 'tobogan', etc.

10) *Redistribució de formes dialectals concurrents*. Fabra ha tendit, davant dos geosinònims, a matisar-ne els continguts; així, la parella sinonímica *graó/escaló* rep una precisió per a aquest darrer: «especialment travesser d'escala de mà»; igualment *llançar/llençar*, *ullal/clau*, etc. Una mostra de planificació dels dialectalismes dirigida a la formació d'una llengua lògica, enemiga de l'ambigüitat; caldrà meditar si convé seguir aquesta pauta.

Hi ha encara altres criteris complementaris, com el *prestigi de la forma adduïda*, que pot facilitar l'acceptació social, la *vigència d'ús* (un ús decadent i regressiu no afavorirà el futur d'un mot introduït al DGLC) o fins i tot el *valor estètic*.

Alguns dialectalismes són afectats per més d'un criteri, i aleshores disposen de més garanties de vehiculació.

Pel que fa a la manera d'introduir els dialectalismes, alguns (per ex., els que responen als criteris 3 i 7) seran entrats en qualitat d'entrada principal i, doncs, acompanyats de definició; d'altres, en qualitat de subentrades, sense la indicació *d. (dialectal)* o *reg. (regional)*, encara que aquest procediment pot desorientar l'usuari de la llengua (cas de *posar* i *ficar* introduïts com a sinònims). És a dir, que de dos geosinònims hom donarà en general prioritat al del català central, atesos el seu gran pes demogràfic i la força dels seus mitjans de comunicació de massa.

Quant als geosinònims de variants formals, cal evitar-ne la profusió. Les variants històriques, arrelades en el temps i l'espai (tipus *junc/jonc*), en general s'haurien de respectar; les altres, producte d'evolucions particulars, haurien de reduir-se, i donar prioritat a la més etimològica i documentada (entre *estallador*, *trastallador* i *rastellador*, prevaldria la primera), tret del cas en què aquesta no coincideixi amb la forma del català central.

VIII

**SOBRE LA GRAFIA DELS COMPOSTOS
I DERIVATS DE MOTS
QUE PRESENTEN ETIMOLÒGICAMENT
UNA ESSA INICIAL SEGUIDA DE CONSONANT**

(Acord del 17 de gener de 1992)

Amb l'objectiu de resoldre dubtes i consultes que li són fetes amb profusió i d'establir criteris per a l'elaboració del Nou diccionari general de la llengua catalana, la Secció Filològica aprovà el 17 de gener de 1992 el text que segueix, sobre la grafia dels compostos i derivats de mots que presenten etimològicament una essa inicial seguida de consonant.

VIII. SOBRE LA GRAFIA DELS COMPOSTOS I DERIVATS DE MOTS QUE PRESENTEN ETIMOLÒGICAMENT UNA ESSA INICIAL SEGUIDA DE CONSONANT

CRITERIS GENERALS

L'ortografia de cadascun dels mots és l'establerta en els diccionaris o en els repertoris ortogràfics. Tanmateix, l'ortografia es basa en uns criteris que convé fer explícits i publicar, perquè no solament han de servir en la confecció dels diccionaris, sinó també en els neologismes que es creen incessantment.

1. S'escriuen sense *e* protètica:

a) El segon element de compostos i derivats que com a tals han penetrat en el català i hi han estat incorporats procedents del grec, del llatí o, menys freqüentment, d'altres llengües.

amfisbena, antístrofa, circumspecte, constel·lació, inscriure, substrat, perestroika

b) El segon element dels termes científics i tècnics, compostos i derivats, no existents com a tals ni en grec ni en llatí, però que han estat formats amb mots grecs i llatins i seguint les normes de composició d'aquestes llen-

gües. El català adapta els compostos i derivats així formats globalment i no cadascun dels elements separadament.

*astigmatisme, aeròstat, arteriosclerosi, cardiospasma, megàspora, menisper-
màcies, telescopi*

Cal tenir en compte, però, el que es diu en el punt 2.c.

2. Mantenen la *e* protètica:

a) Els derivats i compostos els dos elements dels quals són catalans.

barbaespès, benestar, desesperança, guardaespalles

b) Els mots derivats de mots catalans mitjançant prefixos o formes prefixades d'origen culte però molt freqüents i productius en català, com *anti-*, *in-*, *infra-*, *macro-*, etc.

antiesportiu, contraespionatge, inestable, poliesportiu, teleespectador

c) Semblantment, en la terminologia tècnica i científica apareix una *e* protètica en compostos i derivats cultes, quan el segon element coincideix amb un mot existent en català i el primer és un prefix o una forma prefixada no aliens al català.

antiespasmòdic, infraestructura, neoescolàstica, supraescapular, semiesfèric
—però *hemisfèric* (derivat d'*hemisferi*)—, *subespècie*.

ANNEX*

Relació dels mots, derivats i compostos, escrits amb la grafia establerta seguint els criteris aprovats. Un gran nombre d'aquests mots són neologismes científics i tècnics que no sempre es troben en diccionaris generals. Figuren en cursiva els mots el segon formant dels quals presenta una *e* protètica inicial.

abdominoscòpia	alisfenoïdal	androsterona
abscindir	al·lostèria	anemoscopi
acinetòspora	al·lostèric	angioscòpia
acroscòpic	amastènic	angiospasme
acròspora	ambistòmid	angiospasmòdic
acrostoli	amfipròstil	angiosperm
actinoscòpia	amfisbena	angiosperma
actinostela	amfisbènid	angiostenosi
adenòstil	amfisci	anisofígmia
adrenosterona	amfistoma	anisostèmon
adscripció	amiostènia	anisostèmona
adscriure	amnioscòpia	anostraci
adstrat	anaglifoscopi	anquilostomiasi
<i>aeroesquí</i>	anamorfoscopi	<i>antiescorbútic</i>
aeroscopi	ananastàsia	<i>antiescrofulós</i>
aeroscòpia	anàstasi	<i>antiescumejant</i>
aerosfera	anastàtic	<i>antiespasmòdic</i>
aerosporina	anàstom	<i>antiesportiu</i>
aerostació	anastomitzar	<i>antiespumant</i>
aeròstat	anastomosi	<i>antiestàtic</i>
aerostàtic	anastomòtic	antiperistalsi
aeròstil	anàstrofe	antiperistàtic
agamospèrmia	ancilòstom	antiperístasi
agnosterol	andròspora	antiperistàtic
aldosterona	androsporangi	antisci
		antispat

* Han estat omesos la major part dels derivats i compostos dels mots que figuren en aquesta llista (per exemple, no hi ha *conspiració*, derivat de *conspirar*, ni *angiospasmòdic*, derivat d'*angiospasme*), i també els mots a què fa referència l'apartat 2.a, llevat d'algun cas excepcional.

antístrofa	astèlia	bioscopi
aperispèrmic	astènia	biosfera
aperistaltisme	astènic	biospeleologia
aplanòspora	astereognosi	biostàsia
apocatàstasi	astigmàtic	biostratigrafia
apospòria	astigmatisme	biostroma
apostasia	astricció	blefarospasme
apòstata	astrofera	blefaròstat
apostàtic	atmosfera	bradisfígmia
apòstol	atmosfèric	branquiòsteg
apostrofar	auriscopi	braquistil
apòstrofe	<i>autoescola</i>	brevistil
aquòstat	autoscòpia	broncoscopi
areòstil	autòspora	bruncoscòpia
arquèspora	<i>autoestèril</i>	bruncospirometria
arquespori	<i>autoesterilitat</i>	
arteriosclerosi	<i>autoestop</i>	cacostomia
arterioscleròtic	<i>autoestopista</i>	calcosquist
arteriospasme	auxòspora	calidoscopi
artròspora	auxosporulació	calidoscòpic
asceta	axostil	cardiosclerosi
asceteri	azigòspora	cardiospasme
ascètic	azoospermia	carpòspora
ascetisme		carposporangi
asci	bacil·losporina	carposporocist
ascidi	bacterioscòpia	carposporòfit
ascòrbic	bacterioscòpic	carpostegi
ascòspora	bacteriòstasi	cardiostenosi
ascosporòfit	bacteriostàtic	catàstrofe
ascostroma	barisfera	catastròfic
asfèric	baroscopi	cecostomia
asfígmia	baròstat	cefalospolina
aspermatisme	basidiòspora	celioscòpia
aspermia	basidiosporòfit	centrosfera
asplènia	batiscaf	centrosperma
astable	batisfera	cercosporiosi
astàsia	belostòmid	ciclospectrometria
àstat	<i>biestable</i>	ciclospòria
astàtic	<i>biestipulat</i>	ciclostil

ciclòstom	criosfera	diospiral
cinetoscopi	crisopleni	diplostèmon
circumscripció	cromoscopi	disperm
circumscriure	cromosfera	dispermàtic
circumspecció	cronoscopi	dispondaic
circumspecte	cronostratigrafia	dispondeu
cirrostratus		disquèzia
cistoscopi	dactiloscòpia	disteleologia
cistoscòpia	dactiloscòpic	distímia
citostàtic	decàstil	distoma
citostoma	demosponge	distòmid
cladosporiosi	dermatosquelet	distròfia
clamidòspora	descripció	distròfic
clinòstat	<i>desesperança</i>	dodecàstil
colèstasi	<i>desesperar</i>	
colesterol	<i>desespessir</i>	ebullioscopi
colostomia	<i>desespinar</i>	ebullioscòpia
colposcopi	<i>desestancar</i>	ecidiòspora
colposcòpia	<i>desestatitzar</i>	electroscopi
conidiòspora	<i>desestalinització</i>	electroscòpia
consciència	destituir	electrostàtic
conscient	destrènyer	electrostricció
conscrit	deuterostomat	embriòspora
conspecte	diascordi	endoscopi
conspirar	diàspor	endoscòpia
constel·lar	diàspora	endosperma
consternació	diastàtic	endòspora
constituir	diastasa	endospori
constrènyer	diàstasi	endosquelet
constricció	diastàtic	endostil
<i>contraescarpa</i>	diastereomeria	enstatita
<i>contraescriptura</i>	diastímia	enterostomia
<i>contraespiga</i>	diàstole	episvàdies
<i>contraespionatge</i>	diastòlic	episvàstic
<i>contraestampa</i>	diastomàtic	episperma
coprosterina	dicasteri	epispermic
corticosteroide	dicroscopi	epispori
corticosterona	dihidrocolesterol	epístasi
crioscòpia	dinòspora	epistàtic

epistaxi	fitosterol	helmintosporiosi
epistili	fluoroscopi	hemisferi
epistoma	fluoroscòpia	hemisfèric
ergosterol	fonendoscopi	hemisferoide
escifostoma	fosforoscopi	hemistiqui
esofagoscòpia	fotosfera	hemospàsia
espectroscopi	fractostratus	hemosporidi
espectroscòpia	fungistàtic	hemostàsia
espístrofe	fusospiroquetosi	hemostàtic
estatoscopi		heterosci
estatòspora	galvanoscopi	heterospori
estereoscopi	galvanostègia	heterospòria
estereoscòpic	galvanostègic	heterosporiosi
<i>estereoespecificitat</i>	gametòspora	hexasteròfor
estereospòndil	gasoscopi	hexàstil
estetoscopi	gastroscopi	hidroscòpia
estetoscòpia	gastroscòpia	hidrosfera
etilòspora	gastrostoma	hidrostàtic
estratosfera	gastrostomia	higroscopi
estrioscòpia	geosfera	higroscòpia
estroboscopi	geostàtica	higròstat
eusporangiat	gigantotraxis	hiosciamina
eustàtic	gimnosperm	<i>hiperespai</i>
eustatisme	ginòspora	<i>hiperestàtic</i>
<i>exestipulat</i>	ginostem	hiperstena
exosfera	giroscopi	hipospàdies
exòspora	giroscòpic	hipòstasi
exospori	gnatostomat	hipostàtic
exosquelet	gonostomàtid	hipòstil
	grafoscopi	hodoscopi
faringoscopi	grafospasme	homeòstasi
faringoscòpia	grafostàtic	homeòstat
feldspatoide		horòscop
fenaquistoscopi	haplosclerina	horoscòpia
feospòria	haplostèmon	
feospòries	<i>heliestació</i>	iconoscopi
fibroscopi	helioscopi	iconòstasi
fibroscòpia	heliòstat	ileostomia
fisòstom	heliostàtic	immunostimulant

<i>inescrutabilitat /</i>	laringoscòpia	metastàtic
inscrutabilitat	laringostomia	metastèrnum
<i>inescrutable /</i>	lepospòndil	metoposcòpia
inscrutable	leptospirosi	metoposcòpic
<i>inespecificable</i>	leptosporangiat	miastènia
<i>inesperat</i>	leucospòric	micasquist
<i>inestable</i>	litosciopi	<i>microestructura</i>
<i>inestancable</i>	litoscòpia	microsclera
<i>infraestructura</i>	litosfera	microscopi
infrascrit	longistil	microscòpia
inscripció	lumisterol	microsferòcit
inscrit		microsfigmia
inscriure	<i>macroestructura</i>	micròspora
insculpir	macroscòpic	microstil
inscultura	macròspora	micròstom
inspecció	macrosporangi	mixosporidi
inspirar	macrosporofil·le	mizostòmid
inspirat	macrostil	<i>monoesquí</i>
inspiratiu	macrostomia	<i>monoestable</i>
inspiratori	magnetosciopi	monosciopi
instituir	magnetosfera	monosperm
<i>interespecífic</i>	magnetostàtic	morfoscòpia
<i>interestatal</i>	magnetostricció	<i>multiestàndard</i>
<i>interestel·lar</i>	manosciopi	
introspecció	manòstat	necroscòpia
introspectiu	megalosplènia	necrospèrmia
ionosfera	megasclera	nectarostegi
isòsceles	megascopi	nefoscopi
isòspor	megàspora	nefrosclerosi
isospòria	melanosporat	nefrostoma
isostàsia	melastomàcia	nefrostomia
isostàtic	menispermàcia	<i>neoescolàstic</i>
isostèmon	merostomat	neosporidi
isostèric	mesosfera	neurosquelet
isosterisme	mesosperma	nimbostratus
	mesostèrnum	noosfera
lactosciopi	metaspermato·gènesi	
laparoscòpia	metastable	obdiplostèmon
laringosciopi	metàstasi	ocrosporat

oftalmoscopi	peristaltisme	prescripció
oligosperm	perístasi	prescrit
olistostroma	peristàtic	prescriure
omnisciència	peristil	prespora
omniscient	perístole	pressòstat
oncosfera	peristoma	proboscidi
ondoscopi	peritoneoscòpia	prosceni
oosfera	peronosporaci	proscripció
oòspora	perspectiu	proscriure
oosporosi	perspirar	prospecció
oostegita	perstricció	prospecte
orbítostat	picnidiòspora	prosperar
orticonoscopi	picnòspora	prostàta
ortoscòpia	pielostomia	prostació
ortostàtic	pigostil	prosternació
oscil·loscopi	piròscaf	prosternar
oscil·lospiràcia	piroscopi	pròtesi
osteosclerosi	pirosfera	prostètic
osteostraci	piròstat	pròstil
otosclerosi	pitospor	prostituir
otoscopi	pitosporàcia	protostàtor
otospongiosi	planisferi	protostomat
ozonosfera	planòspora	prostomi
	pleuroscopi	protostomia
paleoslau	pleuroscòpia	pseudoscopi
panspèrnia	podosperma	psicòstasi
paradiàstole	podostemonàcia	pteridosperma
<i>paraestatal</i>	podostemonal	pteridospermòpsid
parasceve	polariscopi	pterostíquid
paraspàdies	<i>poliesportiu</i>	
paràstade	poliscopi	quimiosfera
pentastòmid	polispast	quimiòstat
perisci	polisperm	
periscopi	polispèrnia	<i>radioestel</i>
perisperma	polispèrmic	radioscòpia
perispermàtic	polistèmon	radioscòpic
perispèrmic	<i>preestabli</i>	radiostereoscòpia
peristalsi	prescient	raquíquisi
peristàtic	prescit	rectoscopi

<i>reescalfador</i>	<i>sobreescalfador</i>	teliòspora
<i>reescalfat</i>	<i>sobreescalfament</i>	telosporidi
<i>reestructuració</i>	<i>sobreescalfar</i>	termosbenaci
<i>reestructurar</i>	<i>sobreescrit</i>	termoscopi
reescopi	<i>sobreescriure</i>	termosfera
reòstat	<i>sotaescrit</i> (en comptes	termostable
reostàtic	de <i>sotascrit</i> , DGLC)	termòstat
rescrit	<i>sobreestadia</i>	tetràspora
rescriure	<i>sotaescriure</i>	tetrasporangi
respiratori	<i>subespai</i>	tetrasporòfit
restablir	<i>subespècie</i>	tiflostomia
restituir	<i>subespontani</i>	tilostil
restrènyer	<i>subestació</i>	tiposcopi
restricció	<i>subestatge</i>	tireostàtic
retinoscopi	<i>subestructural</i>	tireostimulina
retrospectiu	subscripció	torascòpia
reixtàcia	subscrit	toracòsquisi
rinosccleroma	subscriure	toracostomia
rinoscopi	substituent	transcripció
rinoscòpia	substituir	transcriure
rizosfera	substratum /	transpirar
rizostoma	substrat	traqueoscòpia
rodospiril·le	<i>superespècie</i>	trepostomat
	<i>superestatge</i>	triplostèmon
salpingoscopi	<i>superestructura</i>	trofospongi
salpingoscòpia	superstrat	troposfera
salpingostomia	<i>supraescapular</i>	tuberculostàtic
sarcosporidi	suspecte	txecoslovac
<i>semiesfera</i>		
<i>semiesfèric</i>	talcosquist	<i>ultraestructura</i>
<i>semiespai</i>	tal·lòspora	uranoscòpid
seriescòpia	taquisfígmia	uredòspora
sideròstat	taquisterina	uretroscopi
sifonòstoma	taquisterol	uretroscòpia
sigmoidoscòpia	tecostegnosi	uretrostomia
sincronoscopi	<i>telespectador</i>	uroscòpia
sinuscòpia	<i>telesquí</i>	urostil
sinzoòspora	telescopi	
sitosterol	telescòpic	vaccinostil

vacuòstat
varistància
vibroscopi

zigòspora
zimosterol
zooscòpia
zoosperm

zoòspora
zoosporangi
zoosterol

IX

**SOBRE LA GRAFIA DE LA PERSONA 1
DEL PRESENT D'INDICATIU DELS VERBS
A LES ILLES BALEARS**

(Acord del 15 de maig de 1992)

Per resoldre un problema que fa temps que preocupa escriptors i ensenyants de les Illes Balears, la Secció Filològica aprovà el 15 de maig de 1992 el següent acord sobre la grafia de la primera persona del present d'indicatiu dels verbs en els parlars balearics.

IX. SOBRE LA GRAFIA DE LA PERSONA 1 DEL PRESENT D'INDICATIU DELS VERBS A LES ILLES BALEARS*

1.1. En general, la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació no pren cap terminació i s'hi manté gràficament la consonant final del radical.

Aquest criteri és aplicable igualment als casos que donen com a resultat terminacions gràfiques existents en altres mots de la llengua, fora de la flexió verbal** com als que donen lloc a terminacions insòlites fora de la flexió dels verbs —*sembl(ar)*, *vincl(ar)*, *encerccl(ar)*, *mescl(ar)*, *infl(ar)*, *arregl(ar)*, *vetll(ar)*, *ratll(ar)*, *eixampl(ar)*, *parl(ar)*, *legisl(ar)*, *entusiasms(ar)*, *ritm(ar)*, *dign(ar)*, *condemn(ar)*, *reguitr(ar)*, *celebr(ar)*, *sebr(ar)*, *arbr(ar)*, *ensucr(ar)*, *esfondr(ar)*, *desxifr(ar)*, *aleg(ar)*, *colr(ar)*, *honor(ar)*, *compr(ar)*, *emporpr(ar)*, *aspr(ar)*, *estupr(ar)*, *amarr(ar)*, *penetr(ar)*, *filtr(ar)*, *entr(ar)*, *registr(ar)*, *dubt(ar)*, *redact(ar)*, *empremt(ar)*, *capt(ar)*, *obst(ar)*, *inst(ar)*, *llev(ar)*, *salv(ar)*, *minv(ar)*, *observ(ar)*, *recolz(ar)*, *esmorz(ar)*, *localitz(ar)*, *esbutz(ar)*.

* Sobre altres aspectes de la conjugació verbal en els parlars balears, cf. el fascicle de morfologia de la *Proposta per a un estàndard oral*.

** *Acab(ar)*, *eixalb(ar)*, *arramb(ar)*, *destorb(ar)*, *caç(ar)*, *aplac(ar)*, *alç(ar)*, *bolc(ar)*, *desbanc(ar)*, *llanç(ar)*, *escapç(ar)*, *embarc(ar)*, *reforç(ar)*, *rasc(ar)*, *crid(ar)*, *bald(ar)*, *arrend(ar)*, *tard(ar)*, *agaf(ar)*, *escalf(ar)*, *triomf(ar)*, *amag(ar)*, *colg(ar)*, *arromang(ar)*, *embarg(ar)*, *remei(ar)*, *regal(ar)*, *ball(ar)*, *rem(ar)*, *calm(ar)*, *arm(ar)*, *aplan(ar)*, *altern(ar)*, *escap(ar)*, *palp(ar)*, *acamp(ar)*, *extirp(ar)*, *pisp(ar)*, *prepar(ar)*, *cas(ar)*, *espols(ar)*, *prems(ar)*, *descans(ar)*, *eclips(ar)*, *dispers(ar)*, *rescat(ar)*, *falt(ar)*, *cant(ar)*, *tempt(ar)*, *afart(ar)*, *bast(ar)*, *pretext(ar)*, *creu(ar)*, *relax(ar)*, *baix(ar)*, *pix(ar)*, *fix(ar)*, *enganx(ar)*, *escorx(ar)*, *despatx(ar)*, *bany(ar)*.

Observacions

Les consonants dobles *-ll*, *-nn* i *-ss*, amb què acaben alguns radicals, es redueixen respectivament a *-l*, *-n* i *-s*: *vacil* (de *vacil·lar*), *nan* (de *nannar*) i *pas* (de *passar*).

Es manté, en canvi, la terminació *-rr*: *amarr* (d'*amarrar*), en oposició a *amar* (d'*amarar*).

1.2. Si el radical acaba en *-e* o *-i* (*crear*, *estudiar*), la persona 1 adopta la terminació *-i*, que forma diftong amb la vocal final del radical: *crei*, *estudii*. No adopten desinència els radicals acabats en *-i* consonàntica (precedida de vocal): *espai(ar)*, *remei(ar)*, *enjoï(ar)*, *al·luciar(ar)* (v. 1.1).

Si el radical acaba en *-o* o *-u* (*incoar*, *suar*), la persona 1 adopta la terminació *-u*, que forma diftong amb la vocal final del radical: *incoau*, *suu*. No adopten desinència els radicals acabats en *-u* consonàntica (precedida de vocal): *encau(ar)*, *creu(ar)*, etc. (v. 1.1).

Els radicals acabats en *-u* semiconsonàntica (*enaiguar*, *adequar*) adopten en la persona 1 la terminació *-o* (*enaiguo*, *adequo*).

1.3. Quan el radical acaba en *-j* o *-g* palatals, la persona 1 sol adoptar la grafia *-ig*: *rajar/raig*, *festejar/festeig*, *enfastijar/enfastig*, *gojar/goig*, *pujar/puig*. Aquest és també el cas dels radicals acabats en *-auï* (*assuaujar*) i *-eui* (*agrenjar*), en els quals la sibilant palatal va precedida d'una *-u* no sil·làbica: *assuauig*, *agreuig*.

Per contra, si la sibilant palatal va precedida de consonant, es manté la grafia del radical, com en els verbs de l'epígraf 1.1: *viatjar/viatj*, *assetjar/assetj*, *desitjar/desitj*, *allotjar/allotj*, *enutjar/enutj*, *menjar/menj*, *forjar/forj*.

2. Els verbs regulars de les conjugacions 2 i 3 (purs) no prenen tampoc la terminació *-o* per a la persona 1: *bat*, *admet*, *ret*, *romp*, *puny*, *sent*, *mor*, *dorm*, *bull*, etc. La persona 1 de *fugir* és *fuig*, com en els casos semblants de l'epígraf 1.3.

Les persones 1 dels verbs de les conjugacions 2 i 3 amb els radicals acabats en *-b* o *-d* mantenen gràficament aquestes consonants, en oposició a les persones 3, que s'escriuen amb la consonant sorda corresponent: *cab/cap*, *deceb/decep*, *reb/rep*, *put/put*.

X

**PROPOSTA PER A UN ESTÀNDARD ORAL
DE LA LENGUA CATALANA
(I. FONÈTICA)**

Reproducció del text referent a la fonètica dins la Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, aparegut el 1990. La Secció Filològica té el propòsit de reunir un dia en un volum els quatre fascicles que compondran la Proposta.

PÒRTIC

L'Institut d'Estudis Catalans no podia restar indiferent davant el pes creixent de la dimensió oral en la vida de les llengües dins la societat actual. Fidel a la seva trajectòria i conscient de la seva responsabilitat, l'Institut inicia avui la publicació d'una normativa establerta per la Secció Filològica, que ajudi a la realització de la llengua estàndard oral i que neutralitzi els factors que la pertorben.

La present proposta de «català estàndard» és una innovació avui necessària, però que té el seu risc. Per això aquesta potser no serà encara la versió definitiva, per tal com el temps i l'experiència en seran els millors avaluadors. Això no obstant, l'Institut confia que els professionals i els usuaris afectats col·laboraran a fer que la llengua realment emprada es vagi adaptant a la modalitat descrita ací com a aconsellable.

En acomplir la seva tasca, la Secció Filològica s'ha sentit encoratjada per les universitats de les terres de llengua catalana, que ja fa temps es manifestaren preocupades perquè la llengua estàndard donés entrada a les modalitats principals que la componen.

Però sobretot cal posar en relleu la tasca duta a terme darrerament per la Comissió de Seguiment de la Llengua Normativa, integrada per representants de les universitats d'Alacant, de Barcelona, Autònoma de Barcelona, de les Illes Balears, de Perpinyà i de València. Aquest grup de treball ha fet una feina ben útil en el camp de l'estàndard oral; útil i generosa, per tal com n'ha ofert els resultats a la Secció Filològica, perquè aquesta els incorporés, en la mesura que fos possible i convenient, al text que havia elaborat. És significatiu que l'Institut hagi pogut comptar amb una col·laboració que, en d'altres fases de la seva labor ordenadora de la llengua, hauria estat simplement inimaginable.

També han estat preses en consideració totes les propostes i totes les normes que, a manca —fins ara— d'una normativa específica, havien anat elaborant les editorials, els diaris i revistes, les emissores de radiodifusió i de televisió, etc., així com el mateix II Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1986.

Per això l'Institut d'Estudis Catalans ha pogut elaborar les seves propostes partint dels resultats que es desprenen d'una acció compartida per tantes persones i tantes entitats interessades. La conjunció de mires que s'ha produït permet d'esperar que totes les persones responsables comprendran l'abast de la funció que l'Institut ha assumit.

Per fi, l'Institut d'Estudis Catalans vol palesar també el seu agraïment a les associacions i organismes, així com a molts particulars, que li han prestat un suport tan eficaç com estimulants, i d'una manera especial a les conselleries, direccions generals, serveis de llengua i altres entitats semblants de l'administració pública que s'encarreguen de promoure i de dur a terme la política lingüística que els nostres països de llengua catalana necessiten avui.

INTRODUCCIÓ

DIMENSIÓ ACTUAL DE LA LLENGUA ORAL

En els darrers anys molts estudiosos, preocupats pel futur de la llengua catalana, han fet veure com era de necessari que el català posseís un estàndard oral que respongués a les exigències que la tecnologia dels mitjans de comunicació àudio-visual planteja.

En un context social en què conflueixen factors antagònics, com ara mecanismes promotors de deserció lingüística, d'una banda, i, d'una altra, expectatives de normalització lingüística, apareix del tot necessari l'establiment d'un model supradialectal de llengua oral o varietat estàndard.

En la normalització lingüística, aquesta varietat estàndard hi constitueix un element clau, correlatiu a l'estadi de la codificació. Pel que fa a la llengua catalana, tothom sap que la seva problemàtica avui gira sobretot a l'entorn dels aspectes d'ús. I això ocorre en una època en què els grans processos de comunicació social ja no passen exclusivament per la llengua escrita i es remouen les inquietuds sobre la mena de llengua que cal emprar en cada situació. Amb el fi de fer front al repte de la normalització, s'imposa de fixar criteris nous per a adaptar la dinàmica de la llengua als mitjans àudio-visuals i a les noves tecnologies.

LA VARIETAT ESTÀNDARD

Per tant, la normalització del català exigeix avui assolir la varietat estàndard, que es caracteritza pel valor de disponibilitat general dins la pròpia comunitat de parlants i pel caràcter referencial per a cadascun dels individus de la mateixa comunitat. L'estàndard esdevé la varietat lingüística informadora per antonomàsia de la cultura nacional.

Si totes les llengües s'han anat procurant, sovint només per vies de fet, una varietat estàndard, per a respondre a les exigències de la comunicació i a la necessitat de cohesió de les comunitats respectives, el català hi ha d'ésser empès, si volem salvar-lo de l'acció de múltiples factors que amenacen la seva unitat i pertorben el seu desenvolupament.

En definitiva, el projecte global de normalització lingüística reclama voluntat social i decisió institucional, així com també l'elaboració de propostes tècniques que treguin el màxim profit de tals predisposicions. En aquesta direcció se situa la present iniciativa de l'Institut d'Estudis Catalans.

PRINCIPIS GENERALS

A ningú no s'escapen la complexitat i les dificultats que conté el projecte que ara exposem, però tampoc no ignorem les magnífiques disponibilitats de la societat catalana per a compartir un objectiu de la transcendència social de l'estàndard lingüístic. Per damunt de les saludables divergències puntuals que ha de suscitar la proposta present, confiem que, al capdavant, esdevindrà operativa en el propòsit central de dinamitzar la dimensió nacional de la llengua catalana.

Talment com els models de codificació lingüística obeeixen a dos tipus bàsics, l'anomenat unitarista, i el participatiu, també els dissenys previstos per a l'estàndard poden reduir-se a aquestes dues modalitats. Atesa la realitat sociolingüística de la comunitat catalanoparlant, entenem que la proposta més viable d'estandardització ha d'orientar-se d'acord amb els postulats

d'una normativa composicional, basada en diverses solucions polimòrfiques: una varietat de la llengua que contingui suficients elements comuns al sistema perquè pugui assolir el valor referencial i alhora que sigui una varietat no pas monolíticament unitarista sinó més aviat múltiple, això és, que disposi d'opcions alternatives en funció de les grans varietats territorials que configuren l'espai català. Altrament dit: si cal descartar el procediment consistent a privilegiar una modalitat dialectal del català sobre les altres, no es tracta tampoc de crear una varietat supradialectal elaborada per especialistes d'una manera artificiosa, sinó més aviat de reforçar els trets que són comuns a les grans modalitats catalanes dialectals i evitar tot allò que pot dificultar la ràpida comprensió per part d'un auditori de procedència geogràfica diversa.

Aquest és el sentit de les propostes presentades: en efecte, la varietat funcional de l'estàndard que necessitem no pot entrar en conflicte amb cap de les manifestacions que la variació geolingüística enriquidora ha produït. L'estàndard no té una funció de suplència o de substitució de cap altra varietat en ús, sinó que més aviat ha de contribuir a obtenir un major rendiment del sistema. No és dubtós que la pràctica pot aconsellar alguns canvis; en realitat l'estàndard que s'implanti ha d'ésser en definitiva, en gran part, creació de la dinàmica que la mateixa pràctica generarà; en aquest sentit els professionals dels mitjans de comunicació tenen un paper decisiu. Molts pensen que res no es pot planificar pel que fa al llenguatge; això no és així, però evidentment l'èxit d'una planificació depèn de l'existència d'una voluntat col·lectiva. No ens hem de desanimar si les primeres temptatives no obtenen els resultats que voldríem.

CARÀCTER FLEXIBLE DE L'ESTÀNDARD ORAL

Les propostes que ací es formulen han estat elaborades pensant en un estàndard polimòrfic i de caràcter composicional, d'acord amb els principis que han inspirat la normativa catalana que ha pogut ésser assumida sense dificultats pels catalanoparlants arreu.

El caràcter flexible de les propostes es manifesta sobretot en els següents aspectes:

1. En molts és presentada com del tot admissible la possibilitat que el lo-

ctor, quan es dirigeix a la totalitat del domini de la llengua o a una àrea que no sigui lingüísticament la seva pròpia, pugui continuar emprant determinats trets de la seva modalitat dialectal, fins i tot trets exclusius del seu propi dialecte; generalment es tracta de trets que dins la seva esfera han adquirit un prestigi literari i que no dificulten la comprensió. Els catalanoparlants hem d'acostumar-nos a admetre que no tots els locutors professionals emprin una llengua idèntica en tots els trets fònics. De fet sempre hem considerat admissibles un gran nombre de variants.

2. L'estàndard que proposem és flexible en un altre sentit: ha semblat bo de distingir entre nivells molt formalitzats i registres menys formals de la llengua. Quan es parla de l'estàndard es pensa sobretot en els usos lingüístics més formals i l'estàndard s'identifica amb un llenguatge més lògic, més elaborat i fins i tot més elegant. Però (deixant a part situacions com les que es poden produir en el teatre o en el cinema que poden exigir un realisme en la llengua) qualsevol locutor ha de poder disposar d'un estàndard que pugui ésser emprat en entrevistes, presentació de concursos, diàlegs amb l'auditori, i en totes aquelles altres situacions en què l'espontaneïtat és també un requisit essencial. L'estàndard ha de variar d'acord amb la situació en què en fem ús. Ha d'ésser, però, sempre correcte i no ha de provocar ni incomprensió ni sentiments de rebuig.

3. Dins cadascun dels grans dialectes catalans hi ha una sèrie de trets que tradicionalment posseeixen un gran prestigi, al costat d'altres considerats vulgars o propis de zones molt concretes. Sempre que existeixi una tradició sobre allò que podem anomenar el «bon ús» de llengua oral, caldrà fomentar-la. És per això que pensem que quan el qui parla es dirigeix a un auditori lingüísticament uniforme, no ha de renunciar a cap dels trets proveïts de prestigi. Conseqüentment, en les propostes formulades, sovint fem referència a usos propis d'àmbits restringits al costat dels usos d'àmbit general.

4. Convé advertir finalment que la flexibilitat té unes restriccions: el fet que, fins i tot en el registre més formal, siguin considerades admissibles un gran nombre de variants, no vol dir de cap manera que se'n pugui fer un ús promiscu. El locutor ha de ser conseqüent i actuar d'acord amb la seva pròpia competència lingüística; això vol dir que no ha de barrejar, per exemple, trets fonètics i morfològics propis dels parlars occidentals amb d'altres propis dels orientals.

OBSERVACIONS

Finalment, cal precisar els criteris amb què han estat establerts els límits que oposen *àmbit general vs. àmbit restringit*, per una banda, i *registre formal vs. registre informal*, per l'altra.

Com a norma hem considerat propi de l'àmbit general qualsevol tret lingüístic vigent almenys en dos dels cinc dialectes territorials (això és, septentrional, baleàric, central, nord-occidental i valencià). Rarament un fenomen exclusiu del dialecte central és considerat propi de l'àmbit general atenent al pes demogràfic i cultural d'aquest dialecte.

Són considerats propis d'un àmbit restringit aquells trets característics d'un determinat dialecte però proveïts de prestigi en el seu àmbit i que en conseqüència són recomanables quan la locució va dirigida a un auditori lingüísticament uniforme.

Pot semblar sorprenent que quan es parla de l'establiment d'un estàndard es faci una distinció entre registres formals i informals. I tanmateix això respon a una realitat social i psicològica. De fet el diàleg, tant en entrevistes com en enquestes, és un procediment cada dia més freqüent en els mitjans de comunicació, i per això en aquest document sovint s'ha tingut en compte aquesta realitat.

FONÈTICA

VOCALISME

1. VOCALS TÒNIQUES

És propi de l'àmbit general el sistema de set vocals diferenciades: *a* (*part*), *e* (*bé*), *ε* (*cel*), *i* (*pi*), *o* (*fosc*), *ɔ* (*port*), *u* (*cuc*).

També és pròpia de l'àmbit general la diferent repartició de les vocals *e* i *ε* que respon als hàbits fonètics tradicionals dels dos grans grups de parlars catalans (occidentals i orientals): *cadena* (pronunciat amb *e* tancada en els parlars occidentals i amb *e* oberta en els orientals). Tractant-se de cultismes, és igualment pròpia de l'àmbit general la pronunciació oberta o tancada de *e* i *os*: *efecte*, *problema*, *docte*, *zona*.

En canvi, correspon a l'àmbit restringit el sistema de vuit vocals diferenciades propi de parlars baleàrics, les set generals més la vocal neutra: *cadena* (pronunciat amb vocal neutra en posició tònica).

També és propi de l'àmbit restringit el sistema de cinc vocals característic del parlar rossellonès.

2. VOCALS ÀTONES

Són propis de l'àmbit general els diferents tipus de reduccions sistemàtiques que trobem en els parlars catalans: *patir*, pronunciat amb *a* (parlars occidentals) o amb *ə* (parlars orientals); *pesar* o *gelar*, pronunciat amb *e* (parlars occidentals) o amb *ə* (parlars orientals); *donar* o *posar*, pronunciat amb

o (parlars occidentals i part dels baleàrics) o amb *u* (parlars orientals).

És admissible en l'àmbit general la pronunciació *eu* o *əu* del pronom *ho* quan es troba en posició proclítica (*ho diu*), pròpia dels parlars occidentals i baleàrics.

És també admissible en aquest mateix àmbit la diferenciació fonètica entre el masculí i el femení del sufix *-ista*: *turista*, pronunciat *turiste* (masc.) o *turista* (fem.), pròpia dels parlars occidentals.

És també admissible en l'àmbit general, només, però, en el registre informal, la pronunciació com a *a* de la vocal inicial de mots començats per *en-*, *em-*, *es-*: *encetar* (pron. *ancetar*), *embut* (pron. *ambut*), *escoltar* (pron. *ascoltar*); i també la de la *e* gràfica en posició pre-tònica en alguns mots, com *sencer* (pron. *sancer*), *lleuger* (pron. *llauger*), *resplendor* (pron. *resplandor*), *Miquelet* (pron. *Micalet*), que es troben en els parlars occidentals.

És admissible en l'àmbit restringit (parlars baleàrics) la pronunciació com a *e* tancada (en lloc d'una vocal neutra) de determinades *es* gràfiques en posició àtona:

- 1) Les vocals radicals dels verbs que tenen una *e* tancada en les seves formes rizotòniques (*pecar*, *pregar*, *esperar*, etc.).
- 2) Les dels derivats nominals que tenen una correspondència amb *e* tònica generalment tancada en els mots primitius corresponents (*herbeta*, *ventada*, *peuet*, etc.).
- 3) La vocal posttònica dels mots plans acabats en *-ec* (*màneg*, *càrrec*, etc.).

En l'àmbit restringit són també admissibles, només, però, en el registre informal, les oscil·lacions en el timbre de la *a* final (*casa*), pròpies d'alguns parlars nord-occidentals. Així mateix la supressió de la vocal neutra final de mots esdrúixols com *història*, pròpia de parlars baleàrics i septentrionals.

No són recomanables:

- 1) El tancament de *e* en *i* per contacte amb una consonant palatal: *giner* per *gener*, *quixal* per *queixal*, *dijú* per *dejú*.
- 2) Assimilacions o dissimilacions com *dicidir* per *decidir*, o *vegilar* per *vigilar*.
- 3) Caigudes de *a* o *e* per contacte amb *r*: *b'rana* per *barana*, *v'ritat* per *veritat*, *fredat* per *feredat*, *p'rò* per *però*.
- 4) Supressió o addició de *a* inicial, en casos com *gulla* per *agulla*, *vellana* per *avellana*, *anou* per *nou*, etc.
- 5) La substitució de *u* per *o* en casos com *monicipal* per *municipal*, *estodiar* per *estudiar*, etc.
- 6) La pronunciació, en els parlars orientals, d'una *e* tancada en comptes d'una

vocal neutra en la síl·laba final de mots cultes com *frase*, *examen*, *càncer*, *classe*, etc.

- 7) La pronunciació, en els parlars orientals, d'una *a* en comptes de la vocal neutra: *central* (pron. *santral*).
- 8) L'addició de sons adventicis entre dues vocals: *ideia* per *idea*, *dugues* per *dues*, etc.

3. DIFTONGS

És admissible en l'àmbit general, només, però, en el registre informal, la pronunciació unisil·làbica de *i* seguida d'una altra vocal en casos com *condició*, *ciència*, etc.

No són recomanables:

- 1) La reducció de diftongs a una sola vocal: *pacència* per *paciència*, *lluger* per *lleuger*, *custió* per *qüestió*, *coranta* per *quaranta*, *cantitat* per *quantitat*, *casi* per *quasi*, *aiga* o *aigo* per *aigua*, *pasca* o *pasco* per *pasqua*, etc.
- 2) La pronunciació del diftong *au* en comptes de *o* en casos com *aufegar* per *ofegar*, *aulor* per *olor*, etc.

CONSONANTISME

1. CONSONANTS OCLUSIVES

És propi de l'àmbit general tant pronunciar les oclusives darrere nasal (*font*, *llamp*, *sang*) i *t* o *d* darrere *l* (*malalt*, *Eudald*, *molt*) —pronunciació predominant en els parlars valencians i baleàrics—, com no pronunciar aquests sons —fenomen característic de la resta dels parlars catalans.

També és pròpia de l'àmbit general tant la pronunciació oclusiva geminada de la consonant inicial dels grups *bl* i *gl* en mots com *estable*, *establir*, *regla*, *arreglar* —predominant en els parlars orientals—, com la pronunciació contínua d'aquests sons —predominant en els parlars occidentals.

També són pròpies de l'àmbit general tant la distinció clara entre *b* i *v*, que es manté en determinats parlars valencians i orientals, com la confusió d'aquests sons en *b*.

És admissible en l'àmbit restringit, parlars baleàrics, però només en registre informal, la reducció a *as-*, *os-* dels grups inicials *ads-*, *abs-*, *obs-* seguits de consonant: *ascripció* per *adscripció*, *astracte* per *abstracte*, *ostacle* per *obstacle*.

No són recomanables:

- 1) La supressió de la *p* del grup *ps* inicial: *psiquiatria*, *PSUC*.
- 2) La *t* adventícia final en certs mots: *col·lègit* per *col·legi*, *prèmit* per *premi*, *mart* per *mar*.
- 3) La pronunciació com a consonants sordes (*p* o *k*, respectivament) de la *b* i de la *g* dels grups *bl* i *gl* en mots com *estable*, *establir*, *regla*, *arreglar*. No són recomanables, doncs, pronúncies del tipus *estapple*, *reccla*.
- 4) La pronunciació de la *t* ortogràfica en mots com *setmana* o *cotna*. La pronunciació recomanable és *settimana*, *conna*.
- 5) Certes assimilacions al lloc d'articulació de la consonant següent en casos com *contatte* per *contacte*, *corrutte* per *corrupte*.
- 6) La caiguda de la *d* intervocàlica, característica de parlars valencians: *caïra* per *cadira*, *vesprà* per *vesprada*, *llauraor* per *llaurador*.
- 7) La pronunciació *-dat* en comptes de *-tat*, característica de parlars baleàrics: *societat* per *societat*, *caridat* per *caritat*.
- 8) L'emmudiment de la *g* davant la *u*: *aïna* per *aigua*, *uardar* per *guardar*.

2. CONSONANTS SIBILANTS ALVEOLARS

És propi de l'àmbit general pronunciar el grup *tz* del sufix *-itz-* (*protagonitzar*, *organització*) com a *dz*, o bé com a *z*, característica dels parlars valencians.

És admissible de l'àmbit restringit pronunciar amb *sc* o bé amb *xc* l'increment dels verbs de la tercera conjugació (*patisca*, *patixca*), característica dels parlars occidentals.

És admissible, en el registre informal, la pronunciació *ea* del sufix *-esa* en mots com *malesa*, *pobresa*, característica dels parlars valencians.

No són recomanables:

- 1) La pronunciació *dz* en verbs acabats en *-isar* i derivats: *improvitzar* per *improvisar*, *matització* per *matissió*.
- 2) La pronunciació sorda de la *x* del grup *ex-* seguit de vocal en mots com *examen*, *exacte*, *èxit*, *exèrcit*, *exhaustiu* (en comptes de la pronunciació adequada *gz*), o inversament, la pronunciació sonora del grup de sons re-

presentat per la mateixa lletra en mots com *axioma*, *taxi*, *lèxic*, *màxim*, *pròxim* (en comptes de la pronunciació adequada *ks*).

- 3) Diferents tipus de palatalitzacions: *xixanta* en lloc de *seixanta*, *tretge* en lloc de *tretze*, *potxer*, *moltx*, *soldatx*, *cavallx*, etc., en lloc de *potser*, *molts*, *soldats*, *cavalls*.
- 4) L'africació, característica de parlars baleàrics, que es produeix per contacte entre la sibilant final de mot i la sibilant inicial del mot següent: *tretsenyores* per *tres senyores*, *dotxuts* per *dos xuts*.
- 5) La pronunciació sorda de la sibilant sonora: *sero* per *zero*, *possar* per *posar*, *transsigir* per *transigir*.
- 6) La pronunciació sonora de la sibilant sorda: *impresió* per *impressió*, *comisari* per *comissari*, *duquesa* per *duquessa*.

3. CONSONANTS SIBILANTS PALATALS

Són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació fricativa —característica dels parlars orientals— com l'africada —característica dels parlars occidentals— de la sibilant palatal sorda en posició inicial de mot o postconsonàntica: *xic*, *xalet*, *planxar*, *arxiu*.

Són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació amb *i* —predominant en els parlars occidentals— com sense *i* —predominant en els parlars orientals— de la sibilant palatal sorda després de vocal: *feix*, *caixa*, *dibuixar*.

Són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació fricativa —predominant en els parlars orientals— com la pronunciació africada sonora —predominant en els parlars occidentals— del so sibilant palatal sonor: *judici*, *gerani*, *trajecte*, *pàgina*.

També és propi de l'àmbit general pronunciar el so inicial dels mots *jo* i *ja* com a consonant prepalatal fricativa sonora, o bé com a *i*.

No són recomanables:

- 1) La pronunciació com a *s* de la sibilant palatal, característica d'alguns parlars valencians: *caisa* per *caixa*, *peis* per *peix*.
- 2) La pronunciació africada sorda, característica dels parlars apitxats, del so sibilant palatal sonor: *txent* per *gent*, *maretxar* per *marejar*, *viatxe* per *viatge*.
- 3) La pronunciació de la *j* de les formes *jecc-*, *ject-* com a *i* semiconsonant en mots com *projecte*, *injecció*, freqüent en els parlars valencians.

4. CONSONANTS NASALS

No són recomanables:

- 1) L'omissió del so nasal que forma part de grups cultes en mots com *constitució, institut, transparent*.
- 2) Pronunciar una sola *m* en mots com *commoure, setmana* (pron. *semana*), o una sola *n* en mots com *innecessari, cotna* (pron. *conna*), *Anna*.

5. CONSONANTS LATERALS

És propi de l'àmbit general pronunciar palatal o alveolar el so lateral geminat en mots com *espatlla, vetllar, motlle*. La primera pronunciació (*espall·lla, vell·llar, moll·lle*) és característica dels parlars nord-occidentals i centrals, mentre que la segona (*espal·la, vel·lar, mol·le*) és característica dels parlars valencians i baleàrics.

És admissible en l'àmbit general pronunciar una sola *ll* en mots com *ratlla, bitllet, butlletí*, característica dels parlars valencians i baleàrics.

És admissible en l'àmbit general, però només en el registre informal, pronunciar com a *i* la *ll* de mots com *cella* (pron. *ceia*), *ull* (pron. *ui*), *palla* (pron. *paia*), característica de parlars orientals, singularment baleàrics.

És admissible en l'àmbit general, però només en el registre informal, l'emudiment de la *l* en els mots *altre* (*altra, altres*), *nosaltres* i *vosaltres*.

No són recomanables:

- 1) La pronunciació generalitzada de la *ll* com a *i*: *iàgrima* per *llàgrima*, *poias-tre* per *pollastre*, *coi* per *coll*.
- 2) Pronunciar una sola *l* en mots com *col·legi, novel·la, il·lustre*.
- 3) La pronúncia de la *l* sense ressonància velar, coincidint amb la castellana: *meló, paleta, fil*.
- 4) La palatalització de la *l* inicial de mots cultes: *llògic* per *lògic*, *lliberalisme* per *liberalisme*, *l·literari* per *literari*.
- 5) La vocalització de *l* en casos com *aubercoc* o *ubercoc* per *albercoc*, *aubergínia* o *ubergínia* per *albergínia*, *auberg* per *alberg*, *aumoina* per *almoina*.
- 6) La pronunciació balear *l·l* del grup *rl*, que es troba en els parlars baleàrics: *pal·lar* per *parlar*, *pel·la* per *perla*.

6. CONSONANTS VIBRANTS

Són propis de l'àmbit general tant la pronunciació de *r* etimològica final de mot, característica de parlars valencians, com l'emmudiment d'aquesta *r* en un bon nombre de casos, propi dels altres parlars catalans.

És propi de l'àmbit general pronunciar sense *r* la primera síl·laba del mot *arbre*.

També és propi de l'àmbit general pronunciar amb *r* o sense *r* la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional (és a dir, les que tenen *r* en la desinència) del verb *prendre* i dels seus derivats i compostos, com *aprendre*, *comprendre*, *corprendre*.

És admissible en l'àmbit restringit la pronunciació sense *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional (és a dir de les que tenen *r* en la desinència) del verb *perdre*, característica dels parlars valencians.

És admissible en l'àmbit restringit, només, però, en el registre informal, l'omissió de la *d* epentètica (*divenres* per *divendres*, *tenre* per *tendre*), característica dels parlars baleàrics i nord-orientals.

No són recomanables:

- 1) L'omissió de *r* en casos com *poblema* per *problema*, *pograma* per *programa*, *portà'l* per *portar-lo*, *portà-la* per *portar-la*, *anà-hi* per *anar-hi*.
- 2) Les metàtesis de *r*: *fràbrica* per *fàbrica*, *preda* per *pedra*.
- 3) L'addició d'una *r* al final d'alguns mots: als infinitius de la segona conjugació (*tràurer* per *traure*, *crèurer* per *creure*) i a certs substantius (*còmpter* per *compte*, *càlzer* per *calze*), practicada en alguns parlars valencians.

ACCENTUACIÓ

És pròpia de l'àmbit restringit l'accentuació de pronoms febles en posició enclítica (*dur-hó*, *acabar-ló*), característica de parlars baleàrics.

També és pròpia de l'àmbit restringit l'accentuació com a plans de certs mots esdrúixols, com *música*, *pràctica*, característica del rossellonès.

No són recomanables:

- 1) El desplaçament de l'accent, degut a interferència castellana, en la conjugació de verbs amb l'infinitiu acabat en *-iar*: *estúdia* per *estudia*, *renún-cies* per *renuncies*.

- 2) La dislocació de l'accent en cultismes: *telègrama* per *telegrama*, *reptil* per *rèptil*, *atmòsfera* per *atmosfera*, *textil* per *tèxtil*.

FONÈTICA SINTÀCTICA

1. VOCALS EN CONTACTE

És propi de l'àmbit general pronunciar en una sola síl·laba la vocal final de mot amb la vocal inicial del mot següent, tot fent-hi o bé sinalefa, en casos com *que ho sap*, *qui avisa*, *algú avisa*, *espera uns amics*, o bé elisió d'una de les vocals en contacte, en casos com *mitj(a) hora*, *una (e)sperança*, *ací (e)l portem*, *algú (e)m visita*, *agafa (e)l teu*. Com a norma, la vocal elidida és una *a* o una *e* àtones. Si les vocals en contacte són iguals tendeixen a reduir-se a una de sola (*que es diu*, *un vi immillorable*, *un ferro oxidat*, *cara amable*).

2. CONSONANTS FINALS

És propi de l'àmbit general de regular de la següent manera la sonoritat de les consonants oclusives, fricatives i africades en posició final de mot:

- a) Les consonants oclusives en posició final de mot es pronuncien sordes (*p*, *t*, *k*) quan es troben davant pausa, davant vocal o davant consonant sorda: *cap*, *club* (pron. *clup*), *fet*, *fred* (pron. *fret*), *cuc*, *diàleg* (pron. *diàlec*); *cap estret*, *cap petit*, *club animat* (pron. *clup animat*), *club tancat* (pron. *clup tancat*), *fet estrany*, *fet teatral*, *fred insòlit* (pron. *fret insòlit*), *fred suau* (pron. *fret suau*), *cuc inofensiu*, *cuc petit*, *diàleg amè* (pron. *diàlec amè*), *diàleg constructiu* (pron. *diàlec constructiu*). En canvi, es pronuncien sonores davant una consonant sonora: *cap baix* (pron. *cab baix*), *club d'amics*, *fet de fang* (pron. *fed de fang*), *fred d'hivern*, *cuc de terra* (pron. *cug de terra*), *diàleg de sords*.
- b) Les consonants fricatives i les africades en posició final de mot es pronuncien sordes quan es troben davant pausa o davant consonant sorda: *golf*, *gos*, *creix*, *pots*, *vaig*, *despatx*; *golf tancat*, *gos petit*, *creix poc*, *no pots fer això*, *vaig per feina*, *despatx tancat*. En canvi, es pronuncien sonores davant una vocal o una consonant sonora: *golf estret* (pron. *golv estret*),

golf de Roses (pron. *golv de Roses*), *gos afamat* (pron. *goz afamat*), *gos de raça* (pron. *goz de raça*), *creix a poc a poc* (pron. *crej a poc a poc*), *creix de pressa* (pron. *crej de pressa*), *no pots anar-hi* (pron. *no podz anar-hi*), *no pots deixar-ho* (pron. *no podz deixar-ho*), *vaig a casa* (pron. *vadj a casa*), *vaig de pressa*, (pron. *vadj de pressa*), *despatx obert* (pron. *despadj obert*), *despatx buit* (pron. *despadj buit*).

No és recomanable l'omissió de la *b* de *amb* ni de la *t* final de certs mots en contacte amb vocal inicial de mot (*amb ell*, *quant és*, *sant Andreu*, *cent homes*, *vint hores*).

3. VOCAL DE RECOLZAMENT

És admissible en l'àmbit general, només, però, en el registre informal, l'ús de la vocal que apareix sovint en la pronunciació de pronoms febles, en casos com *ens e les porta*, per *ens les porta*, *no us e la donaré* per *no us la donaré*, *porta'ns e la per porta'ns-la*, *ens e surt* per *ens surt*.

ACABAT D'IMPRIMIR A CAPELLEDES,
A L'OBRAJOR ROMANYÀ/VALLS,
EL DIA 29 D'OCTUBRE DE 1992

